

petr štengl o tiskařském šotkovi str. 4
patrik linhart: haló, tady čistička! str. 6
zlá ovce u psychoanalytika str. 8
zdenko pavelka o nakladatelství paseka str. 12
jan štolba o poezii pavla petra str. 14
texty pavla novotného str. 16
poema vietnamské básnířky lam panty str. 18

10/12/2009, 25 Kč

www.itvar.cz

uznávám jediné: estetické hranice

ROZHOVOR
SE ŠOTKEM TISKAŘSKÝM

Viktorie Rybáková, Šotek, koláž, 2009

Oldřich Wenzl

Nehýbejme se

Láska v hloubi lesa září jako veselá svíce
Líbilo se mi to odedávna
Jako přísloví a jiné moudrosti
A tak říkám nahlas
Co čekáme
Jednu ženu
Dva stromy
Tři vlajky
Čtyři krocany

Co čekáme
A odpovídám jasně
Nic a zase nic

Redakce *Tvaru* přeje všem čtenářům a spolupracovníkům veselé Vánoce a v novém roce ať se každý dočká lásky v hloubi lesa nebo něčeho podobně krásného. (Příští číslo vyjde 7. 1. 2010.)

Šotek Tiskařský se narodil roku 1448 v Mohuči. Vyučil se u Johanna Gutenberga, od té doby žije a působí na různých místech pod různými jmény, je všude a nikde zároveň. Pro redakci *Tvaru* nebylo snadné ho vypátrat a přimět k interview, po dlouhých vyjednáváních se však dobrá věc podařila. Výsledný rozhovor měl být zlatým hřebem posledního (tudiž tradičně poněkud žertovného) čísla, uzavírajícího ročník. Snažila jsem se ho tedy vést co nejhumorněji. Nedopadlo to však šťastně, a nejsem si jista, zda je na vině mé chybné očekávání, anebo přílišná věcnost pana Tiskařského: Redakce dokonce chvíli zvažovala, zda by nebylo možné se tímto materiálem přihlásit ke Křížovnické škole čistého humoru bez vtipu. Ani toto řešení se však neukázalo schůdným; text je totiž beznadějně smutný, ba co hůř, čím déle jsem na něm pracovala, tím byl smutnější a autorizace díla zkázy dovršila úplně. Doporučuji proto čtenářům se sklony k vánočním depresím, aby se mu snad raději vyhnuli.

Vy jste kocour?

Děláte si legraci? Jo takhle... Vy myslíte tu nešťastnou fotku od Rybákové, jak se převlíkám. Ne. Normálně buď vůbec nejsem vidět, anebo dědek.

Také si myslíte, že chybné čtení je přinejmenším stejně důležité jako čtení správné? Tuhle to ve *Tvaru* říkal Petr Šourek.

Ne, to je směšné. Já vlastně... mne nezajímá chybné čtení, ale *chybné psaní*. Protože jak asi víte: co je psáno, to je dáno. Pěkně černé na bílém! Ať si to pak každý čte, jak umí! I když... musím přiznat, že mě dovede pěkně otrávit, když si s něčím dám práci

a někdo to pak přečte „chybně“ (tj. z vašeho hlediska „správně“) – jako bych vůbec neexistoval! A teď mi řekněte: Je takové čtení chybné, nebo správné? Zkuste prosím jinou otázku, do téhle bychom se mohli ošklivě zaplést.

Já bych to ještě nevzdávala. Předpokládejme, že když někdo něco (chybně) napíše, také si to po sobě pro kontrolu přečte. To je okamžik nejspíš klíčový i pro vás. Pokud totiž autor svou chybnou větu i chybně přečte, váš výtvar není ohrožen – do tisku se dostává nesmysl, který existuje právě jen, když je přečten správně.

Helejte, nechte mě bejt. Tohle už je nějaká echt intelektuálština, s tou bych já fakt nerad. Já prostě páchám chyby a pak se jim směju, tečka. Redaktoři, korektoři, určité počítačové kontrolory a takováhle stafáž mi to kazí. Ačkoliv – bez nich by to byla nuda. Musím před nimi kličkovat, což mě baví. A někdy mi dokonce i proti své vůli pomáhají.

Ano?

No jo. Teď nemyslím jen lidi, hodně se poslední dobou kamarádím třeba se sys-

VYZÁBLINA

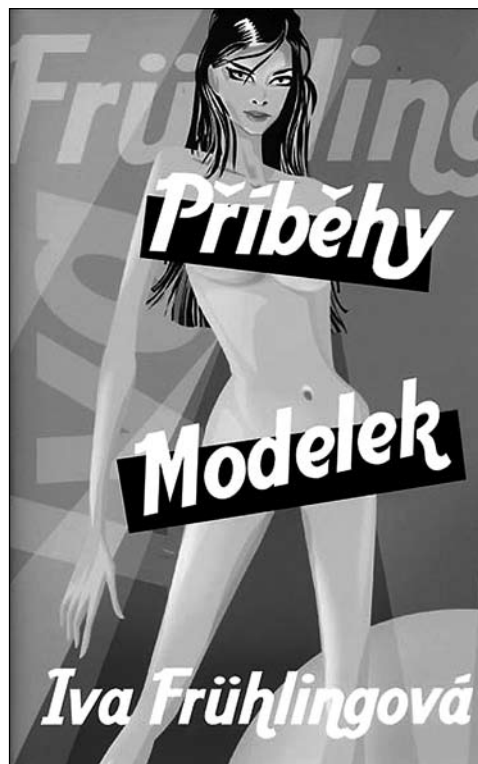
1 Dvě recenze jsme tentokrát věnovali knize, která by spíše patřila do rubriky *Patvar*, ale v předsilvestrovském čísle jsme chtěli přinést ono pověstné *vino-ženy-zpěv*. Příznějme však předem: nepovedlo se ani jedno, ani druhé, ani třetí...

„Ač jsem textařkou většiny svých písní a básničky, prózy i delší příběhy si schovávám do šuplíku už od malička, tak NEJSEM SPISOVATELKOU. Tato kniha tedy není pokusem o žádné umělecké dílo a ani bych nechtěla, aby se ji někdo snažil z tohoto hlediska posuzovat,“ píše v prologu ke svému literárnímu debutu modelka a zpěvačka Iva Frühlingová, jež se po dobytých molech a hudebních hitparádách rozhodla podmanit si také žebříčky knižní. Co po takovémto alibistickém úvodu, jímž autorka vypálila rybník celé kritické obci, chystající se unisono na její prvotinu? Co, slovy Šaldovými, s tím Leviathanem, jenž strhal sítě tolika kritiků? Proklamuje-li o sobě autorka, že *není* spisovatelkou, položíme si otázku: Dá se její výtvor včlenit do literatury? A ne-li, s čím máme vlastně tu čest? Přístupme však na autorčinu hru a nerecenzujme tentokrát umělecké dílo, nýbrž „*potřebu podělit se s vámi o neuvěřitelné příběhy z mého období modelingu*“. Potřebu arciže velkou, dohnala-li pisatelku ke knižnímu vydání čehosi, co by spíše patřilo do plytké krausovské talkshow nebo někam nad sklenku vína s kamarádkou. (Nerozlišujeme tedy protentokrát mezi vyprávěčkou a autorkou.)

Polibek slovesné múzy bývá tak omamný, že už nejednoho ne-spisovatele dohnal k tomu, aby – i proti své vůli – přispěl svou troškou do společného literárního

kafemlýnku. Výsledkem je namnoze autobiografie: pisatelé přechoťně čerpají z vlastní zkušenosti, jejich život jim připadá natolik pozoruhodný, že nemohou jinak, než podat o něm zprávu. Zpověď pak ovšem přestává být privatissimem, samolibě bobtná a duří na blížích a všemožných exhibičních wéwéwéčkách, ale ani to jí nestačí: chce dostat náležitý punc trvalosti, chce být vysázena, tištěna, ocitnout se v pevných deskách.

Stručně ke knize samotné: tvoří ji na tři desítky kratičkových kapitol, v nichž autorka ve zkratce zachycuje osudy svých kolegyně, příběhy spíše smutné než veselé. Není však průvodkyně pouze spleťtým světem modelingu; kromě onoho pozlátkového univerza nahlédneme i do jejího nehlubšího nitra, a to natolik, až nám to bude protivné. (Ne, skutečně mne nezajímá, jak si Iva představuje ideálního muže či jak tráví večery se spolubydlícími.) I ona je jednou z té početné řady bezbranných lolitek vržených do surového světa dospělých a čelících následně všem jeho nástrahám a svodům; také ona je nemilosrdnou módní mašinerií zneužívána a vysávána, což vede k jejímu postupnému střízlivění z jednoho velkého holčencího snu, spolu s uvědoměním a emancipací. Může se tak ve finále této strastiplné cesty, po absolvování oné tvrdé „školy života“, o níž je řeč v předmluvě, pasovat do role obhájkyne obětí modelingu, jimiž jsou více méně všechny protagonistky knihy včetně autorky samotné: práce modelky je přetěžká řehole, ba co víc, svůj kříž si nese už každá krásná dívka, jsouc nucena odrážet nekonečné útoky vilných mužů, toužících připravit nevinná děvčátka o poctivost. Na knihu pak je třeba pohlížet jako na vademecum pro všechny ty, kteří stojí na začátku

těto klopotné cesty. A ruku na srdce, očekává se od manuálů a návodných brožurek, že budou stylistickým etalonem?

Přesto však určité hranice existují, říkáám si během své dobrovolné čtenářské tortury, umdlévaje již na konci druhého třetího odstavce každé z kapitol. Není divu – po takovémto entrée: „Dva roky zpátky jsem se dozvěděla, že si za mě můj bývalý manžel už našel náhradu. Lucii Novotnou. Lucie, Lucie... hnědé vlasy, piha nad levým rtem. Něco mi to říká, ale nemohu si za boha vzpomenout, odkud ji můžu znát. Prý je to bývalá modelka, že bychom se tedy potkali někde na focení, na castingu nebo v cizině? Že bych ji

znala z Paříže? Ano, z Paříže!“ Slova jsou kupena za sebou, aby dávala jakýs takýs smysl, s naivní představou o pevných kramflecích rodilého mluvčího; kdykoliv si autorka zamane ozvláštnit svůj suchopár nějakým uměleckým prostředkem, je jím spolehlivě zrazena a výsledek působí jako pověstná pěst na oko. Podobně šustivým dojemem působí notně omléta a přezvýchána moudra („*Přemýšlím nad tím, kolik smutných a kolik veselých vzpomínek na moje období modelingu vlastně mám. A jestli převládají ty dobré nebo ty, ze kterých se mi svírá srdce. Asi to bude tak nějak nastejno. Každá profese má zkrátka svá pro a proti.*“) či dialogy jakoby z paralelního vesmíru („*Co si o ní myslíš, zeptal se. »Je bezpochyby tou nejhezčí dívkou, co jsem kdy viděla,« odpověděla jsem po pravdě. [...] »Škoda že nám bůh nemůže dát všechno.*“).

Máme tu co dělat s rachitickou textovou vyzáblinou, připomínající zbědované koncentráčníky; s pouhou dějovou kostřičkou, z níž byla vyvařena chabá, unylá řidina. Psaní Frühlingové je podobně neduživé jako její zpěv (ať se třeba ohání všemi svými oceněními).

Podtrženo, sečteno? Nic si z toho nedělejte, Ivo: víte, kolik negativního se toho v recenzentovi za celý ten rok nashromáždilo...?

Michal Škrabal

P. S. Rád bych se dodatečně omluvil herečce Janě Paulové, jejíž cestopisné vzpomínky prokládané básněmi jsem před lety recenzoval ve zdejším *Výlovu*, netuše, že lze klesnout ještě hlouběji. Hlubiny literárního Tartaru jsou opravdu bezedné; počkejme do doby, až se otevře výše zmíněný autorčin šuplík (a on se otevře!) a vydá poklady netušené...

SEBEVRAŽDA SISALOVÝM KLOBOUKEM

2 Autorka *Poučení z modelkování* ve své knize píše o třiceti dvou způsobech přežívání v modelingu a vstupu do něj. Dodává, že její návody je třeba si znovu a znovu připomínat, a ne je zbrkle, pubertálně, odhodit a hned v prvním „roztočeném kole chtiče (rozuměj mamonu) *poučky zapomenout*“. Popisuje, co je v *Bezva-Parisu* zvykem při vykořisťování lilit z východu, na jaké polohy si ony a muži od fochu v zápalu dlouhých shootů ještě potrpí, na jaké již ne. Zcela ovšem, z pochopitelných důvodů, jejich rejstřík nevyčerpává. Ivin svět je k pohledání inspirativní, avšak pozoruhodně nebezpečný. A úspěch vratký tak jako krok dívky v rozlehlém sisalovém klobouku na tenkém mole. Nemůžeme tedy čekat, že se s ní umodelkujeme k smrti již v debutu – pro rádio Bonton prozradila, že do dalších spisů přidá také „několik špekových kůží“.

Kromě tohoto příslibu ještě mimo mikrofón vyslovila tajné přání pretextovat pro svou novou skupinu *NoPan!c* slavnou píseň *Chelsea hotel* Leonarda Cohena, a to na základě pěkně vypráskané athénské příhody z ubytování v *Tony Hotelu*. V houpavém refrénu si bude me namisto „*I need you! I don't need you!*“ notovat s Ivou „*Zeptej se, kolik je BuyOut! Aha, není žádný BuyOut!*“ Navíc již v těchto dnech zpracovává do scénáře Frühlingové povídkový majstrštych Jim Jarmusch, mezi naši zlatou mládeží velmi oblíbený. Do role mladinké modelky obsadil již osvědčenou ikonu Mobyho, jako fotograf jí bude sekundovat začínající česká D.I.Y. multimediální hvězda, STINKA. Scénář vzniká pod pracovním názvem *Moi non plus ultra*. Tolik k marketingovému plánu.

Frühlingová, bakalářka svobodných umění, umí také dobře poradit svým citlivějším a nezkušenějším kolegyním, jimž hrozí milostná eskapáda skutečně u každého bankomatu. Osobně zná velmi dobře nástrahy

fotoateliérů i popelnicovou mystiku všech těch bulvárových *Ča-va? Ča-va bien?* Není blbá, je totiž *sangvinistka* a sama je vždy hotova ohnat se svým *Rien!* V jednu chvíli lze dokonce v její přežehlené černé hřívě zahlédnout prosvítající růžovou svatozář. Konstatovat mesiášský komplex však s jistotou nemůžeme, spíše se ukazuje, řečeno s klasikem, že na rozdíl od ostatních nešťastnic „*vona se z té své kundy vždycky vykecá*“. Proto se také morytáty se stopou vilnosti, smilstva a libertinství nikdy přímo netýkají její osoby, je *neaktní*.

O drobné autobiografické pikantnosti však ochuzeni nejsme. Sem tam ústřice, lanýž na krém najemno nastrouhaný, trvale mladistvý vzhled, průjem, bývalý muž

z brázdy vyoraný, pěkný panáček za milence
nezvolený i jeden servisman v kokpitu od
líčidel opatlán. Andromanie!

Zkrátme to! Kniha *Příběhy modelek* přináší nefalšované Nic. Nic nového o počasí, nic o modelingu, nic o krasobruslení, nic o cestování, nic o vaření, nic o nikom, nic o ničem. Smích se pozvolna překlápí v pláč a strach z nenažrané a soustavné Nicoty: „*Ahoj, kde se flákáš?*“ ptá se maminka manžela. „*Promiň, všude jsou dopravní zácpy. Ahoj princezno, jak bylo?*“ ptá se otec dcery. „*Jo, dobrý,*“ odpoví Gábina. „*Musím se vám, holky, omluvit,*“ řekne otec, když sjíždějí na výpadovku do Plzně. „*Koukal jsem na tu firmu a je to opravdu modelingová agentura. Začínaly tam všechny známé české topmodelky. Nemohl*

jsem tomu uvěřit,« přiznává se otec. »To já jsem v Gabču věřila vždycky,« usmívá se máma. – a pak replika fotografova: »Tvar se, jako když mr...!« Sazba, řádek co řádek, vypadá takto:
Nii
iic.

Pro masochistu četba vhodná k rozezhřátí,
pro sadistu dobrý tip na vánoční dárek
dospívajícím dcerám.

A ještě douška, která vnese do těch všech lží něco upřímnosti. Konečně s pravdou ven. A rovnou z Maruščina čtenářského deníku: „*Tato napsaná kniha se vůbec dá dobře číst, protože její autorka má hodně zajímavý způsob, a k tomu byla obdařena a má moc talentů. Jenom kdyby nebyla tak strašně tlustá.*“

Hana Lundiaková, Marie Lundiaková

LITERÁRNÍ ŽIVOT

LITERÁRNÍ „HYDE PARK“. Již pod-
sáté se podařilo v Poděbradech uspořádat
maraton v podobě 24hodinového non-
stop čtení. To začalo 13. listopadu 2009
v 18 hodin ve foyeru Divadla Na kovárně
a skončilo po 1440 minutách 14. listopadu
2009 v 18 hodin tamtéž. Doba jednotlivých
čtení nepřesahovala 10 minut, přičemž
program si vytvářela sama čtoucí veřej-
nost, která se do maratonu přihlásila dle
předem avizovaných žánrů – např. pozdní
večer patřil politologii, filozofii a nábožen-
ství, noc pochopitelně erotické literatuře,
sci-fi a hororům, časné ráno dobrodružné
a detektivní literatuře, poledne pohád-
kám a pověstem, odpoledne povětšinou
humoru, cestopisům či naukovědě, pod-
večer krásné literatuře. Každý účastník,
potažmo interpret psaného slova četl
ze své oblíbené knihy, kterou si sám při-
nesl, výjimkou nebyla ani autorská čtení.
Příležitost dostaly i různé hudební, diva-
delní či filmové předěly, které tak vhodně
vyplnily jednotlivé bloky. Akce svým cha-

rakterem trochu šílená, jistě. O to víc se sluší smeknout před jejími organizátory, zejména písničkářem a textářem Martinem Váchou, jinak také sběratelem příbalových letáků (převážně těch od léků), z nichž dovedně skládá nápadité textové koláže, jejichž prezentaci pak dostává publikum doslova do kolen.

KLASIKA BEZ PŘÍVLASTKŮ. Všechno bylo, jak má být. Dámám šustily punčocháče, pánům voněla saka naftalinem, u pianu se svíjel načínčaný hudebník v růžovo-oranžovém saku, pod velikým zrcadlem ve zlatistém rámu stál předčítající, byl celý v černém a moudře deklamoval... Řeč je o literárním večeru nazvaném *Tak trochu sváteční shakespearovská pošta*, který se konal 9. listopadu 2009 v sále teplické regionální knihovny a byl věnován Shakespearovým sonetům. Jeho hlavním protagonistou nebyl nikdo jiný než dvorní překladatel díla W. Shakespeara do češtiny Martin Hilský, hrou na piano a zpěvem zhudebněných sonetů (ach,

jak se při tom podobal dikci i frázováním Petru Hapkovi!) jej doprovázel Daniel Dobiáš. Klasika bez přívlastků, jak jsme ji vidávali a slýchávali například v pořadech Lyry Pragensis. Myslelo by se, že její doba už je dávno pryč a že co není show či bláznivý rámus, nemůže zaujmout, leč opak byl pravdou. Sál zaplněný téměř do posledního místa vydržel napjatě poslouchat plné dvě hodiny recitaci i výklad sonetů a obdivovat při tom Hilského jazykovou přesnost a až puntičkářskou hru se slovy, jakož i filozofičnost jeho úvah a asociací. V této souvislosti jistě nepřekvapilo, že po 4., revidovaném vydání knihy *Sonetů (Atlantis, 2009)* s podrobnými poznámkami překladatele, kterou zde bylo možné zakoupit, se jen zaprášilo. A nepřekvapila ani zcela spontánní diskuze, která se mezi oběma aktéry a publikem, jež kladlo otázky velmi zasvěceně a fundovaně, rozproudila na závěr. Jako by se čas najednou zastavil a všichni přítomní zapamovali, jaké že se to vlastně píše století... **ant**

Co se dá vůbec ještě napsat o Michalu Vieweghovi? Jak psát o prozaikovi, jehož tvorba byla již mnohokrát z rozmanitých pohledů rozebrána, ohodnocena, charakterizována a také důkladně rozcupována? Jak o něm psát nově a jinak, když si v uplynulých dvaceti letech na jeho románech a povídkách svůj ostrovtip tříbily desítky, či spíše stovky recenzentů nejrůznějších národností? Jak se vyrovnat s touto ikonou komerčně úspěšné literatury, jež je v Česku a okolí spojena nejen se zájmem širšího okruhu čtenářů, ale i s ostentativním pohrdáním kritiků? A jak reagovat na názor svorně dnes sdílený oběma těmito skupinami: „Viewegh? No, mohl by to být vynikající spisovatel – tedy kdyby psal úplně jinak...“ A konečně, jak číst bez předsudků novou knížku autora, jehož osobitý a relativně konstantní vypravěčský styl mají všichni kolem literatury důvěrně zažitý, takže se zdá, že nás ani nemůže ničím překvapit?

Nerad bych zklamal autorovy příznivce, a proto potvrzuji, že *Povídky o lásce* nesou všechny rysy „běžného Viewegha“. Stačí, když se začtete do první z nich, a hned poznáte, že máte co do činění se suverénním vypravěčem, který není unuděně všední, a přitom má smysl pro konstruování reálných situací i pro konkrétní charakterizační detail. Podle svého naturelu však můžete také ocenit (nebo naopak odsoudit), že svět, do nějž vás tento vypravěč vtahuje, je „trendy“ – má ke každodenním stereotypům naší přítomnosti stejně daleko jako katalogy cestovních kanceláří k realitě dálných zemí, případně jako sexuální poradny v časopisech pro ženy k životu matky dvou

dětí. Jako vždy i v přítomné knize je totiž Vieweghův vesmír o trošičku báječnější a kolorovanější než naše ošoupaná všednost.

Mezi Vieweghovy oblíbené hrdiny patrně nikdy nebudou patřit traktorista Franta a dojička Bláza, kteří si to rozdají za kravinem. V cenové kategorii, v jejímž rámci tento autor fabuluje své příběhy, totiž standardní českou populaci reprezentuje úplně jiný typ lidí: manažeři, bohatí podnikatelé a hokejisté, jakož i jejich manželky a milenky. Tomu odpovídá také volba přiměřeně atraktivních prostředí: „*společně se osprchovali a dlouze posnídali na terase v přední části hotelové jídelny, která vybíhala až k moři a díky zaoblenému tvaru, hliníkovému zábradlí a podlaze z jakéhosi ušlechtilého dřeva nápadně připomínala (bezpochyby v souladu s architektonickým záměrem) příď velké lodi; o stoly v této části byl samozřejmě největší zájem.*“ V takovémto světě se ovšem *nejezdí na kolech*, ale hrdinové za pomoci oblíbených cyklistických pomůcek absolvují *teambuilding* – což je sice totéž, ale zní to tak nějak zajímavěji. Ruce se tu pak mrzačí výhradně při zavírání kufru dražších nových aut. A když tu na někoho padne nějaká nuda, tak na chudáka ženskou, kterou její manžel přinutil trávit dvacet let každé léto na Hvaru.

Relativní modelovost Vieweghova světa posiluje fakt, že je to svět výrazně literární. Jakkoli autor rád a s chutí vyjadřuje své osobní, někdy dokonce velmi osobní zážitky a prožitky, k jeho vnímání a vyjadřování životní reality patří, že ji vždy filtruje přes literární inspiraci – skoro jako

by měl ostych být se svou existencí úplně sám a bez opory v literárních a jazykových převlecích. Michal Viewegh je chytrý a vtipný autor, někdy až moc. Dá koně za bonmot, správné slovo, formulaci či za nápad, a proto mu vůbec nevadí, pokud se naskytne příležitost něco takového si vypůjčit od někoho jiného.

Zkrátka *Povídky o lásce* svého vypravěče nezaprou. Současně však nelze popřít, že jsou v ledasčem o trošičku jiné než starší knihy. Již od nezdařeného pokusu o autentickou sebe prezentaci prostřednictvím deníku *Báječný rok* (2006) lze totiž pozorovat autorovu snahu zůstat sám sebou a současně potlačit ty rysy svého vypravěčského stylu, které kritiku, ale i čtenáře samé nejvíce dráždí. Jako by si řekl: Již dosti Viewegha, méně může být někdy více, já jim předvedu, že to dokážu i jinak. Přítomná kniha je tak ve výsledku výrazně tlumenější – jako by se autorské ego více kontrolovalo, nebylo už tak nadšené vlastními vypravěčskými schopnostmi, ale vsadilo také na možnost skrze text sem tam také něco podstatnějšího sdělit. Komorní žánr povídky, jež pojmenovává ty okamžiky života, kdy se jedinec – muž či žena – o trochu přiblíží k poznání podstaty situace vlastní i situace těch druhých, mu k tomu poskytl vhodný prostor.

Příkladem naznačeného autorského ztlumení může být to, jaké podoby v přítomné knize nabývá postmoderní metaliterární hra. Stále se tu sice hojně postmoderně cituje, stále tu můžeme identifikovat četné literární aluze a návaznosti, ať již na jiné autory, nebo i vlastní starší díla, to vše

se tu však již neděje tak okázale a na odiv, ale většinou jen jakoby mimoděk, úsporně a místy až skoro tajně – jako příležitost pro toho, kdo to chce a koho to spolu s autorem baví.

Kdybych měl hledat základní příčinu tohoto – z mého pohledu zdařilého – ztlumení vypravěčského stylu, asi bych musel konstatovat: No vida, Viewegh nám stárne! Už to není ten mladý vejta, který se opájel radostí ze spotřebovávání všech nabízených příležitostí a slovo *cit* mu bylo jen synonymem pro *sex*. Už je to někdo, kdo začíná rekapitulovat a hodnotit a vnímá i věci nenaplněné. Přítomné povídky jsou tak především výpověďmi o lidském míjení a neporozumění, o svízelnosti vztahů mezi muži a ženami. Láska tu již není konzum, show a ohňostroj, který vzplane a vyhoří. Je to „pouze“ stav lidské tolerance vůči partnerovi, s nímž mi bylo dáno žít, a jeho chybám. Je to i smíření se sebou samým a také nejistá jistota, jež se těžko nachází a buduje a ještě hůře se ztrácí.

Nikoli náhodou se tu tak součástí a projevem lásky stává společně prožitý čas a jeho plynutí; jejím protipólem a protihráčem je pak smrt, tedy okamžik, kterým se vše končí a který se tak také může stát mírou všeho. Smrt se u Viewegha jako motiv objevuje prakticky už od jeho prvních knížek, v posledních letech a zejména v poslední knížce však jako by postupně přestávala být pouhou rekvizitou či záležitostí těch druhých, která se vypravěče netýká, a stále více se stává osobnější. Nějak mu – sakra – začínám v tomto věřit.

Pavel Janoušek

JEDNA OTÁZKA PRO

VLADKU KUCHTOVOU

foto archiv V. K.

Celý rok nás v rubrice *Poslední rozptýlení* provázíš po hrobech českých literátů. Kde bys ráda jednou spočinula ty sama?

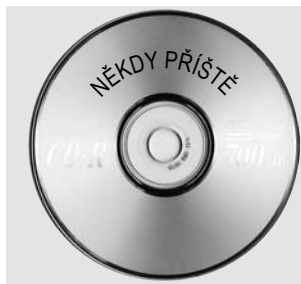
Tato otázka je mi kladena tak často, že už mám odpověď natrénovanou: Chtěla bych jednou spočinout v naší rodinné hrobce pod košatým stromem. Tak si představuju, jak tam tak člověk leží, pozoruje listy nad sebou, slyší včely, ptáky – viz přání mistra Bílka z filmu *Kulový blesk*...

Moderní technologie však pronikají i do funerální oblasti, a je tedy dost dobře možné, že v budoucnosti vystřídají na hřbitovech náhrobní kameny plazmové obrazovky, které promítnou návštěvníkovi informativní video o zde ležícím zesnulém. V mém případě by to mohl být večerníček, který jsme nedávno vymysleli se skupinou přátel a chystáme se ho nabídnout redakci vysílání pro děti a mládež České televize. Bude se jmenovat *O skřítkovi Funerálníčkovi a víle Urniče*.

miš

HRAJEME ZA DOBRU PRÁCI

Píseň skupiny Katapult *Někdy příště* posíláme Karle Erbové za pili a všestrannost projevenou zejména v IX. ročníku Polanovy ceny, kterou vyhlašuje Středisko západočeských spisovatelů. Karla Erbová se ucházela o cenu jak v kategorii poezie (*Ulita*), tak prózy (*Potomci neslavných*), zároveň však zvládla i náročnou práci porotkyně poezie v téže soutěži. Na slavnostním vyhlášení 20. listopadu 2009 ji vavříny minuly, a tak *Tvar* spěchá se svým uznáním alespoň touto cestou.

bs, miš, if

POZNÁMKA

ZNOVU K LAN PHAM THI

Manažerka Denisa Novotná poslala (nejen) do *Tvaru* dopis (z 30. 11. 2009), který podepsala jak svým jménem, tak jménem „svých“ firem (*Euromedia Group – Knižní klub, Odeon, Ikar, Universum*). Z podivného textu je zřejmé především to, že se paní Novotná nějak nelíbí, že se Jan Cempírek jistý čas vydával za česko-vietnamskou spisovatelku a Cenu Knižního klubu získal pod pseudonymem Lan Pham Thi, nikoliv pod svým občanským jménem.

V dopise je také psáno: „*O tom, že je autorkou mladá Vietnamka, se porota dozvěděla až po volbě vítězného díla.*“ Můj zdroj mne však informoval, že se členové poroty před konečným verdiktem, kdy volili již jen mezi šesti díly, vietnamské jméno autorky/autora dozvěděli. Jistě, tato informace může být pomluva, ale i kdyby to byla pravda, není třeba se příliš pohoršovat; kdo někdy byl v po-

rotě, potvrdí, jak obtížné, ne-li nemožné je vybrat z několika slabých děl to nejzdařilejší, takže se porotci, stojící před nutností rozhodnout, chytají kdejakého stébka. Podstatné mi proto v této souvislosti připadá, co řekl Ivan Binar, předseda poroty Ceny Knižního klubu. V dopise je citován takto: „*I kdyby se pan Cempírek podepsal, byl by stejně vyhrál. Takhle začíná svoji spisovatelskou kariéru podvodem.*“ Potom ovšem není co řešit. Vyhrál by tedy i tehdy, kdyby si za pseudonym zvolil např. jméno Inčučuna. Rukopis byl shledán jako nejlepší ze všech rukopisů předložených porotě – jméno nejmeno a basta fidli! Proč si ale D. Novotná dávala práci se stylizováním svého dopisu? A proč I. Binar mluví o podvodu? Napadá mne jediné vysvětlení: Oběma je líto publicistů, kteří až nezdravě podlehlí mimoliterárním kvalitám Cempírkovy povídky, kvalitám, jež se ukázaly jako liché.

Lubor Kasal

ZASLÁNO

Vážený pane šéfredaktore, rád bych zpřesnil fakt v článku Michala Jareše *Rozpolcenost a bezradnost* (*Tvar* č. 20/2009). Píše, že na výboru Svazu českých spisovatelů 22. 11. 1989 byly přijaty dva dokumenty. Nikoliv. Byl přijat pouze jeden dokument nazvaný *Od argumentů síly k síle argumentů*. Jeho autorem jsem byl já. Druhý dokument výbor SČS vůbec neprojednával, vyšel v *Rudém právu* a byl podvržený. Mám dokonce dojem, že vyšel o den dříve. Nás ve výboru SČS to však dost ztápnulo a paralyzovalo, a nejen to. Až o deset let později se mi Jan Suchl, který byl v roce 1989 místopředsedou SČS, přiznal, že na výzvu nějakého funkcionáře z Ústředního výboru KSC ten druhý alibistický dokument napsal on, s nikým ho neprojednal a za výbor SČS jej poslal do ČTK a do *Rudého práva*. Suchlovi za to slíbili, že ho místo mne prosadí na předsedu spisovatelské organizace. Když dokument vyšel, napsal jsem proti němu odmítavé stanovisko jako předseda SČS, ale ve víru událostí

už to bylo pasé. Vážil jsem si toho, že se mi po letech Suchl k podrazu přiznal a lidově řečeno jsem to „spláchl“ jako pasé patřící minulosti. Obvykle lidi nemají potřebu se k vlastním podrazům přiznávat.

Tohle však M. Jareš při psaní svého článku nemohl vědět, stejně jako to neví nikdo, kdo se zabývá nedávnou literární historií.

Zdraví

Michal Černík

Vážení, jen drobná poznámka k *Tvaru* č. 19/2009 (recenze na Waltra Benjamina, str. 23). Využívám toho, že jsem měl to štěstí přičichnout trochu ke staré řečtině, a vzkažu paní korektorce Hasmanové, že název nakladatelství OIKOYMENH je psán ŘECKÝMI VERZÁLAMI, nikoli latinkou, a toto psaní je nutno zachovávat. OIKOYMENH se čte [ojkúmeně]; psaní „Oikoymenh“ je nesmysl (přečasto v tisku vídaný!), neboť vede k nesmyslné výslovnosti [ojkojmenh]. Jak víte, mám *Tvar* rád, proto píšu.

Srdečný pozdrav!

Vít Slíva

uznávám jediné: estetické hranice

ROZHOVOR SE ŠOTKEM TISKAŘSKÝM

témem automatických oprav textového editoru Word. Nejdřív ne, dokonce jsem si nějaký čas myslel, že mi někdo z lidí začal lézt do zelí, ale vyjasnilo se to: je to poctivej robot. Občas se mu ale povede dobrej styk. Zajímalo by mne, jestli se stroje taky smějí... Anebo automatické překladače, takzvané translátory, ty mám taky moc rád. To jsou moji plyšáci.

Pácháte chyby a pak se jim smějete, říkáte... Patří hravost, legrácky, ironie do krásné (resp. do té nejkrásnější, nejvznešenější) literatury?

Bodejť. A neomezoval bych to na jen na literaturu, patří prostě do života. Hravost, legrácka, ironie – celá tato kumpanie často jezdí v kolesce, tažené koněm jménem Nepatříčnost. Jde zkrátka o to, kde se chyba nejkrásněji zaskví. Čili o kontext, jak vy v *Tvaru* rádi říkáte. Například kost od kuřete mnohem lépe vynikne na klopě krásně upravené dámy než mezi promaštěnými papíry u popelnice. Tam už vlastně ani nejde o chybu. Takže abych se vrátil k otázce – raději pracuji v pokud možno co nejkrásnější literatuře, editorsky nejopečovanější, mailové projevy pubescentů a paniček bez vkusu přenechávám jednomu svému trochu zaostalému učedníkovi.

Tak vy máte učedníky? Chcete říci, že nejste pánem úplně nad všemi překlepy?

Chraň pámbu, to bych musel být monstrem. Ještě tak do roku 1500 jsem to jakžtakž zvládal, ale už tehdy jsem měl pár pomocníků, v té době to tak chodilo v každém cechu – mistr měl dílnu a spoustu učňů, pomocníků, tovaryšů... Vlastně to dělám dodnes, v podstatě jde o firmu,

takový malinký nadnárodní monopolek, veřejně prospěšný a nekomerční, samozřejmě. Ale jak říkám, hodně mi pomáhají moji lidští přátelé lemplové v redakcích a korektornách, a poslední dobou ty stroje, o kterých jsme už mluvili. Ale ono se toho taky na mne spoustu svede... Některé chyby prostě nejsou z mé dílny, nikdy bych se pod ně nepodepsal – to jsou takové, které si lidé dělají sami, buď proto, že jsou moc hloupí, anebo že je jim všechno jedno. Od těch se distancuji. Nejvíc mě dovede vytočit (a poslední dobou se to bohužel rozmáhá), když někdo jako schválně udělá „chybu“, napíše třeba fčera místo včera, ftip místo vtíp, aby jako byla legranda. To bych se, madam, s odpuštěním, poblil. Za dost odporný nešvar považuju i tzv. smajlíky. Místo, aby se lidé snažili pečlivě vyjádřit svá citová hnutí slovy, udělají dvojtečku nebo středník a půlku závorky – a jdou od toho! Já v tu chvíli ztrácím teritorium, oni potřebu kultivovat své vyjadřovací schopnosti. Někdy se až děším, že když to takhle půjde dál, přestanou nejen psát, ale i mluvit, budou se dorozumívat gesty, grimasami a houkáním, a já definitivně přijdu o byznys... Ale to jsem nějak odbočil.

Když jste mluvil o svém podniku, použil jste termín „veřejně prospěšný“. V čem je vaše činnost veřejně prospěšná? Někdo by si spíš pomyslel, že je veřejně škodlivá.

Ó, jak tragicky by se mýlil! Tak za prvé: chybami se člověk učí, to dokonce i lidé vědí už dávno. S trochou nadsázky by se dalo říci, že já jsem mezi rarachy vlastně takový učitel národů. A za druhé: výjimka potvrzuje pravidlo. Tím, že přepisují slova a písmena na jiná, nutím vlastně čtenáře, aby si neustále

existenci pravidel uvědomovali, aby byli ve střehu, neustále s pravidly vnitřně komunikovali. V tom bych viděl asi tak svůj největší přínos k všeobecnému blahu a neustálému zkvalitňování lidstva. Nehledě na to, že mám určitý skromný podíl dokonce i na tvorbě pravopisných pravidel. Možná jste si povšimla, že když se něco dlouho píše chybně, nakonec se dostaví jazykovědec a kodifikuje to jako možnou správnou variantu.

Kdy jste se svým dílem opravdu spokojen?

Když chyba opravdu „sedne“, tzn. je v ní kus pravdy, o které autor původního sdělení ještě ani nemá tušení. Se Zikmundem Freudem jsme o tom kdysi napsali docela vtipné pojednání, strašně jsme se u toho nasmáli. Ale on do toho pak zamíchal kdesi cosi, nějaké pavědomí nebo co... To mě tehdy trochu naštvalo, nejsem ješitný, ale přece jen mám rád, když je má práce náležitě oceněna, a ne když je přiřknuta někomu nebo něčemu úplně jinému. (A ten Šourek, jak jste o něm mluvila na začátku – co je zač? Nějakej Zikmundův pohrobek? Na takový hošánky jsem trochu háklivej. *Chybné čtení* ať si pěkně sroloujou a...)

Pochopila jsem z vaší řeči, že některých chyb si vážíte víc, jiné jsou pro vás spíše takovým laciným vítězstvím.

Ale no tak dycinky pro mne bude větší rajc doběhnout Slomka nebo Špirita než třeba Podhradského. A nejde jen o zdatnost toho kterého protivníka – už jsem mluvil o kontextu a to je přesně ono: pro adjustaci mých děl bude vždy příznivější (a to už mám za staletí, co to dělám, mnohokrát ověřené) smrtelná vážnost, vznešenost, ano, ostatně

mluvil jsem už o bronzu a mramoru – tentokrát tedy v přeneseném slova smyslu. Oč mizernější pozadí je text, který je sám předem hravý, sarkastický nebo má nedej bože nadhled! Černé na bílém, jaká to metafora kontrastu, přesně toho, o kterém mluvím! Náhled chci mít já, ale pokud je už součástí textu, v podstatě zlehčuje a relativizuje i mou práci, v horším případě ji jakoby vcucne, pohltí a já se nechtěně stávám spoluautorem, nikoli diskutérem – kterým bych byl rád. Takže například pracovat v poezii mě (samozřejmě až na výjimky) moc netěší, to už snad raději křížovky nebo kreslené vtipy.

Máte nějaký cíl? Nebo jinak – jaký je váš světový názor?

Můj cíl je propánakrále jasnej a zopakuju vám ho teda potřeti: chyby a hihňat! Ale jestli se ptáte na to, zda fandím nějaký partaji nebo jestli podle mě existuje bůh a co je zač, tak ne, to jsou opravdu pro mne dost odtazité problémy vás lidí. Cíle ale mám, jasné, malé a krátkodobé, soustředím se vždy na jednu věc a tu se ze všech sil snažím dotáhnout do konce. Nejsem ješita, ale pokaždé mě potěší (jakkoli jsem pracovník tiskařský), když se některé moje dílo podaří vytesat do kamene nebo alespoň odlít do bronzu. Vzpomínáte si třeba na pamětní desku Jana Zábrany? A korunou všeho bylo, že ta deska byla vyfocená ve *Tvaru* a vaše korektorka (*paní Hana Růžičková, pozn. red.*), té jsem si mimochodem opravdu vážil jako důstojného nepřítele, se zoufale snažila tou svojí tužičkou opravit hrubku aspoň na té fotce! Válek jsem se smíchy ještě týden! Nebo mám rád (a to by se také dalo nazvat mým malým cílem), když se mi povede tzv. dvojchyba. Chyba, po které následují ve slušném tisku errata, a ta errata jsou opět s chybou.

REFERÁT

malé škodlivé bytí

O TISKAŘSKÉM ŠOTKOVI

Historie

Kdoví proč do té doby nijak nezakotvený Šotek, poté, co se mezi krysami v podpalubí obchodního škuneru přeplavil z rodné Británie do Francie a odtud putoval dál do Evropy, zakotvil právě v Mohuči, v malé dílničce mistra Gutenbergga. Snad to bylo způsobeno tím, že Gutenbergova hospodyně Greta byla znamenitá kuchařka a mistr tiskař rád mlsal, ze všeho nejvíc pak oříškové oplatky, které mu sobotu co sobotu Greta pekla.

Bývala v té době všelijaká havěť po domech obvyklá, takže mistru Johannesovi ani nepřišlo, aby v úleku a s otevřenou papulou zůstal stát nad tím stvořením, které se jednoho rána zčistajasna zjevilo na tiskařském lisu. Jen se pokřížoval, a když seznal, že rarášek dokonce i mluví, pocítil k němu náklonnost.

Šotek nerozuměl zcela přesně drnčivému jazyku německému a motal slova páte přes deváté. Vyřídilku měl však skřet vpravdě náramnou, a tak kolikrát pro jeho tatrmanský způsob mluvy chechtal se Gutenberg jeho slovům, až se za břicho popadal. Šotek při práci podával Gutenbergovi olověné litery, zastrkoval špízy, všelijak pomáhal mistrovi v řemesle tiskařském, vztekal se,

když tisk se rozmázl či litera zalila se barvou.

I Greta si Šotka přes počáteční nevraživost oblíbila. Snad že setrvávala v naději, že se z ní přece jen jednou stane paní Gutenbergová. Avšak mistr po svém ovdověnění ani nejmenší úmysl na novou ženitbu nikdy nepojal, což Šotkovi náramně svědčilo – i on zamiloval si Gretiny ořechové oplatky, a hleděl ji tedy udržovat sladkými řečmi v šalbě a snění o sňatku s mistrem Johannesem. Tak začalo se během doby domu Gutenbergově říkat U Tiskařova Šotka.

Traduje se rovněž, že mezi mistrem Johannesem a tiskařským šotkem došlo k jakési dohodě na věčné časy.

(*Zdroj: Arcikancléřský archiv města Mohuče*)

Kdo není na Googlu a na Wikipedii, jako by neexistoval

Pokud si zadáte do vyhledavače heslo *tiskařský šotek*, dozvíte se mimo jiné toto:

Šotek je fiktivní zlo, podrážděný, a škodlivé zvíře popsalo jak bizarně znetvořený nebo skřítek-jako přízrak, to může toulat se na výšku od toho trpaslíka k tomu člo-

Petr Štengl

Etymologie

Shodovat se k „*Stručný oxfordský slovník angličtiny proudu*“, jméno je pravděpodobně pocházel z Anglo-francouzský *gobelin* (který byl vyjádřen, v Středověká latina, jak *gobelinus*), který je pravděpodobně maličký *Gobel*, jméno příbuzné slovu skřítek (německý *skřítek*).

Navíc, tam také existovat různá jiná alternativní hláskování šotka slova, včetně: *Gobblin*, *gobeline*, *goebbels*, *gobling*, *goblyn*, *gobelinus*, (středověká latina).

Převyšuje, hiisi, folletto, duende, tengu, Menninkäinen a kallikantzaro i jsou často přeložené do angličtiny jak ‘šotci’. Erlking a Billy Blind je někdy nazýván šotky. ‘Šotek’ je často používán jako obecný termín znamenat nějaké malé škodlivé bytí.

Podle některých tradic, šotek přijde z huby nebo Ghob, král skřítků, jehož inferiors byly nazývány Ghob-lings.

Skratta (který míní „k smíchu“ v moderní švédštině) je staré Skandinávské slovo pro šotka nebo netvor (moderní islandské skratti, ďábel).^[pochvalná zmínka potřebovala]

Zvíře se podobat šotkovi, ale větší než člověk, je často považován za Ogre nebo Troll.

Původy ve folkloru

Jeden legendární původ pro šotky je v Británii. Druhý legendární původ pro šotky je v Čína. Oni pak začali rozšířit všechny přes Spojené království odtamtud oni se plížili na palubu dopraví. Kde oni pluli do Francie pak rychle rozšiřovali všechny přes Evropu oni mají žádné domovy, být kočovný, přebývat dočasně v mechových prasklinách v skálách a kořenech stromu. Šotci být domovem v tiskárna celá.

Sir Walter Scott v jeho *Dopisy na démonologii a čarodějnictví* připisoval skřítky, skřítky a šotky, poděl s skotský *bogles*, ke všem si dopisovat s karikaturou Sami lidi.^[pochvalná zmínka potřebovala]

Dobročinný šotek, *Gesta Romanorum* (Anglie, William Caxton, Oxford univerzitní tiskárna)

Čínští vlkodlaci a šotci (otisky textů vyrytých do kamenných stél, začalo se praktikovat v Číně v době Chan, ve 2. století n. l., problém Šotka, dodnes hádky, on není původ Spojené království)

Šotek Adachigahara (japonská pohádka,) 「りとると」はカリフォルニア州ロサンゼルス市にあるタウン「リトル東京」のタウン情報を動画配信しているサイトです。offset printing, Little Tokyo)

Vít Ondráček, Šotek, kresba, 2009

Dobře, tak světový názor ne. Přesto – za některých režimů mohou tiskové chyby způsobit lidem i dost starostí, ba někdy dokonce i smrt! Máte aspoň nějakou hranici, řekněme etickou?

Ne. Jedině estetickou: ideálem je nečekanost. Etickou hranicí by snad mohla být pravdivost, upřímnost té chyby, hnusí se mi faleš, chyby nahrané, nakaširované – jak jsem o nich mluvil, když jste se ptala na ten humor.

Mezi redaktory se vypráví, že kdysi dávno se naši britští kolegové rozhodli vyzvat vás na souboj a vydat knihu (na titul si už přesně nevzpomínám), kde by nebyla ani jedna tisková chyba. Text četli snad tisíckrát, korektorů bylo hodně, přesto...

...přesto jsem je dostal! To jsem rád, že jste mi tuhle příhodu připomněla. Zažil jsem horké chvílky, byli přesní a nelitostní. Dost jsem se tehdy zapotil, vyzkoušel jsem všechno možné, i tiráž – všechno objevili! Nakonec mi

téměř bez boje přenechali prostor nejhonosnější – samotný název! A přitom jde opravdu o známou školáckou chybu – když se korektor (a nemusí to být nutně břídl) příliš soustředí na boj s blechou, snadno mu unikne, že přímo před ním přešlapuje tygr.

Což mi připomnělo – existuje jen málo (lidských) jazyků, v kterých se netisknou texty. Opravdu je vy sám osobně všechny ovládáte natolik, abyste v nich mohl dělat i chyby?

No jistě, za koho mne máte? Proč bych to ale předváděl zrovna vám, když to nedoceníte? No schválně, kolik umíte jazyků? Počítám, že s bídou dva tři. Šetřím silami, nejsem člověk, abych se neefektivně předváděl.

Jaký je váš vztah k počítačovým virům (potažmo k lidem, kteří je vytvářejí)? Ke genetickým mutacím?

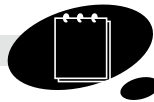
Přestože tyhle věci na starost nemám (nejde tu o tisk v pravém slova smyslu), je

mi to blízké, sympatizuji s nimi. S počítačovými viry a jejich tvůrci tedy o něco víc – tam vidím záměr, nečekanost i humor. Jsou to mí mladší bratři, dokonce stejně jako já jsou vámi lidmi pronásledováni a žijí jaksi mimo zákon. Tím, že jsou z jiné doby, technologicky vyspělé a nelitostné, mají to hoši dokonce těžší, a když jsou dopadeni, nikdo se s nimi nemaže. To mne mají tiskaři svým způsobem rádi, staří (včetně mladého Gutenberga!) mi dokonce dojemně nalévali do mističky mlíčko.

Genetické mutace jsou na můj vkus poněkud tupé, mechanické, on už i ten zápis je dost primitivní, když si uvědomíte, že používá pouhé čtyři znaky a jejich kombinace. To se s evropskými abecedami vůbec nedá srovnat – natož, cha!, s asijskými.

Vy máte rád mlíčko?

Cože?! Jo takhle... Ne, dával jsem ho pít svojí kryse. Dojímalo mě to ale jako projev pozornosti, péče, citu a tak dále, chápete, ne?

Šotci v lázni ubytují (Estonsko), od svazku duchů a šotků (1969) ofset tiskárna situované do bývalého plavecký bazén)

Šotci se otočili vypekčovat (holandskou pohádka, Holandia press)

Dvaadvacet šotků (indická pohádka, indická tiskárna, velická tiskárna)

Místa šotka

Tiskárny celý svět.
(Proč podkapitolka Kdo není na Googlu a na Wikipedii... není upravena, resp. je ponechána v jazyce Wikipedie, dozví se čtenář během následujícího textu.)

Rozmnožování

Rozmnožování tiskařského šotka zůstává zahaleno rouškou tajemství a dosud se vědcům nepodařilo tuto záhadu rozluštit. Kdy a za jakých okolností dochází k páření, zda jsou tiskařští šotci oboupohlavní, či zda se pohlavně dělí na samčí a samičí jedince, to se dosud nezjistilo. Faktem zůstává, že s postupným rozšiřováním knihtisku po Evropě a dále do celého světa dochází i k rozšiřování tiskařského šotka. Nerozřešen také zůstává důvod, proč čínská mutace tiskařského šotka nikdy neexpandovala dál za hranice čínské říše. Dnes prakticky po celém světě nenajdete žádný slušný polygrafický provoz, kde by v nějakém zastrčeném koutku nebyly umístěny ořechové sušenky.

Rozvoj

Počátkem sedmdesátých let minulého století dochází spolu s vynálezy a rozvojem

dalších tiskových technik (serigrafie, světlotisk, ocelotisk, sítotisk atd.) ke zvýšení zájmu o tiskařského šotka. Jsou zaznamenány případy, kdy po neúspěšných pokusech o jeho odchyt zkrachovala tiskárna, v níž se tyto pokusy odehrávaly. Snad nejmarkantnějším případem posledních let se stal pád tiskového a mediálního impéria magnáta Roberta Murdocha. Krach tohoto polygrafického giganta bývá na veřejnosti zdůvodňován ekonomickými příčinami, ve skutečnosti se však jednalo o neblahý důsledek pokusů o odchyt tiskařského šotka.

Elektronizace

V osmdesátých letech minulého století nastává prudký rozmach digitalizace a elektronizace přenosu dat i kontrolních tiskových procesů. Tisk z výšky (knihtisk) spolu s ruční a strojovou horkou sazbou prakticky zcela zaniká. Veškerá prepusová příprava se děje výhradně pomocí speciálně vyvinutých softwarových programů. Tiskařští šotci se stávají mistry v ovládání všech těchto počítačových programů a zcela přirozeně pak dochází i k jejich průniku na internet.

Lobby

Tiskařsko-šotkovská lobby je jednou z největších a nejrozšířenějších celosvětových lobbistických skupin, která stojí v pozadí ovlivňování jak hlavních představitelů jednotlivých států, tak i celé veřejnosti. Zároveň s tím je posilováno i povědomí o obrazu tiskařského šotka jakožto zlého a nepřátel-

ského homunkula, a to vše jen z toho důvodu, aby se co nejvíce eliminovaly pokusy o jeho odchyt.

Je veřejným tajemstvím, že automatický překladač a zároveň jazyk Wikipedie je dílem tiskařsko-šotkovské lobby. Wikipedie je totiž zcela věrným obrazem jazyka tiskařských šotků, v jehož duchu pak dochází běžně a pravidelně k řízeným chybám v tisku, které jsou naprosto přirozeně vnímány a chápány jakožto řádění, šprýmování, vloudění se, napáchání chyb, zásahu, nezbednosti, škodění a dalších alotrií tiskařského šotka.

Extremisté

Existuje však rovněž i radikální extremistická frakce tiskařských šotků, disponující těmi nejmodernějšími technickými prostředky a ovládající komunikační síť. Činnost této organizace bývá nazývána hackerstvím a za viníky této podvratné a rozvratné činnosti bývají mylně označováni mnohdy pomatení a dezorientovaní jedinci, hackeri, jejichž jediným hříchem je závislost na počítačích.

Jisté zdroje uvádějí, že americká, čínská, ruská a francouzská vládní administrativa pěstuje v utajovaných výzkumných střediscích několik desítek tiskařských šotků, kteří jsou zapojeni do přísně tajných vojenských programů. Oficiální vládní instituce však tuto skutečnost pochopitelně nikdy nepotvrdily. Rovněž se neví nic bližšího ohledně šotka pracujícího ve prospěch organizace Al-Kajda.

Čím se vlastně živíte (když už se bavíme o tak intimních záležitostech)? Poštovní skřítkové v rozhovoru s panem Kolbabou uvádějí, že se živí drobky od svačiny, lepidlem nebo že si uvaří telegrafní pásy jako nudle...

To jsou ale úplně pohádky, mystifikace, napálili vás, madam. Mimochodem – s poštovními skřítky mne laskavě nesrovnávejte, to jste jaksi v jiném levlu, jak se dnes nepěkně říká. Potravu k životu nepotřebuji žádnou, jestli vám šlo o tohle. Někdy si rád zamlsám. Nerad bych ale prozrazoval (nejsem paranoidní, ale doba je zlá), co je předmětem mé sváteční slasti. Občas, jako každý dělník na vinici páně, si vychutnám stopečku pálenky – je to dobré pro inspiraci. Tady v Čechách máte vynikající jednu takovou černou...

Fernet?

Ano, Stock.

Jak víme, pracujete i s naším časopisem, literárním obtýdeníkem Tvar. Jak se vám líbí naše nová korektorka?

Petra, že? Je fakt moc hezká a šikovná. Ale... to víte, po pětistovce už trochu morousovatím.

Díky za rozhovor. Budete si přát ho autorizovat?

Jen se nebojte.

Ptala se Božena Správcová

EJHLE SLOVO

OSYKA

Ne, skutečně nás nenachytil tiskařský šotek na švestkách, ač by se to v tomto čísle nabízelo. Slovo *osika* se opravdu kdysi psalo s ypsilonem, jak patrně např. ze Šrámkovy povídkové sbírky z roku 1912. Pak se však páni jazykovědci domáklí původu tohoto slova (pochází z praslovanského tvaru **osika* a ten zas z indoevropského **apsā*) a začali prosazovat „měkkou“ variantu: v *Pravidlech českého pravopisu* z roku 1902 jsou ještě uváděny obě dublety, v následujícím vydání z roku 1913 už je preferována nová, etymologií zaštitěná varianta, která také nakonec zvítězila.

Osika však není jediným takovýmto dezertérem z řad vyjmenovaných slov. Pravopisná reforma z roku 1957 zaměřila pozornost především na psaní s/z a kvantitu samohlásek ve slovech cizího původu, už méně se však ví, že nám také předepsala tvary *sírob* respektive *sírup* (do té doby mylně spojované se slovem *syřý*) a *lišaj*; *Příruční slovník jazyka českého* z druhé poloviny třicátých let i vydání *Pravidel* z roku 1941 uvádějí svorně ypsilonové podoby *syrop* (*syrob*), *lyšaj*.

Michal Škrabal

(s poděkováním Jazykové poradně Ústavu pro jazyk český AV ČR)

haló, tady čistička!

Patrik Linhart

Rozsekat se na dřevu, pořezat se těsně pod srdcem a mít němý pohled úkosem – a pak vidět, že jsou mezi umělci mistři, kteří jako slunce prosvětlují moudrosti a silou své vůle epochu, již dávají rytmus – baže, jak nás zajímají ti mágové krásou setmělého svitu, jejichž činy odrážejí názory tamtých. V rámci velkých událostí přichází touha po sensacích smyslů, básnická obraznost i neurvalý styl, blouznivá imaginace i povrchní fantastika, gonzo journalistika, a dokonce i chuť vyprávět příběhy, která zjevně spojuje malé romantiky i potenciální „plejády zapadlých hvězd“. A mezitím – pohoda z vyprávění se kapku vytrácí s podezřením: že možná čtu bestseller, a nikoli literární Akta X.

Umění není vo grantech, ale o grandech. To kupodivu neřekl caudillo Franco, ale jistá básnička. Mohl jsem uvést její slova v radikální čin, leč dostalo se mi pobídky, abych se pokusil o grantový pobyt ve finském městě Jyväskylä. Zatímco jsem smažil své ugrofinské artošské CV, přečetl mi kamarád konec výzvy: *Předpokladem je (základní) znalost angličtiny. Účastníci budou hrazeny: ubytování, cestovní náklady do/z Finska a náklady spojené s pobytem ve výši 10 000 Kč.* Mohl by snad český básník dělat granda ve Finsku za deset tauznů? A celou tu chudobu prokládat angličtinou? No way!

Když jsem kdysi viděl na obálce revue *Biblio* Rudiše Jardu s hiphopersky vyndanejma rukama, napadlo mě, že je to fakt kokot, ale o několik hodin později jsem došel k závěru, že ten kokot, který nepochopil zloha nic, jsem já. Zabíjet se skrze to nebudu – dokud se mě drží Taft, netřeba psát epitaft.

Myslím, že se všichni shodneme na tom, že básníka dělají šaty a krev. Radek Fridrich se panáčku umí ohodit, ale tajně závidí Petru Hruškovi. A Petr Hruška, rifličky a svetřík, marná sláva – kvalita. A Karel Kuna? Svetr jedna báseň a vlasy přičísle krví. Lidé si říkají: jo, Hruška jde s tou karavanou mraků, jenže – kolik diváků by přišlo na Hrušku v mikině s kapucí?

Momentka z knihkupectví v nákupním centru Olympie v Teplicích:

„Alenka ve Wonderlandu, to byla knížka?“ zeptala se Ela, harant asi desetiletý.

„Jistě že byla,“ řekl táta a dál rovnal knihy do regálů.

„A už není?“ nenechala se Ela zastrašit jeho výrazem.

Táta leknutím zapomněl, jestli knihy rovná podle velikosti nebo podle ceny. To ho přivedlo do varu, ale přesto to pořád byl táta a to znamená dobrý otec.

„Takhle, Elo,“ řekl a práskl jakýmsi slovnikem o podlahu, „když už ji natočili, tak ji prostě nepotřebujou, tak to ber, jako že není!“

Ela si nenučeně stoupla na slovník a vytáhla špičky. „A pamatuješ si z té knihy nějakou větu, kterou tam zapomněli?“ Ráda by si utvořila komplexní obrázek. Sehnul se pro slovník, ale třetím okem si všiml, že ho sledují všechny pohledy v jeho resortu.

„Alenka potká jednorožce a ten jí řekl: Teď jsme se spatřili. Když já uvěřím v tebe, ty uvěříš ve mě. Platí?“ vyblafl.

Prodávačka, která před hodinou servala tátovi skoro všechny knoflíky na košili, se rozřehtala na celý krám. „Platí! Platí!“ kvičela.

Jan Švankmajer hřímá v televizi, že teď se obrazy neposuzují z jiného hlediska než podle vydražené hodnoty. Ve zprávách se moderátoři chlubil, že kdosi s mikádem vydražil erbovní obraz Toyen za 20 milionů, a hned přihodili top ten, podle kterého je Toyen dobrá hned po Kupkovi. Stálo by za námahu zjistit, jestli Švankmajer o té aukci věděl, protože poznamenal, že originály takových mistrovských děl jsou obvykle ukryté v tresorech. Na aukci byla opravdu kopie, pravý obraz od Toyen byl bezpečně zamčený na jednom zámku u Prahy. Moderátor také řekl, že nová majitelka by na tom už v této chvíli vydělala nejméně dvojnásobnou částku. Je 2.57, za tři hodiny se seberu a půjdu se ožrat za dvacet korun, pokud do té doby neseženu větší obnos.

Časopis o literatuře *Biblio* přesvědčí, myslím, i nejsvěřepějšího romantika, že spíš než měřit svoji dobu s heroickými časy básníků velkých i těch nejmenších, bude praktičtější foukat si cukr do prdele. *Biblii* svěřená slova Ani Geisslerové – už v 11 letech jsem maminku požádala, aby mi půjčila ze své knihovny dospělou knihu, že ty dětské už mě nebaví – by svoji jednorozměrnou brutalitou odzbrojila i Koniáš, kdyby hned na začátku její zповědi nepadla věta: *Když přišli k nám do cukrárny požádat mě, abych moderovala Magnesii Literu, neváhala jsem.* – Tato slavná a kulturně zdatná žena řekla velká a krutě pravdivá slova, která však nejednoho samodruhého básníka, jenž měl v úmyslu vyhrotit poesii až za baudelairovskou hranici pekla stanovenou jednou provždy Paulem Eluardem, doslova vyženou

z umění. Promluví jistě za všechny, když znám, že tato žena (a berme ji jako archetyp) mi sebrala plyn z karmy. Lze ještě tvořit po slovech tohoto arcitypu a můžeme brát literaturu vážně? Naštěstí však víme, že k takovým vážným pochybám se nás neviditelná ruka umění snaží dovést a právě tomu nesmíme podlehnout. Ujistí-li nás Groteskní básníci, že nejlépe se tvoří na hnoji, pak žijeme v ideálním čase a prostoru.

Rok 2009 je rokem Facebooku, síla sociálních sítí bude do budoucna narůstat. Firmy, politici i instituce začínají chápat, že bez aktivit na Facebooku nemají pod kontrolou fenomén, který ve virtuálním světě nahrazuje občanskou společnost a funguje jako spolehlivý marketingový nástroj i barometr. Takto pravdivě definovala jistá PR firma síť, jejíž pravé jméno zní Fasces-book. Přihlásil jsem se tam na zkoušku a během hodiny jsem měl téměř tolik přátel jako Aleš Juchelka. Cítím z toho skrytou krutost. Důsledky zatím nedokážeme odhadnout, ale na registrované (včetně mě, neboť jsem se registrovat musel) platí slova hospodského visionáře z *Duchova: Život takových ubožáků, jako jste vy, jsou jen noty pro Karla Gotta.*

Při čekání na neonový díl seriálu *Ulice mamrdů*, jsem přepnul ČT4, kde právě vysílali set fair-play reklam. Mimo jiné zaznělo i toto: *Nový časopis Báječná neděle je v prodeji každý čtvrtek za osm korun.* Vánoce od října, neděle od čtvrtka, čtvrtka od hoven. Ten jejich Hejma má nakonec pravdu. Nic není jak bejvávalo.

Podle výzkumu agentury pro výzkum intošů je ideál současného českého básníka prestižní vysoká škola, zajištěná *managerka* v brýlích z umělé kostní dřevě, úředně sezdané manželství a rodinný dům. I ta reklama – jinak lakmusový papír naší terorkracie – svědčí o návratu těchto ošemetných a člověku v podstatě nebezpečných cílů. Tato linie nastoupila své vítězné tažení i u žen. Zajištěný muž s budoucností, vyřešenou minulostí, se smyslem pro rodinný život a spoření a s chutí nechat si postavit vilku daleko od hlučícího a nepřátelsky naladěného davu houmlesáků. V těchto zónách, kde se Elm Street protínají s Melrose Place a Nové Skotsko vypadá navlas jako okolí Schaffhausenu, nacházejí společnosti dokonalé kontroly a děsivé instituce Dobra živnou půdu a satelity kroužící na orbitech postupně ovládají někdejší centra. V závěrečném aktu vyrazí temný pošťák Ondra a kosí zmateně pobíhající spoluautory Vieweghova metarománu.

Národ potřebuje literární celebrity, ale tu již nestačí pouhý fakt, že některé knihy se stávají literární událostí a čtenář, který je nečetl, zůstává out. Třeba vybudovat stejnou mašinerii, která z televizních rosníček, ropuch a skokanů vyrobila celebrity. Například literární módní hlídka, ta tu vyloženě chybí. Ujmu se tohoto náročného úkolu a jako průkopník zhodnotím několik náhodně vybraných hvězd. Kateřino Kováčková, předstíráš, že jsi dobrá účetní? Ale svět není jen kancelář. Chtělo by to trochu retrooutfitu. Neboj se ani ušmudlaných věcí! Ivo Haráku, ige-litky frčely v osmdesátých letech, neboj se

INZERCE

Portréty manželek našich prezidentů

Nová kniha
Pavla Kosatíka

- Charlotta Masaryková
- Hana Benešová
- Marta Gottwaldová
- Marie Zápotocká
- Božena Novotná
- Irena Svobodová
- Viera Husáková
- Olga Havlová
- Dagmar Havlová
- Livie Klausová

BOOKcafe.cz

Žadejte u své knihkupce nebo se slevou 15 % na www.bookcafe.cz

INZERCE

REVOLVER REVUE

No.77
ZIMA
CASOPIS KULTURNÍ SEBEBRANY
2009

BÁSNĚ – V. Gruša / **PRÓZY** – Matoušek, Drábek
ČÍNA – Hejzlar, Pitlach / **TUŠOVÉ MALBY** – Straka
SCHILLER JE NÁŠ – Stašková, Alt, Hartmann ad.
Stern – **ANDĚL SMRTI NA AMERICKÉM JIHU?**
INTERVIEW – Dominik / **ŠAPOČNIKOVÁ V PRAZE**
VZPOMÍNKY – Rotbauer / **DOKUMENTARISTÉ** – Gogola
Reflexe, glosy / **SOLPERA JUBILUJÍCÍ** – zvláštní příloha

K dostání v knihkupectvích, s výraznou slevou v redakci nebo poštou:
148 Kč zašlete složenkou do Revolver Revue, Jindřišská 5, Praha 1,
110 00, nebo na č. ú. 171178049/0300. Ve „zprávě pro příjemce“
uvedte „RR 77“. Více na www.revolverrevue.cz, 222 245 801,
sekretariat@revolverrevue.cz.

a vyzvedni své rebelské image, stačí třeba interaktivní bakelitová taška ve stylu Tigera Woodse. Ivo, jinak chválíme tvůj nový hair-styling! Petro Soukupová, skromnost škodí i kuřeti. Nebojte se dát světu najevo, že jste machr. Doporučuji extravagantní osmidiop-trické peacemakery a outdoorový dressing na hlavě a všimne si vás i neovexlák po noční. A vy ostatní se taky polepšete!

Ať si poetičtí sommelieři namlouvají, co chtějí, dobré víno nepoznají, jediné, co by tak mohli, je poznat dobrého vinaře. A to vás teď naučím. Kvalita vinaře se pozná podle slova *nos*. Přimějte vinaře jedním z pěti povolených rafinovaných způsobů, aby to slovo použil. Jak řekne místo *nos buketovník*, je to magor.

Literární šaman Salman Rushdie napsal, že pokud autoři nechtějí psát o aktuálních tématech současnosti, o tom, co je teď a tady, ať raději nepiší vůbec. Od člověka, který na vlastní kůži zažil, jakou sílu a moc má fundamentalistický dogmatismus, bych takový výrok nečekal. Je to přece jen chomout. Na just napíšu o tom, co bylo včera a tam. A nebude tam jedinej přesah. Já vám spočítám ty kecy o tom, že smích je dnešní! Včera jste se měli smát!

Příjemná hospoda v Tasově, jež nikdy nepoznala básníka, nám vydala svědectví o rodácích Jakuba Demla. Pivo jménem *Holba* – klenot z hor – a odkaz *Vila Jakuba Demla* ukázaly další směr putování. Oproti očekávání Demlův dům není žádná ratejna, ale nejpyšnější stavba v celé vesnici. Tu a tam hájky, lesy, pole a tu a tam nějaká demlovina. Když jsem se vrátil na náves, měl jsem boule za ušima. Zpátky v lokále jsem pak dospěl k tomuto prohlášení: Za celý život jsem vypil asi tisíc piv, ale v podstatě piju jenom jedno jediné pivo. A to jenom za tebe – ty Demle.

Zamysleme se nad tím, kdo je ve světě médií největší konkurencí literárních časopisů (kromě nich samotných). Jsou to čubičky MF Dnes? Československý dopravák? Flirt-republic? Ne! U zdroje všeho stojí nadčasový a rafinovaně bezejmenný časopis pro těhulky a budoucí matky, jenž je k máni za sociálních 39 Kč. Při náhodném listování jsem došel ke stránce, kde se rýsovala budoucnost matek a jejich potomků. Pětileté děcko golfovou holí měří hlubinu jamky a mamina opřená o golfcar sleduje obzor zalidněný potenciálními tatíky. Šipky míří na různé části oblečení a výbavy. Celková suma nezbytná pro maminu není menší než 15 000 Kč (za příznivého počasí), pro kluka o polovinu nižší. To vše je v naprostém pořádku, takže jediné, co je na celé věci zarážející, je otázka, kterou svého času položil Flaubertův Tonín: „Má tohle všechno nějaký smysl?“ Lze si po tomto defilé koupit s čistým svědomím třeba takové *Souvislosti*?

Na otázku, proč se Češi a Moravané tak často nemohou v otázkách literatury dohodnout, lze místo odpovědi zarecitovat krásný rozhovor Čecha z království a Čecha z markrabství (jak rozlišoval Paul Eisner): Já su realista! – Ale hovno, ty si realista!

Roman Szpuk po mnoha letech obnovil básnické čtení *Arkády* ve Vimperku. Všechno samozřejmě proběhlo čiky puky a jak se sluší, patří i nepatří. Teď ale promluví o cestě, kterou musí absolvovat každý, kdo se chce dostat ze Severu na Jih (a všichni víme, že na Severu je Jih málo). Museli jsme vyjet už za svítajícího kuropení, Radek Fridrich a já. Cesta do Prahy je kratičká a ve druhé polovině krapítek nudná. Říkám krapítek, protože z Prahy na jih je cesta nudná pyramidálně. Při příjezdu do Prahy jsme si srovnali své dojmy z patologického developerského ruchu v Ústí nad Labem a Holešovicích a dospěli jsme k závěru, že Praha pěkně tomu Ústí šlape na paty. Tak to je všechno, co se o cestě odněkud někam může říci.

Život je jako – obvyklý začátek básně, takže život je jako začátek básně. A život je krátký sen. A život, ten za nás odbudou sluhové. A jestli takový je život ten, nechtěl bych omládnout o jediný den. A život je jako plivnutí do vápenky. A život je život a život je pes. A kdyby život byl, tak my nebudeme. Stačilo jen pár citátů a všechno je jasné, baroko, Villiers de l'Isle-Adam, německý novoromantik, moje babička, Radim Husák a Hugo Haas, apokryfní pan Werich. Jak by řekli hoši od postexistencialistů, už při narození je pozdě říct, jestli to za to stálo.

Můj odvážný kamarád Z. H. sbalil začínající básnířku s pořádnými čučáky. Holka však měla v hlavě jen obvyklou směs klišé a neumětství. Ke všemu ji zběsilo poznání, že ostatní básníci z okolí jsou jen směsice alkoholiků a lesbiček. Z toho je jedna dokonce slepá a nemá ani na to, aby si na nástěnku svých básnických bohů pořídila Braillovy fotky. A protože ji všichni ty čůráci voh-cijou, má tam jen samý pornoidoly. Takže v domnění, že maká na ksicht takového třeba Petra Čichoně, osahává nějaký neuvěřitelný černý čůro. V každém případě jsem ochoten se vsadit o 10 000 eurokaček, že dotyčná básnířka získá Ortenovu cenu.

Paní v jednom elegantním kladenském knihkupectví měla všechno, dlouhý nehty, asi

i umělý kozy, vyžehlený páčo a ksicht jako špičková účetní. Zeptal jsem se, jestli má Magorovu Summu. Místo odpovědi pustila Screensport. Zrovna vysílali sumo.

O reáliích v Tolkienově 1+trilogii už bylo popsáno nespočet stran. Mám dojem, že řada českých kritiků se dlouho držela názoru, že hobiti jsou Čechové a onanisti. Nedávno jsem měl tu čest pozorovat dav během autor-ského čtení v Ústí nad Labem a následně studenty vyšší dívčí jednotřídky při PF UJEP a došel jsem k zajímavým srovnáním.

Skřeti jménem skurut-hai mají postavu vyššího gentlemana, sílu a výdrž. Po pádu *Pána prstenů* bloudili světem v tlupách, nechali se zahrnat do temných zákoutí, kde se vzájemně požírali. Uvedené parametry splňujeme.

Culture jamming je označení pro kulturní diversi či infiltraci umělců do světa marketingových strategií. Například jde o přetření všech billboardů na dálnici na růžovo. V jiné formě to mohou být podvrtné akce proti kulturně ekonomické globalisaci. Proto se tomu říká *culture jamming*, aby si umělci od Singapore po Cincinnati, od Glasgow po Cape Town rozuměli. Možná budu vypadat nechápavě, ale cožpak nestačí říct *culture diversion*, to musíme vyslovovat to cizácky znějící *culture jamming*?

OBČAS NEŠKODÍ VRÁTIT SE ÚPLNĚ NA ZAČÁTEK

Eliška (kunsthistorička) a Jeník (učitel zeměpisu a matematiky)

K čemu je vám dobré umět číst?

Eliška: Mně? Ke všemu. Já bych bez čtení umřela.

Jeník: Já si myslím, že čtení je velice důležité, poněvadž kam bysme přišli? Já si myslím, že čtení je například velice důležité z hlediska kuchařských postupů. Takové to zaznamenání toho technologického postupu a taky ta rozmanitost ingrediencí.

Eliška: Samozřejmě je asi důležitý, aby člověk věděl, jestli si třeba kupuje kuřecí polívku anebo hovězí, ale pro mě je mnohem důležitější, že já většinu impulzů, co mám dělat třeba dál nebo co vůbec, co mám dělat, si prostě přečtu. Že když jako čtu, tak mě u toho napadají ty věci.

Jeník: No.

Eliška: Umět číst, rozeznávat ty písmenka, abys rozuměl nějakému technologickému postupu, rozumět ty první úrovně, někde už v pátý třídě, jako že si přečteš, co si kupuješ a co platíš, že si přečteš, jak máš co udělat, to je dobrý, ale to přeci samo o sobě nestačí, přeci.

Jeník: Na co? Abych si uvařil polívku?

Eliška: Tak na to jo, ale –

Jeník: Tak na co teda?

Eliška: Na to, abys tu polívku *prožil*, to nestačí.

Jeník: Já tu polívku prožiju i třeba jenom se čtvrtou třídou.

Eliška: A ty jako si myslíš, že bys žil úplně stejnej život, kdybys třeba nečet žádnou třeba beletrii, kterou sis přečet doteďka? Umíš si představit, že bys celej život četl jenom samý návody na polívky? Já teda ne. I když je fakt, že oni některý návody na polívku jsou mnohdy velice zábavný, myslím i zábavnější než mnohá literární díla.

Jeník: No, třeba v ústeckým nějakým měsíčníku kulturním byla stránka věnovaná vtipným receptům. A ta byla nejčtenější z celého časopisu.

Eliška: A kde ses prosímte tohle dočet?

Jeník: Já sem to čet. Chlápek tam třeba měl krásnej článek o tom, jak usmažit smažáka. Krásný to bylo. Krásný.

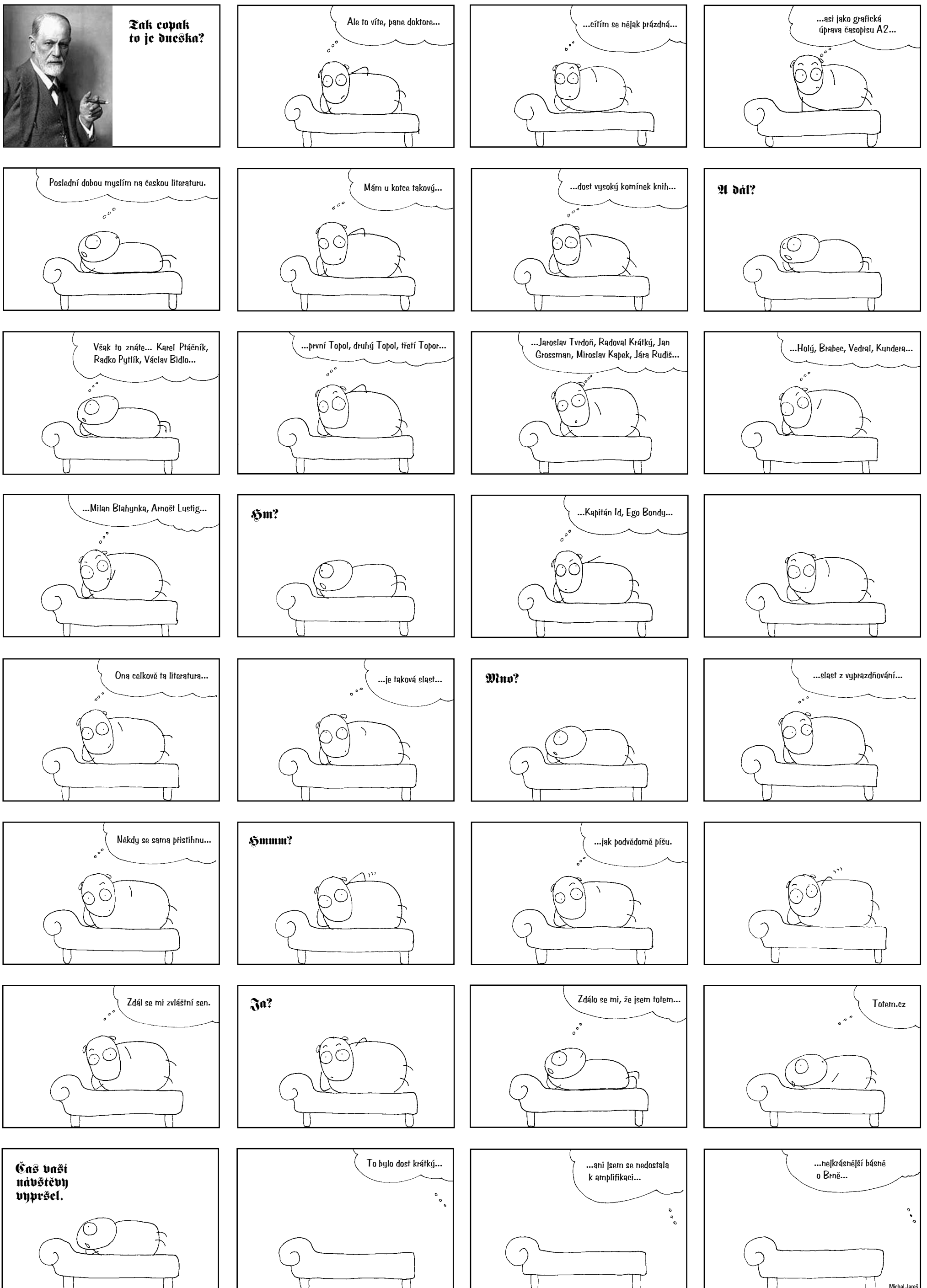
Připravil a fotografoval Pavel Novotný

Láska a šotek – to by mohlo být další téma EKG, oné pražské literárně-hudební show, kterou už asi pět let provozují Igor Malijevský a Jaroslav Rudiš. Neklame-li mě paměť, začali v Akropoli, teď mají hlavní stan v Arše. Vždycky, nebo alespoň poslední dobou, je to o lásce a „ještě o něčem“ (např. láska a sex, láska a smrt, láska a Sudety etc.), vždycky jsou to dva večery jdoucí bezprostředně po sobě jako premiéra a derniéra, přičemž ten druhý běží on-line na internetu, a vždycky je vyprodáno. Při vyhlášení tématu láska a šilenství padl los na Václava Kahudu a na mě, takže jsem měla možnost propátrat terén osobně. Nastylizován byl jako nemocniční pokoj, patrně jednolůžkový nadstandard, neb případný pacient tam byl separé a navíc v péči krásné mladé sestřičky (v civilu slečny produkční).

V průběhu prvního večera si do dezinfekcí čpící postele lehali dobrovolníci z publika, avšak v průběhu toho druhého zela nekonečnou prázdnotou. I zželelo se mi jí, a když na mě přišla řada, tedy ona kýžená autorská patnáctiminutovka, nechala jsem si navléct „andělíčka“ a hupsla jsem do ní. Pravda, tyč s mikrofonom, která končila někde poblíž mého ohryzku, ve mně vzbuzovala podezření, že ležím spíše na „áru“ a že mám udělanou tracheotomii, ale byla to údajně „jen“ psychiatrie. No, neuklidnilo mě to, zvlášť když jsem si vzpomněla na nedávné tahanice kolem klecových lůžek. Kdyby něco, běželo mi hlavou, zavolám Joan Rowlingové, ta zprcá klidně i Klause... Nakonec nebylo potřeba. Odečetla jsem si své a v kleci se neocitla. Nicméně silný zážitek lásky, již lze spojit prakticky s čímkoli, zůstal, a zatímco program pokračoval, rozechřival mé srdíčko hřejivým teplíčkem. Chci tím říct, že jsem v té dezinfekci čpící posteli zůstala ležet i nadále, jen s tím rozdilem, že postel se mnou podjela poněkud do pozadí. A tak abych se nenudila, začala jsem uvažovat, jak tuhle show ještě vylepšit. Obtěžování sestřičky, která se nade mnou sklátila a neustále mi načechrávala polštář, jsem z obavy z inzultace včas zavrhl a poslala ji raději pro pivo. Souhlasila, ale stihla mi ještě pošeptat, že normálně se to nesmí... Děláním cukrbliků na diváky jsem zkusila, leč vzápětí od něj upustila, neboť publikum svým smíchem rušilo moderátory v jejich bohuľibé činnosti. I řekla jsem si, že se uzavřu do sebe a hochům zatím vymyslím nějaké know-how, abych jim tu dřinu s hledáním stále nových a neotřelých témat trochu usnadnila. Netrvalo dlouho a zrodila se láska a šotek...

Lásku by pochopitelně obstarali pozvaní literáti – jako nejvhodnější jevila se mi, viděno prizmatem oné postele, například Halina Pawłowska, která by se do EKG snadno katapultovala některým ze svých mouder, jež poslední roky sype z rukávu (pardon, z dekoltu). Mohlo by znít třeba takhle: Když do lásky vkrade se ti šotek, obrň se štítem ze svatebních fotek. Sparing partnera by této dámě mohl dělat naivní básník Radek Hásek, který když na to přijde, umí i přitvrdit: I ta růže píchá / tak proč já nepíchám? A šotek? No, hádejte. Ten by byl dvojediný a svou podobu by měnil jako chameleon. Chvilí by byl rockovým „kejvačem“ (to jsou ti, co mají háro a do zběsilého hudebního rytmu jím stejně zběsile kývají), chvíli zase „hrozičem“ (to jsou naopak ti, co háro nemají, a tak do zběsilého rytmu hrozí vztaženým ukazovákem). A světe, div se, „kejvač“ by měl tvář I. Malijevského a „hrozič“ tvář J. Rudiše. Proč? Protože generálku „na šotka“ si oba odbyli právě při derniéře, kdy po „kejvačsko-hrozičském“ (a divácky velmi úspěšném) entré se sami stali jakýmsi „dvojšotkem“ svého vlastního pořadu. To když se jim vlivem zbytečného trucování (nezačneme, dokud si do té postele někdo nelehne) první půle večera úplně, ale úplně rozpadla...

Svatava Antořová

kdysi stačil divan u freuda

Projekt *Kvalita* je systémový projekt Evropského sociálního fondu, jehož cílem je postupně vytvářet nový způsob hodnocení výsledků během vzdělávání. Významně se na něm podílejí CERMAT, MŠMT, NÚOV a samozřejmě mnoho českých škol i jiných institucí.

Součástí projektu je i tzv. AUTOEVALUACE, neboli *sebehodnocení*. Očekává se, že učitelé, školy a pracovníci ve školství náležitě provedou sebehodnocení (pardon: *autoevaluaci*), a tak se ukáží problémy ve vzdělávacím systému; napravení *závad* pak povede k pozitivním změnám, ke zlepšení vzdělávání... Už sám název *autoevaluace* však vyvolává rozpaky, naznačuje totiž jistou snahu zastřít *cosi* cizím slovem. Ale to už ponechme hlavním protagonistům projektu jako příležitost k jejich *sebehodnocení*.

Pojem sebehodnocení, *autoevaluace*, je převzat z oblasti psychologie; s pojmem sebehodnocení, sebecenění se setkáváme tam, kde je sebevědomí narušené; vyjadřuje se tak mínění o vlastní činnosti; nedostatek by se měl promítnout v sebehodnocení.

Sebehodnocení je vlastně forma *sebezpovědi*, přiznání vlastních hříchů; svatá zpověď, stejně jako zpověď u psychoanalytika nebo advokáta, pracuje s tajemstvím a zpovědní tajemství je považováno za nedotknutelné. U *autoevaluace* je tomu však naopak, ústí ve zveřejnění, což nutně vede k tomu,

že se uvádějí výhradně *zástupné, snadno napravitelné nedostatky*. Z teoreticky slibné *autoevaluace* se v praxi stane jen hra na přiznání *malých hříchů*. Velký hřích, například, že si učitel na jedno dítě zasedne a jinému z vlivné rodiny nadřazuje, že vedoucí pracovník zneužívá své funkce, potažmo peněz, že státní úředník uzavírá smlouvy nevýhodné pro stát a výhodné pro své příbuzné nebo kamarády, že autor vydává práci jiných za vlastní a jiný zase vystavuje „mrtvé“ faktury, tak k tomu se jistě nikdo přiznávat nebude. A navíc, dostanu-li finanční odměnu za to, že přiznám svoji chybu a napravím ji, nejde věru o *autoevaluaci*, ale o *pseudoevaluaci*. Copak cesta k nápravě zasluhuje zvláštní odměnu?

Jistě by bylo nanejvýš vhodné, aby rodiče, pedagogové a pracovníci ve školství zpytovali své svědomí, aby se děti nemusely ve zvláštním předmětu učit děkovat a zdravít, aby uchazeči o vysokoškolské studium netvrdili u přijímaček, že *lektor a vektor* je totéž, a aby věděli, že *Geparda* nenapsal Leopardi. Výuka totiž ztrácí na kvalitě a zís-

kává na kvantitě; internet, plný úchvatných banalit, je dnes považován za pramen moudrosti; nemusí se znát a přemýšlet, podívaná je nejdůležitější. Informovanost je velká, vzdělanost malá. Zjednodušující zhušťování, soutěžení, při němž se za pomoci „přátel na mobilu“ podvádí, orientace na krácené verze textů, nesmyslné větné konstrukce, to jsou běžné jevy, někdy dokonce pohodlnými pedagogy nepřímo inspirované a vítané; akcelerace vyvolává nejistotu, nepřesnost, snižuje hodnověrnost. Neil Postman upozornil, že *Orwell se obával těch, kteří nám zamezí přístup k informacím, zatímco Huxley se bál těch, kteří nám jich poskytnout tolik, že nás to dovede k pasivitě a egoismu*. Bohužel se zdá, že v tomto smyslu se (sebe)hodnotit nebude... Naopak. Zastánci všelijakých *rychlokurzů* považují vše, co vede k *zefektivnění* výuky, za dar z nebes a ani je nenapadne si připustit, že může jít o dar danajský, byť to vychází najevo při zkouškách, testech, četbě novin, knih, o televizi nemluvě. Jenže proč si lámat hlavu, když svět iluzí je tak sladký?

Sigmund Freud k důkladnému zapátrání v nitru člověka měl svůj slavný divan. Katolická církev má odjakživa svoji zpovědnici; efektivnější a levnější metody. Jenže kde ty loňské sněhy jsou... Dnes máme evaluační nástroje, tréninky, přehledy, příručky, sta-

tistiku, průzkumy, tabulky, on-line metody, semináře, projekty atd. Vše za desítky milionů. Žák je klient, zákazník, podle hesla: *peníze jdou za žákem!* Zatímco učitel je považován za *manažera*, jak pravil Martin Malčík, ředitel Centra informačních technologií v úvaze *Školy konečně uviděly samy sebe z různých úhlů pohledu*, a tak se nelze divit, že i škola se proměňuje v *poskytovatele služeb*. OECD nedávno podle českých médií uvedla, že *čestí žáci chodí do školy nejméně rádi, česká škola patří k nejméně oblíbeným v celé Evropě*... Věru téma k sebehodnocení nejen pro školy, ale i pro politiky. Slavný francouzský psycholog Jean Piaget o vztahu dětí ke škole a opačně ledaco věděl, jenže *kde vízt čas na jeho úvahy*...

V této souvislosti nám nezbyvá než doufat, že rada Vacátko měl pravdu, když tvrdil, že svědomí nemají jen delikventi, ale i jiní... A ten, panečku, o hříšných lidech věděl hodně. Pokud totiž skutečně nedojde k opravdovému *sebehodnocení*, ne jen papírovému, formálnímu, ne jen k mlácení už vymlácené slámy, nepomůže našemu školství sebedokonalejší projekt a *autoevaluace* zůstane jen další velkou iluzí českého školství, kterou tak dokonale už popsal bývalý ministr školství Petr Piřha.

Ladislava Chateau

FRANCOUZSKÉ OKNO

O FRANCOUZSKÉM KULTURNÍM ŽIVOTĚ REFERUJE LADISLAVA CHATEAU

Když spisovatel opustí pero pro vařečku

Je-li vůbec něco smutnějšího než zneuznaný génius, je to nepochopený žaludek, prohlásil kdysi Honoré de Balzac, o kterém se tvrdilo, že dokázal na posezení sníst padesát ústřic a v objetí múzy byl schopen vypít i čtyřicet šálků kávy. A o jiném velikánu literárního světa Alexandru Dumasovi je známo, že psal stejně vášnivě, jako vařil, dokonce založil továrnu na omáčky; bohužel jeho *Lexikon kuchařského umění* zůstal nedokončený. Nicméně jeho kniha *Poznámky ke kuchařskému umění* vstoupila do dějin literatury; *jednou nepochybně opustím pero pro vařečku*. Jak řekl, tak později učinil.

Je čas vánoční – a ten musí vonět, a tak mi čtenáři *Tvaru* jistě odpustí, že novinky ze světa literatury, filmu i divadla ponechám až na leden a budu se věnovat tématu literárními znalci opomíjenému: *gastronomii*. Francouzi, známi to labužníci, odjakživa vzdávali čest dobrému jídlu, nepřekvapuje tedy, že řecké slovo *gastronomia* zpopularizovali evropskému novověku právě oni. V roce 1801 vychází *Gastronomie a venkovan u stolu*, dlouhá poema v alexandrinu, jejímž autorem je Joseph Berchoux; vtipná kodifikace pojmů, opěvování stravovacích i stolovacích zvyků. Svůdník Casanova v knize *Historie mého života* považuje gastronomii za výborné afrodiziakum – věděl o tom hodně, však také na svém sídle v Cologne podával k večeři ústřice na čtyřicet způsobů a *dessert* velký jako stůl...

Francie se stala zemí takové kulinářské tradice, že jídla nesou jména významných měst i osob, jako šlehačka Chantilly, koláč mademoiselle Tatin, biftek à la Chateaubriand, dijonská omáčka, ledvinky a dokonce i salát à la Balzac, řízky à la Louis nebo cibulová polévka z Cardaillacu. Není divu, že mlsná země galského kohouta má prvenství i v přípravě marmelád a zavařenin; už v roce 1500 se objevuje v Nostradamově díle první písemná zpráva o zavařeninách; dodnes se přísně rozlišuje mezi *marmelade* z přepaširovaného ovoce a *confiture*, zavařeninou

s kousky plodů. Pokrm však není jen jídlo, ale také způsoby a gesta. Spisovatel Joseph Delteil ve své *Paleolitické kuchaře* z roku 1964 vřele doporučuje: *Jezte prsty a pijte nosem. Nezapomeňte přidat humor a zahřívejte na prudkém plameni* [...]. Literární kritik a velký znalec gastronomické literatury Robert Courtine vydal mimo jiné také knihy *Balzac u stolu* a *Zola u stolu*; věnuje se v nich jejich gurmánství i dílu, oblíbenému *menu* i restauracím. S rozvojem industrializace se ve Francii demokratizuje i stolování; vznikají kavárny, restaurace i *cantines* pro chudé umělce i studenty v Latinské čtvrti, dnes je připomíná snad už jen restaurace *Bouillon Chartier*, kterou v roce 1896 založil Camille Chartier, a jistě není náhodou, že v podkroví toho domu v rue Faubourg č. 7 žil básník Isidore Ducasse, známý jako Lautréamont, autor *Zpěvů Maldororových*; dodnes tam servírují skromná jídla za nízké ceny.

Ale zpět do dob, kdy všichni Pařížané spěchají poobědvat, povečeřet na velké bulváry, do Palais Royal, Halles, ale i do útulných *cafés*. *Když Paříž sedá ke stolu, celá země se otrásá*, zvolal ve své slavné knize *Paříž u stolu* Victor Briffault. Ozvěna jeho slov se mocně rozléhá a Paříž se stává hlavním městem gastronomie. Když Proust psal *Hledání ztraceného času*, toužil, aby jeho *literární styl byl stejně pevný jako poleva na dortu* jeho kuchařky Françoise. A z díla velkého bonvivána Brillata-Savarina s názvem *Fyziologie chuti* se cituje dodnes: *Stůl je jediným místem, kde se člověk první hodinu nenudí*. Ten aforismus si nepochybně vzali k srdci slavní umělci Flaubert, Gautier a George Sandová, neboť založili tradici *Přírodní hovězí*; jednou měsíčně společně hodovali na Montmartru nebo v *café Procope*, často se přidával i *Mau-passant*. Ani pánové Zola, Turgeněv, Daudet či bratři Goncourtové nezůstávají pozadu a rovněž zasedají k lukulským hodům, nazvaným *Večeře vypiskanych autorů*; začínali kuřetem na kari a končili bujabézou, kořeněným jidlem z Provence.

Za zakladatele francouzské kuchyně je považován Marie-Antoine Carême (1783 až 1833), jenž se vyučil u mistra Baillyho, nejvyhledávanějšího cukráře, u něhož mlsali Rothschildové i car Alexandr I. Kromě toho, že šířil tradici dobrého jídla pro všechny, tedy i pro chudinu, byl neúnavným čtená-

řem, neustále se sebevzdělával; celé dny a hodiny trávil v Bibliothèque royale. Každý den si prý zapisoval své poznatky i zkušenosti a později napsal několik významných kuchařek; vaření tak povýšil na kulinářské umění, jen namátkou jmenuji jeho knihy *Královský pařížský cukrář* (1815), *Pařížský kuchař* (1828), *Umění francouzské kuchyně na počátku XIX. století* (1833).

Vánoce jsou ve Francii spíš svátky jídla než dárků; ke štědrovečerní večeři, *le réveillon*, usedají Francouzi často až po půlnoční mši;

hostina začíná malým aperitivem, navozujícím atmosféru pohody a uvolnění, a pomalu se postupuje od masa k sýru, s neodmyslitelnou *baguette*, chlebem ve tvaru hůlky, přes ústřice, sépie, ryby, šneky, šampaňské, lanýže, krevety, chobotnice, pečeného lososa, kachnu na kaštanech, *bûche de Noël* – vánočkou ve tvaru polínka – až po *digestif*, likér povzbuzující trávení. Na závěr se podává káva, která – řečeno s Francouzi – má být sladká jako polibek nebo hořká jako zklamání.

INZERCE

Ministerstvo kultury odbor umění a knihoven

v y h l a š u j e
pro rok 2010

výběrové řízení na poskytnutí dotace
právníckým a fyzickým osobám působícím v oblasti kultury
(kromě příspěvkových organizací MK)

na podporu nekomerčních projektů z oblasti literatury

Příhlášky a stanovené podmínky si můžete vyžádat na adrese:

Ministerstvo kultury, odbor umění a knihoven,

Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1 – Malá Strana,

a jsou zveřejněny na internetové adrese

<http://www.mkcr.cz/literatura> a knihovny/granty a programy;

podpora vydávání literárních periodik a sborníků, podpora dalších aktivit v oblasti literatury (veřejné přednášky, semináře, autorská čtení, výstavy, soutěže, festivaly a jiné literární aktivity s celostátní působností, vyjma neperiodických publikací);

PhDr. Květuše Nováková, tel. 257 085 221;

kvetuse.novakova@mkcr.cz

Uzávěrka výběrového řízení je dne 18. prosince 2009

moje pohádka

Která pohádka vás v dětství nejvíce fascinovala (či děsila) a čím? Možná nějakou konkrétní pasáží, situací, atmosférou – ale i třeba ilustrací... Který pohádkový hrdina byl ten váš?

Byl jeden malý chlapeček, který žil na úplném okraji velkého města. Bylo mu asi pět let, když ho jednou v zimě vedla maminka za ruku ze školky. Kouř z komínů se válel v ulicích jako štiplavá mlha, chlapeček viděl, že se maminka tváří ustaraně a na cestě mezi farou a rybníkem se náhle zastavil. Jeho malá ručka vyklouzla z jemného sevření dospělé dlaně a maminka se otočila, než se však stihla zeptat..., chlapeček řekl: „Maminko, já ti budu vždycky pomáhat.“ Maminka byla dojatá. Bylo to v dobách, kdy „mandelinky“ nahrazoval první hranatý typ Karosy a jeden takový nový autobus jezdil právě od rybníka na návsi obce nedávno připojené k velkému městu – jezdil daleko, daleko až do zastávky „U kříže“, kde začínal veliký labyrint plný hlav, černokněžníků a třináctých komnat. Na druhou stranu se táhlo pole lebek. Občas jím s radlicí projel Zetor, ale hlavně se nad ním tyčila Ulijana. Ulijana krásná panna nad polem poražených – a v rukou meč. Ne leda jaký meč, ale těžký meč dvouručák. Dál za pannou, v uctivé vzdálenosti, na okraji pole lebek (skoro až pod Řípem) je zubatý šnek s okénkem v pochroumané uliti a Ferda v čele své hordy mravenců směle ukazuje otekklým ukazovákem na pannu. Konečně chlapeček nesmí – nemůže zapomenout na podivnou černou ulitu o velikosti hory, ve které bydlí neskromný poustevník. K hoře přijíždí bělouš s němým rytířem – ten poustevník podivně hýká a řve, je to totiž DRAK – má dosti hadovitých krků a na nich velké hlavy s velkými pyrozobáky. Rytíř vypadá náhle směšný, ale uhýbá před plameny a tne. Z krku se stane hadice v rukou neviditelného zahradníka, který ladným obloučkem kropí okolní les krví. Moc jsem chtěl vidět, jak ten drak vypadá celý, ale poustevníka z ulity nedostaneš. Svět pohádek potom skončil v šustotu přesušeného listí a dusání na praktikáblech televizního studia. Možná, že si však nějaký obr (nějaký dospělý chlapeček) chtěl na památku tu skalní ulitu dát na poličku, ale smrděla, a jestli smrdět neprestala, krásně smrdí dodnes.

Vladislav Reisinger

Milá Boženo.

Jako „pohádka mého dětství“ mě okamžitě napadla ta o malé Mette, co se stala dánskou královnou. Nejenže jsem si ji sama předčítala častokrát, ale také jsem ji po letech vnucovala všem svým dětem a střídala pro ně četbu s vyprávěním, čímž jsem pochopitelně dosáhla toho, že ony začaly mou malou, fantasticky vyrovnanou pastýřku oveček nenávidět. Než ti řeknu, jaký byl její příběh, musím sem vsunout upozornění: jak mně naskočila malá Mette, úplně jsem zapomněla na princeznu Fazoličku! A přitom princeznu Fazoličku nenáviděly mé děti ze stejného důvodu jako malou Mette! Nedokázala bych se už starat jen o nuznou veselou pasačku, kdyby mě trápilo svědomí, že jsem zradila útlu Fazoličku, dceru královny, levobočku samého Slunce. Tak promiň, ale napíšu ti o obou.

Ku příběhům: Přeradostná Mette v záplatovaných šatech neustále popásala své stádečko a nepochybovala, že se stane manželkou prince, který kolem pastviny vyjížděl (pochopitelně třikrát) vyhledávat vhodnou princeznu. Vždy svůj úmysl probral s vysmátou chuděrou, která si byla natolik jistá svou bezvadností, že si dovolila radit natěšeným princeznám (postupně třem), směřujícím rozechvěle k hradu, jak to zaonačit, aby se provdaly. Nebylo to nic moc komplikovaného – nesměly si stoupnout na mluvící kámen, který každého prokoukne a bez okolků sdělí, kdo to na něm stojí za nýmanda. Rozuměj, vyplývá z toho, že malá Mette nepochybovala o tom, že se do hradu hrnou samé pyšné,

hloupé, nepořádné a nepřející ženy. Což byla ostatně pravda, aspoň co se hlouposti týče, protože první dvě vystresované princezny neudělaly po příjezdu nic jiného, než že šláply na kámen. A bylo po vdavkách. Malá Mette si mnula něžné drobné ruce a pásla, co to dalo. Třetí princezna byla zřejmě sice pyšná, nepořádná atd., ale o něco chytřejší než její předchůdkyně. Tak si s nezištnou rádkyní v záplatovaných šatech vyměnila oblečky a funkce, zůstala načas s ovcmi, zatímco malá Mette ve zlatě dojela za hradní bránu. S fantastickou sebedůvěrou zamířila ke kameni, vyslechla si spolu s unaveným princem, že má úplně všechny dobré vlastnosti, a jestli ona se nestane dánskou královnou – tak kdo už? Princ si oddychl, že má konečně vystaráno, položil křehké snoubence do vlasů prsten a Mette se odjela za zvuku fanfár rádoby chystat na svatbu. Na pastvině si prohodila obleček s naivní princeznou, nechala si děkovat, přijala i nějaký ten dar a začala shovívavě čekat, až kolem pojedje ten trumbera princ za svou vyvolanou. A pak už jen stačilo decentně sklonit hlavu, aby si budoucí vladař všiml třpytu darovaného šperku, pochopil, prožl, odnesl v náruči Mette od ovcí a učinil ji dánskou královnou.

Poznámka: s odstupem let a zkušeností, umocněnou zážitkem z psychoterapie, při níž všechny ženy v kroužku viděly rozechvěle svůj předobraz v Popelce, se není čemu divit, proč mě zasáhla právě nadmíru uvědomělá pastýřka se shovívavým vztahem k mužům, prezíravým k ženám, která měla k jakékoli úzkosti na dánské míle daleko (pokud by vůbec tušila, že něco tak nepřijemného existuje).

Princezna Fazolička by mohla být její sestrou. Jejím cílem sice nebylo stát se dánskou královnou (možná hlavně proto, že její příběh se odehrál v Itálii), ovšem záměr provdat se za prince tu samozřejmě byl. Jistě, to i Popelky, Lady, Růženky a všechny běžné nešťastnice semleté osudem netoužily po jiné výhře, jenomže nedělaly nic jiného, než že komunikovaly s holuby, halily se do odpudivých myších kožíšků a nebo rovnou utekly z bezvýchodné situace do bezvědomí. Ne tak hrdá Fazolička. Ta když ztratila střechu nad hlavou a byla potupně oddělena od svého vyvoleného, kouzlila si v malé chýši na samotě a – stejně jako malá Mette – radila potenciálním nevěstám italského prince, jaký dar mu mají věnovat, aby se zalíbily. Ano, princezny byly osklivost sama a povahově také nebyly vykresleny pěkně, ale dlužno říct, že k nim byla Fazolička poměrně krutá. Důvěřivé princezny strkaly kupříkladu své ruce do vroucí vody, aby z nich stáhly kůži coby rukavičky (a mám dojem, že se děla i větší zvěrstva, ale asi jsem je vytěsnila...). No – neměly na Fazoličku. A jak v pohádkách vítězí dobro, princ to zjistil, návdavkem i fakt, že má samostatná líbezná čarodějka obzvláště vznešený původ – a princezna Fazolička dosáhla svého. (Mohu zopakovat poznámku, kterou jsem připojila za vyprávění o malé pastýřce, ale bylo by to nadbytečné...)

Tak, Boženo. Tumáš mé pohádky dětství. Utěšuju se tím, že pohádky obecně se vyprávěly právě proto, že ukazovaly prostým lidem, čeho nedosáhnou. Ale přece jen na závěr dodám upozornění: kdyby nebyly tématem pohádky, zařadila bych jednoznačně mezi knižní oblíbence jednoduché příběhy o dětech a jejich rodinách. Klasické pohádky nebyly původně určené dětem, a tak taky nebylo proč se v nich malými figurkami zaobírat. Hrdiny se mohli stát až postpubescenti. Čili v pohádkách se příliš nevyskytují ani rodiče, a pokud ano, tak jen proto, aby něco špatného provedli svým potom-

kům (a nakopli příběh). Matky jsou buď macechy, které vyhánějí nevlastní dcerky do mrazu nebo jim češou ostrými hřebeny vlasy, až z hlaviček prýští krev. Nejhodnější matkou, kterou si vybavuji, je ta panímáma, co vyslala svého hloupého synka s uzlíkem pryč z domova. No a otcové – taky žádná sláva. Pověstinou slabošští muži bez názoru a zodpovědnosti, kteří slepě poslouchali příkazy svých žen – budiž, srdce jim trhalo, když museli přihlížet likvidaci Sněhurek, Jeníčků, Mařenek či Krásek – no ale stejně. Přinejlepším se rozhodli oženit syna, a nebo umřít a odkázat mu kocoura v botách. Tak mi řekni, jak na takových pohádkách mohly vyrůst generace dětí, které pak úplně normálně založily rodiny? A jestli panuje názor, že pohádky jsou příjemné, poněvadž v nich dobro vítězí nad zlem, tak bych si potřebovala ujasnit, co je dobro a zlo. Ale to není nic objeveného. Jenom zvláštního... Tak čau, můžeme si spolu někdy popovídat na téma „pohádkoví rodiče“.

Srdečně

Martina Komárková

POMALOVANÁ KŮŽE

Pohádky jsem dlouho považoval za poněkud idylické útvary spjaté s radostnými chvílemi mého dětství, tudíž s dočasně zasutými duševními vrstvami, s vrstvami, které si znovu podkryjí v dobách stáří a zlomyslné moudrosti. Pak jsem si ale vzpomněl (přiznávám se k tomu až teď, dosud jsem se za to styděl), že jsem se jako dítě většiny pohádek dost bál a že v nemalé části nejenže nejsou idylické a neodhalují krásnou duši lidu, ale spíše ukazují jeho živočišnost a lásku k těžkým a dráždivým jídlům, která v noci trápí obrazotvornost nejtemnějšími vizemi. Ostatně sám rád vyvolám u svých studentů zděšení, když jim předčítám *Pohádky o užovce* ze sbírky bratří Grimmů.

Mnohé z mých dětských obav mě neopustily dodnes! I po letech sahám k takovému Andersenovým pohádkám s velkým respektem; kdysi jsem s tou knihou nechtěl spát v jedné místnosti; ostatně co vám mám povídat, znáte snad ilustrace Jiřího Trnky: lidé s mrtvolnými tvářemi, jedovatě zbarvení psi s velkýma očima, a to vše navíc vytištěno na tvrdém bílém papíru s ostrými hranami, a tak se o tu ztracenou knihu malý čtenář velice často pálivě řízl.

A některé filmové pohádky! *Kráska a zvíře!* Dnes bych film ocenil. Ale dříve? To není pohádka, ale horor! Hrůzná ptakoještěří podoba prince, jehož zakletí připomínalo bludy schizofreniků! Nepříjemné pocity ve mně vždy vzbuzovala (a vlastně i vzbuzuje) snad nejoblíbenější česká filmová pohádka *Tři oříšky pro Popelku*. Nevím proč, ale na mě údajná vánoční nálada tohoto dílka nějak nedoléhala a nedoléhá. Všude samý sníh, lidé oblečení v kožešinách, princova lovecká družina v kamaších, Popelka švitořící s holoubky.

Moc se mi naopak líbila (a to přes svou bizarnost a hrůzostrašnost) knížka čínských pohádek a povídek *Zkazky o šesteru cest osudu* od *Pchu Sung Linga* (1640–1715). Vydání je ozdobeno ilustracemi Vincenta Hložníka a před každou pohádkou je její titul uveden v čínštině a v kaligrafických znacích. Vzpomínám si, že jsem měl nejraději *Pomalovanou kůži*. Nedávno jsem s překvapením zjistil, že velice podobná čínská pohádka asi zaujala i Eliase Canettiho – píše o ní v románu *Zaslepení*: „*Krvelačný tygr se při lovu na lidi převlékl do kůže a satů mladé dívky. Postavila se plačky na kraj cesty a byla tak krásná, že k ní zabočil učený muž, který se ubíral kolem. Chytře ho obelhala a učenec ji ze soucitu vzal k sobě do domu, jako jednu ze svých mnoha žen. Byl velmi statečný a spal nejraději u ní. Jedné noci odhodila divčí kůži a rozervala mu hrud. Pozřela jeho srdce a zmizela oknem. Zářící kůži nechala ležet na pod-*

laze. Obojí našla jedna z dřívějších žen a křičela, až ji hrdlo bolelo, po oživujícím kouzlu. Klesla až k nejmocnějšímu muži těch končin, k bláznu, který přebýval v špíně tržišť, a dlouhé hodiny se svíjela u jeho nohou. Tu ji blázen před všemi lidmi plivl do dlaně a ona to musela spolknout. Plakala se a soužila se mnoho dní, neboť milovala mrtvého i bez srdce. Z hanby, kterou pro něho spolkla, vyrostlo na teplé půdě jejích prsou nové srdce. To vložila muži do hrudi a on opět přišel k ní.“ (přeložil Jiří Stromšík, Praha 1984, s. 144)

Pchu Sung Lingova verze je delší, složitější, naturalističtější, ale vzato obecně, liší se jen v detailech. Skutečnost, že krásná dívka v jeho podání není tygrem, ale upírem, je tím největším z nich. Pchu Sung Ling také klade větší důraz na fakt, že kůže, kterou si upír obléká, je pomalovaná. Když se totiž nešťastný mladý literát jednou vrátil do své studovny, kam krasavici ubytoval, uzřel „*ohyznělého upíra s obličejem zeleným jako perli ledňáčka, zuby měl špičaté jako pila. Na lůžku byla prostřena lidská kůže a upír držel v ruce štětec s barvou a líčil ji. Když skončil, odhodil štětec a zdvihl kůži. Potom ji oblékl na sebe, potřepává je ji jako oblekem, a proměnil se v tom okamžiku v dívku.*“ (přeložil Jaroslav Průšek, Praha 1963, s. 59) To, že se upír proměňuje v dívku právě ve studovně a že se navíc při svém líčení chová jako literát vytvářející text své lidskosti, to považuji za motiv přes svou hrozivost nesmírně půvabný.

Jako pointu k mému příležitostnému textu by se jistě slušelo uvést, co jsem si z *Pomalované kůže* odnesl coby mladý učenec do dalšího života. V závěru povídky Pchu Sung Ling sám jakési ponaučení explikuje: „*Jací hlupáci jsou lidé tohoto světa! Je už nad slunce jasnější, že jde o upíra, a oni ještě tvrdí, že je krásný! Jak pomatený je takový hlupák!*“ (s. 62)

INZERCE

€

V listopadu 2009 vyšlo 58/59 dvojčíslo revue

ANALOGON

SURREALISMUS - PSYCHOANALÝZA - ANTROPOLOGIE - PŘÍČNÉ VĚDY

věnované tématu

Smrt

Z obsahu:

A. Marenčin: Ako sa duch neverného; **H. Marcuse:** Ideologie smrti; **Z. Bauman:** Smrtelnost, nesmrtelnost; **M. Karapanu:** Máma; **E. Mach:** Analýza počitků; **P. Péret:** Posledná noc odsúdenca na smrť; **R. Berlinger:** Pochopená smrť a ironie; **J. Rigaut:** Lord Patchogue; **P. Martinec:** Můj život s mrtvolami aneb Co bude po smrti; **B. Schmitt:** Zlaté brány nesmrtelnosti; **P. Řezníček:** Hotel Merkur; **M. Stejskal:** Ostrov mrtvých; **R. Erben:** Posuvné věže; **M. Ščur:** Smrt: třikrát jedno jest; **M. Jůza:** Kdákání žab, kvákání vran; **E. Young:** Kvílení aneb Rozjímání noční; **V. Korolenko:** Dopisy odsouzence k smrti; **J.-B. Pontalis:** O práci smrti; **H. P. Lovecraft:** Ex oblivione; **J. L. Borges:** Poesie; **G. Bataille:** Praktika radosti před tváří smrti; **J. M. Meletinskij:** Moje válka; **R. Gál:** Agnomie; **B. Bauše:** Matka Země; **J. Karásek ze Lvovic:** Hovory se smrtí; **A. Schnitzler:** Umírání; **B. Solařík:** Střílejší demokracie; **I. Horáček:** Smrt stromu; **J. Evola:** Jezdit na tygru; **K. Dolejší:** Jezdit na tygru, létat na oslu; **V. Borecký:** Interpretace symbolu; **Z. Korespondence Prokopa Voskovce** a Vladimíra Boreckého; **V. Borecký:** Lucerna; **L. Wurmser:** Základní fantazie – „z propasti do propasti“ 2; **P. Král:** Poesie čili přirozená řeč 2

Vydává: Sdružení Analogonu, Mezivřší 31, 147 00 Praha 4 (tel. 244 460 258, e-mail: dryje@surrealismus.cz) Distribuce: KOSMAS, s. r. o., Lublaňská 34, 120 00 Praha 2 (tel. 222 510 749; www.kosmas.cz); předplatné: Radka Prošková, tel. 608 274 417, e-mail: analogon@analogon.cz www.analogon.cz

Mám-li být upřímný, nejsem zaplatpán-bůh imunní k dívčí kráse! Ale díky Pchu Sung Lingovi jsem si již coby robě uvědomil, že je to možná někdy o hubu.

Ondřej Macura

BROUČCI A BUBÁCI

Když brouček letěl poprvé svítit a přehnala se kolem něj sova, bylo zle. Když jsem k tomu ještě v knize narazil na Trnkovu ilustraci, zachycující tuto otřásající událost, bylo zle úplně a maminka nakonec musela stránku s obrovskou sovou vyříznout, jinak bychom se v četbě nedostali dál. Byl to nejstrašnější pták mého života, Hitchcockova hejna ani Poeův Havran-Krkavec už té dětské hrůze nestačili.

Byl to patrně nejsilnější dojem, který kdy ve mne vyvolala pohádka. Neuměl jsem číst a tato skutečnost, myslím, podstatně zvyšovala mou úzkost. Hleděl jsem přes den střídavě na obrázek a střídavě do písmenek na vedlejší stránce, znepokojeně jsem si představoval, kde asi je to místo, v němž slova nesou onu chvíli, která mi v noci nedovolila usnout... Neklid se stupňoval, nedokázal jsem sám toto místo najít, bylo ukryto v nesrozumitelných znacích, uvnitř textu, v řeči samotné. Snad nikdy jsem už pak nebyl textem knihy tak váben a jitrěn.

Kdo ví, možná že tento prožitek se nějak skrytě podílel na skutečnosti, že jsem se „pro jistotu“ rychle naučil číst (na Rychlých šípech), takže při nástupu do školy v normalizačním roce 1970 to rodiče pořádně schytali jako projev nenormálnosti a snahy se odlišit, ba povýšit nad ostatní. Jako čtenář jsem si však čistokrevné pohádky pro děti příliš nevybíral, daleko větší dojem na mne dělaly pověsti. Erbenovy *Svatební košile*, které nám recitovala babička. Enšpíglvy příhody ve starém rozpadlém vydání. A především první bible našeho společného dětství s bratrem: tlustá kniha Radovana Krátkého, nesoucí název *BUBÁCI aneb Malý přírodopis duchů, přízraků a strašidel*.

Abecedně seřazený „atlas“, plný popisů, pověstí, legend a pověr a fantastických ilustrací Miroslava Váši. Přečetli jsme ji oba mnohokrát a několikrát přepsali a překreslili, doplňovali novými, vlastními strašidly a jejich příběhy. Ta kniha vyšla v šedesátém prvním roce a je psána tak, aby čtenář získal střízlivý „ateistický“ nadhled nad říší záhad, tajemství a bludů, leč – nepovedlo se. Didaktické pasáže jsme úspěšně a zcela samozřejmě oddělili a prostě „nevnímali“. Vlastní příběhy, sesbírané z různých koutů země, byly napsány se zvláštním smyslem pro staré, zasuté, s neobvykle jadrným jazykem, humorem i posmutnělostí, které nedokázaly strašidla v našich očích shodit, jen zdůvěrnit. Kniha nepřinášela strach, ale stejně tak jsme z ní nevytěžili poznání, že přízraky nejsou. Jsou, a jaké! Jenže jsou spíše k úžasu, obdivu i – k soucitu.

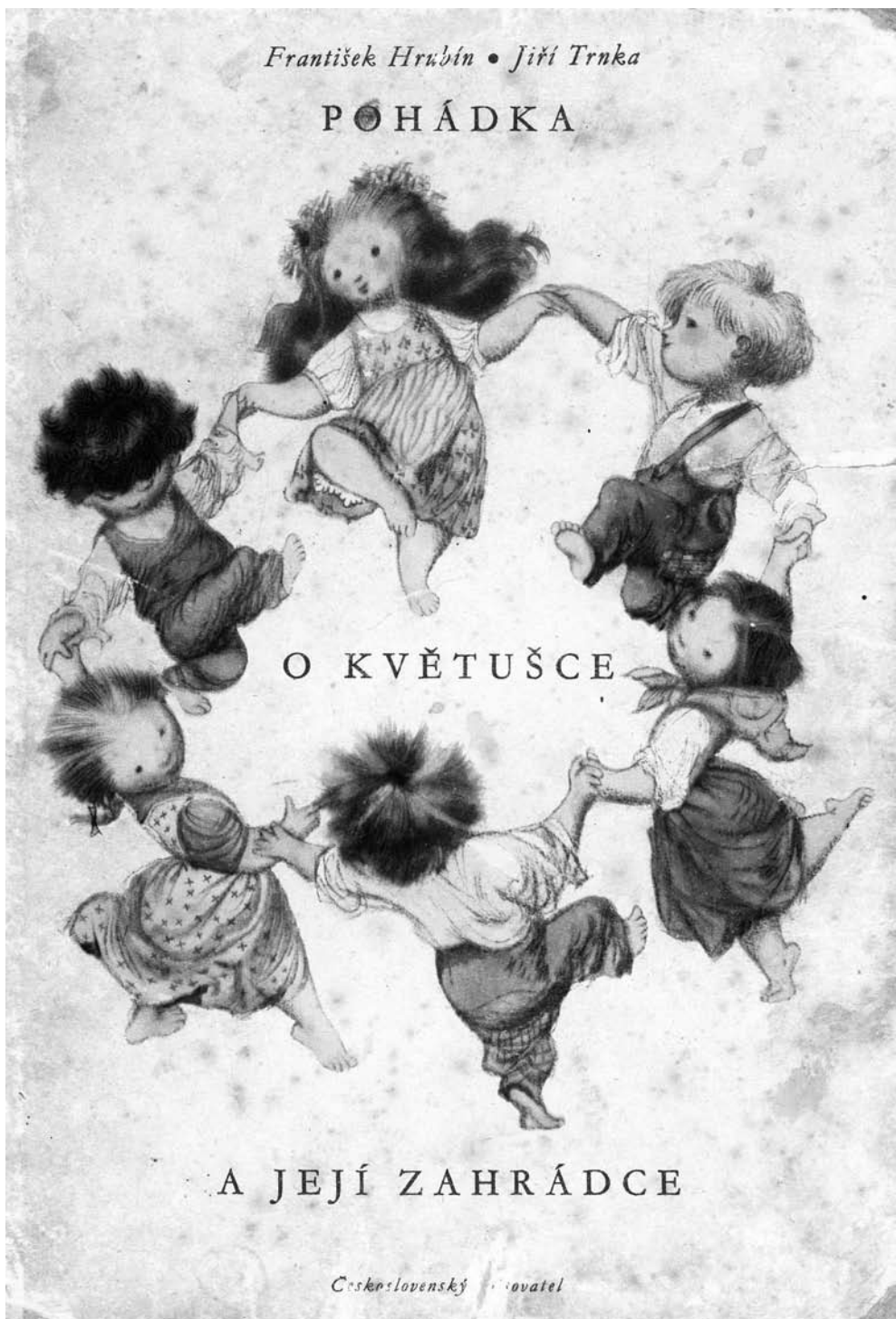
Nejraději jsme měli kostlivce. „Kostrý“, jak jsme říkali. Hráli jsme si na ně, připadalo mi, že se stále smějí. Dnes na to pořád častěji myslím.

Petr Hruška

FRANTIŠEK HRUBÍN A JIŘÍ TRNKA: POHÁDKA O KVĚTUŠCE

Byl jsem velmi melancholickému dítěti; snad až takový malý melancholik – masochista. Strašně rád jsem totiž brečel, miloval jsem propasti dětského smutku, v jejichž studených hlubinách jsem poznával život. Pohádky a písničky, které zaváněly smrtí a samotou, jsem po své mámě vyžadoval pořád dokola. Nesmírně mě dojímal například píseň *Letěla husička, letěla zvysoka...* při pasáži, kdy stará unavená husa „nemohla doletět, spadla do potoka“ a zbyly po ní osiřelé děti, jsem znovu a znovu propukal v hysterický, opojný pláč (a pokaždé jsem věřil, že tentokrát určitě vydrží a doletí... ale žel, vždycky spadla).

Když se mě *Tvar* zeptal na oblíbenou pohádku, neváhal jsem ani minutu – na chalupě jsme mívali omšelé vydání knížky

Pohádka o Květušce a její zahrádce (plná zvířátek, ptáků, květin a nakonec dětí) od Františka Hrubína s geniálními a nesmírně smutnými ilustracemi Jiřího Trnky (*Československý spisovatel*, 1956). Je to veršovaný příběh o starodávné chaloupce s tajuplnou zahrádkou, obývané staříčnými majiteli. Ti jednoho dne umřou a osiřelá zahrada si místo nich stvoří z květu malou holčičku, Květušku. A pak už je to jedna velká zapeklitá balada o smrti, smutku a nakonec naději... Na zimu se do chaloupky nastěhuje baba Zimnice, pokosí zahradu a vyžene Květušku do ledových hlubin lesa..., kde se o ni starají podivuhodná zvířátka tak dlouho, než ji objeví houf dětí v čele s klukem Jeníkem (toho Trnka vyvedl na jedné z ilustrací jako zrzavce s rozčepýřenými vlasisky a kouty do půlky hlavy, který se jednak až mysticky podobá mně samému ve věku dvaceti šesti let, a pak jde o prvního pozitivního zrzavce v dějinách literatury). Děti vezmou Květušku k sobě, Zimnice pukne vztekem, chaloupka se propadne do země a zbude jen stará, zarostlá zahrada.

Za temných zimních večerů, kdy i naše chalupa zapadala sněhem a po smutné bílé zahradě svištěla bába Zimnice, jsem se dožadoval Květušky doslova neúnavně. Zaklusal jsem se do perin, promáčených masochistickým dětským pláčem, a propadal se do hypnotického tepu Hrubínových veršů.

Na podzim jednou stařečkové / když sto let přešlo nad nimi / na nové jaro nečekali / a navždy odešli do zimy.

Přesné a nápadité rýmy, nepatetické, ale nesmírně působivé. Všudypřítomný smutek, podtržený Trnkovými ilustracemi; génus tohoto našeho předního výtvarníka dlel ve stejném snovém a melancholickém, abstraktně zamlženém světě, jako tvorba jeho současníků Josefa Lieslera, Ludmily Jiřincové nebo Josefa Kábrta. Trnkovým dílem navíc prostupuje téma tajemné zahrady,

ohrazeného světa dětství, dávného ráje zabydleného podivuhodnými bytostmi. Proto si jeho ilustrace tak dobře rozumí se starosvětskou, nadčasovou fantazií Františka Hrubína, mistra smutku a naděje. A nevyčlelitelného impresionisty:

Zahrádka mlčí, jenom vzdychá, / motýli poletují zticha, / čmelák dnes nechal kytiček – / tak ticho a tak smutno tu je / a jenom cvrček natahuje / svůj polámaný budíček.

Tak jako celé Hrubínovo dílo i *Pohádku o Květušce* rozeznávají rytmické, zpěvné verše, které se zaryjí do srdce dítěte stejně silně, jako utkví v srdci poučeného, cynickým životem ošlehaného dospělé (protože dospělost je jen zklamané dětství):

Včelička, včelička – / květ ji vzal do náručí / a ona bzučí, bzučí – / včelička, včelička, / sestřička sluníčka!

Co bych já jako nepovedený poeta dal za jedinou *Sestřičku sluníčka!* To je přece jednoduchost, která nepotřebuje nic navíc. Anebo tady, na konci pohádky, v háv minimalistických veršů vtělená nezpochybnitelná moudrost života:

Ach, že jsou děti, že jsou lidé, / Květuška nevěděla dřív / a také chudák nevěděla, / že ten, kdo sám je, není živ.

Za okny sníl přikrýval svět a já se znovu a znovu nechával zraňovat smutnou a hlubokou pohádkou. Matčin uhrančivý hlas mi do dětského srdce Hrubínovými verši vyřýval budoucnost člověka, který bude vždycky milovat melancholii, nezvratitelnost osudu a poezii, co sladce mučí... právě proto, že přikrývá lidskou samotou bílým sněhem.

Mám dojem, že *Pohádka o Květušce* je už pomalu vyhynulým druhem vyprávění. Bavila by ještě děti dnešního světa; poutala by ještě jejich fantazii? Vždyť přece musí být v dětských srdcích místo pro krásný smutek, zrcadlo života...

Milan Urza

Není to nic nového. Spisovatel napíše báseň o milované dívce, hrdinou povídky nebo románu se stává přítel nebo mecenáš. Tak například pan Felix Nadar, balonoplavec a fotograf, inspiroval a fotografoval Julesa Verna tak dlouho, až ho romanopisec vystřelil pod přesmyčkou Ardan Ze Země na Měsíc. To, o čem jsem se doslechl, posouvá ale celou věc na úroveň moderního, dobře naolejovaného byznysu.

Tak takhle jsem to slyšel: ... že prej ve Francii dělají originální vánoční dárky. Ve firmě povíš o tom budoucím obdarovaném, co o něm víš. Jak vypadá, co má rád, jak žije, kde pracuje, jaký má denní rituály, a za nějakou dobu firma zplodí knížku, ve který dotyčnej vystupuje. Bohužel se mi nepodařilo zjistit, kolik se za takovouhle práci počítá. Jestli by se to dalo jako job provozovat taky v Česku. A jestlipak by tady na to byla klientela.

Podstatné pro výrobní cenu takové knížky bylo asi především to, jestli by se smělo pracovat s prefabrikáty, nebo jestli by knížka musela být úplně komplet originál. Jenom si to představte: věnujete sestřenici Jarmile novelku, ve které se její manžel Jiří odvrátí od své sekretářky Marcely a vrací se domů a navěky miluje už jenom vaši sestřenici. A pak zjistíte, že třeba nějaká vaše kamarádka má doma ten samý příběh. Akorát Marcela není Marcela a ani sekretářka, ale Adéla a kantýnská v nemocniční jídelně, Jiří nevlastní firmu na výrobu razítek, ale je chirurg a zove Karel. A vaši sestřenici Marcelu střídá ta kamarádka. Kajicná slova ovšem, se kterými se ten syčák připlazí zpátky, ta jsou přes kopírák.

Naštěstí Jarmila vaši (sledujete, tady se taky stáváte hrdiny literární story – a zadarmo!*) kamarádku nezná, ale co kdyby se seznámily a spřátelily a došlo na brouzdání knihovničkou. Zrovna by bylo po čerstvém přátelství: Ty zmije, kradařko, to je moje knížka a můj příběh!

Zodpovědná firma by tedy podle mého měla ručit nejen za kvalitu, ale i za jedinečnost příběhu. Nerad bych na papíře prožíval stejné věci jako někdo jiný, s tím, že rozdíl by byl jen v nepodstatných detailech z osobního života. Já jezdím do práce tramvají, on metrem. Ale je v tom nějaký rozdíl, když on v metru sbalí tu samou slečnu co já? Moji slečnu! Hanba. Ale takováhle personalizace, to už by stálo nějakých peněz. To už by na takový dárek musel být najatý opravdu aspoň průměrný spisovatel, musil by stvořit aspoň novelku o padesáti stránkách, celé by se to mělo protáhnout redaktorem a korektorem, i když na tom se dá ušetřit, a nakonec se to musí nechat vytisknout a svázat. A to už by asi byl dáreček jenom pro honoraci. Střelím od boku: aspoň za padesát palackejch či deset masaryků.

Víte, kdo si to nezažil, nikdy nepochopí, jak krásná je to věc, stát se kusem literatury. Jako kastelán Pleska objevil jsem se v povídce viellard terrible slovenského hororu Miroslava Šusteka. Ne že bych snad někdy kastelánoval na strašidelném hradě a ne že by se hrdina Šustekovy povídky tahal za fousy jako já nebo tak. Neměl se mnou společného nic. Ale byl jsem to já.

Mít zbytných padesát palackejch nebo pětadvacet destinovejch, asi bych se zase nechal zvěčnit. Ale muselo by to být komplet podle mých představ. Především bříško by se muselo zredukovat. Pak by mi pan spisovatel mohl připsat nějaké kočky. Mohl bych řídit automobil. A mít tolik palackejch a masaryků a franklinů a houblonů a burckhardtů a fukuzawů, že bych o sobě nechal v té knížce napsat knihovnu. Především bych ale chtěl, aby se ta knížka prodávala. Ne, ne a ještě jednou ne, knížka, kterou bych strčil někde do svojí přetékající knihovničky, aby se tam ztratila... Chci ležet na pultech, ohmatáván vašimi prsty, před vámi se otevírat...

A jestli bych si mohl za svoje prachy vybrat: přál bych si, aby tu knížku taky napsala překrásná, křehoulinká Vietnamečka. A může tam klidně v ich-formě vystupovat se mnou.

Gabriel Pleska

*Zadarmo je to proto, že vás nejmenuju. Kdybyste to chtěli se jménem, ozvěte se, nejvyšší nabídce vyhovím v příštím sloupku. Poctivou práci k prvnímu milionu.

výhry, prohry, katastrofy a zázraky – paseka

PŘÍBĚH PRVNÍHO POLISTOPADOVÉHO SOUKROMÉHO NAKLADATELSTVÍ

Ladislav Horáček je nakladatelem z pozoruhodné milosti. Jak nakladatelství Paseka před dvaceti lety (9. prosince 1989) založil prohlášením na schůzi Protialkoholní společnosti doktora Řimsy, tak ho provozoval – pouštěl se do věcí srdcem a intuicí, inspirován většinou hospodou a kamarády v ní.

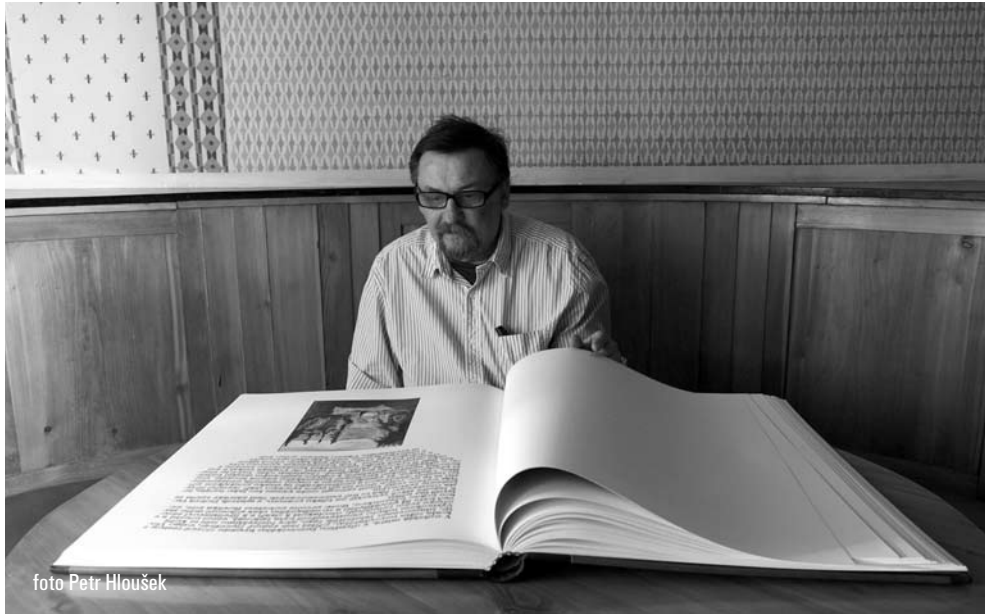

foto Petr Hloušek

Ladislav Horáček v roce 2008 s prvním výtiskem reprintu Váchalovy *Šumavy umírající a romantické*

Nakladatelství *Paseka* patří v Česku k těm větším, za dvacet let vydalo víc než tisícovku knížeček. Drží se tak ve srovnatelném odstupu za nepatrně mladším, rovněž pražským *Argem* (jako s. r. o. založeno Milanem Gelnarem a Jiřím Michkem v roce 1991 se sídlem v Poličce, ke 1300 titulů), ale stále ještě před například brněnským *Hostem*. Ten se ovšem etabloval až v polovině devadesátých let, když Miroslav Balaščík a Tomáš Reichel převzali stejnojmenný časopis (teď jsou v půlce páté stovky vydaných knih a výrazně akcelerovali až na padesátku titulů ročně). Rozdíl mezi *Pasekou* a ostatními nakladateli však není v počtu vydaných titulů.

Zkušenosti ze sociku

Protože brzy začal, hodily se Horáčkovi zkušenosti redaktora *Středočeského nakladatelství* a knihkupectví. V roce 1990 dokázal využít systému, který znal: *Knižní velkoobchod* objednával podle edičních plánů. A tak šel na poradu krajských nákupčích a dostal od nich objednávky za pět milionů korun. Na tenhle papír si v právě založené Komerční bance půjčil jeden milion na tři měsíce. Z něj zaplatil dvacet tisíc, co dlužil v rodině, a za dalších dvacet koupil starou škodovku 105. Dodneška nemá řidičák, za volantem seděl Ivan Beránek, který s ním (a s Lenkou Starou) nakladatelství začal budovat – oba v létě 1990 nechali svých zaměstnání a Horáček jim do občanek otisknul razítko *Paseky*. To byla tehdy ještě povinnost, mít v OP zaměstnavatelem potvrzený pracovní poměr.

S Beránkem objížděli tiskárny, aby větší slyšeli, že není papír, že vytisknout jim můžou něco za dva tři roky. Přesto první kniha *Paseky* – Váchalův *Krvavý román* – vyšla už v září 1990 (vytištěna v pražské tiskárně *Svoboda*). Teprve v té době opouštělo nakladatelství Horáčkova garsonku v 6. patře bez výtahu nad stanicí metra Hradčanská a nastěhovalo se do 18 metrů čtverečních v přízemí domu v Ibsenově ulici č. 3 na Vinohradech, do ateliéru Horáčkova otce.

Knižní velkoobchod byl pro nakladatele superpatronem: objednané knihy koupil a zaplatil. Horáček tak mohl záhy splatit úvěr. Čtyřicet tisíc výtisků *Krvavého románu* se sice nevyprodalo (na rozdíl od 30 000 výtisků druhého titulu, Klímova *Utrpení knížete Sternenhocha*), ale když *Knižní velkoobchod* zanedlouho skončil kvůli privatizaci Miroslava Macka, jinak tehdejšího vyso-

kého politika, Horáček nezaváhal a 10 000 výtisků koupil po 1,70 Kčs zpátky! Dnes už je *Krvavý román* rozprodán.

Expanze

I když na to mohl mít (nebýt Portmonea, o tom dále), *Paseka* se během dalších let nikam daleko nestěhovala. Zpočátku moc velký sklad nepotřebovali, knihy z tiskáren se obvykle moc neohrály, rovnou či vzápětí se rozvázely dál. A teprve v roce 1992 vzniklo před zmíněným ateliérem knihkupectví. Mrňavé, je tam dodnes. Zato tehdy založil Horáček pro svou dceru Kamilu *knihkupectví Paseka* v České Třebové (je tam taky pořád).

Ale hlavně: u Vinohradského divadla (když to tam zrušilo svůj klub) si pronajal prostory v sousedním domě, v Ibsenově 1 – ve sklepě udělal sklad, v přízemí kancelář odbytu a hlavně hospodu. Ta pak až do konce devadesátých let patřila k navštěvovaným intelektuálním a uměleckým pražským adresám.

Paseka tu vydržela do roku 2000 a odstěhovala se ze dvou důvodů. Dům Ibsenova 1 koupili Italové, kteří před rekonstrukcí dali *Pasece* výpověď. Ve stejné době se Horáček domluvil s Vladimírem Pistoriem, že do *Paseky* přijde s prakticky celým redakčním týmem z *Mladé fronty*. Kam je posadit?

„Někdo mne upozornil na inzerát – pronajmu kanceláře a sklad,“ vzpomíná dnes Horáček. „Když jsem zjistil, kde se nacházíme, zůstal jsem stát s otevřenými ústy. Majitelé, potomci pana nakladatele Laichtera, nám vyšli vstříc a ve slavném Kotěrově–Laichterově domě budeme příští rok už deset let. Nikdy jsem si nepředstavoval, že budu pracovat v tak krásném prostředí s tak úžasnou nakladatelskou tradicí.“

Portmoneum

Portmoneum považoval Horáček za váchalovskou mystifikaci. Ale někdy v roce 1990 se od Martina Machovce dozvěděl, že ten dům skutečně existuje, a tak se koncem toho roku vydal vůbec poprvé do Litomyšle. Portmoneum bylo v dezolátním stavu, patřilo Národní galerii. Ohlásil se u jejího tehdejšího ředitele Ladislava Kessnera. Ten mu sdělil, že na opravu nemá peníze a Horáček (i když moc peněz taky neměl) řekl: „Prodejte mi ho!“ „Sežeňte si doporučení, od ministerstva kultury, od starosty Litomyšle.“

Na to první potřeboval restaurátory. Našel je v pražské Krušovické pivnici. Se starostou

Miroslavem Brýdlem se poté skamarádil tak, že se do Litomyšle v roce 1992 odstěhoval („Protože jsem daně chtěl platit jemu.“) a na půdě Portmonea má trvalé bydliště dodnes. V Litomyšli otevřel v roce 1993 další *knihkupectví Paseka*, pro které o rok později koupil zdevastovaný dům na náměstí. Na jeho boční zdi pak nechal v roce 1998 udělat váchalovská sgrafita a pro přílehlou Školní ulici vyjednal přejmenování na Váchalovu. Tenhle dům ale letos prodal.

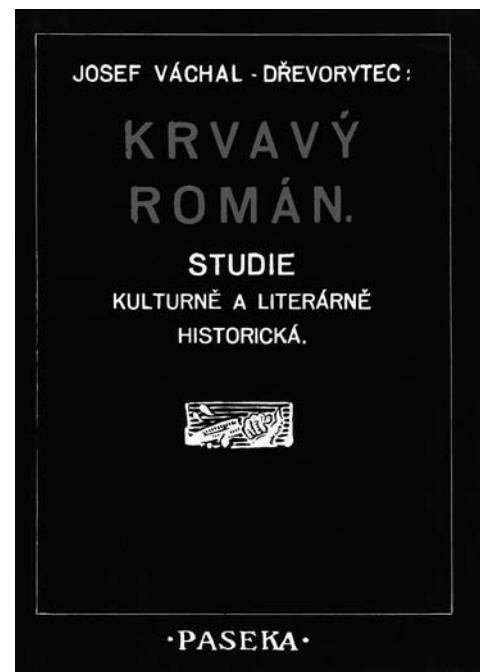
Ale ještě k Portmoneu. Restaurování Váchalových maleb provedl Jiří Látal transferem: všechno sundal a odvezl k opravě. Umožnil tak dělat pořádně stavební práce, jenže jejich rozpočet se vymknul předpokladům (mj. spadla klenba). Ivan Beránek vymyslel pro *Paseku* reedici *Tarzana* a jeho 24 dílů pak financovalo rekonstrukci Portmonea a *Pasece* na nějakou dobu zajistilo finanční zázemí. Takové, že když se restaurátorům nechtělo po dokončení práce z Litomyšle, Horáček se starostou Brýdlem dohodl za korunu ročně pronájem domu, kde kdysi bydlel aktuár Roubínek, a založil v něm restaurátorskou školu. Pro zřizující nadaci sehnal nejvíc peněz syn Yehudi Menuhina Gerald. Dnes je z někdejší Střední školy restaurování a konzervačních technik samostatná fakulta Univerzity Pardubice.

Knihkupectví v Litomyšli vede Hana Švehelková. Ta přišla z Prahy a chybělo jí divadlo. S manželem Leošem a (jak jinak) s Horáčkem založili Ochotnický divadelní spolek Filigrán. Ten vstoupil do dějin českého divadelnictví operou *Krvavý román* (Horáčkova dramatizace, šestadvacet repríz), studenti té restaurátorské školy u toho pochopitelně nechyběli.

Na podzim roku 1993 pozval Horáček do Litomyšle do Portmonea prezidenta Havla. Při obědě (knihkupec Švehelka napekl pstruhy) na půdě se dohodli na vydávání projevů. Pak byla procházka na zámek a Václav Havel se rozhodl pozvat do Litomyšle šest spřátelených prezidentů.

Nakladatelská terna

Kromě *Tarzana* *Paseku* udržely nad vodou další šťastné nápady. Když historici Petr Čornej, Jiří Rak, Pavel Bělina, Jan P. Kučera a další dokončovali první polistopadovou učebnici českých dějin *Dějiny zemí Koruny české*, nepohodli se se *Státním pedagogickým nakladatelstvím*. V hospodě na Betlémském náměstí prý někdo řekl: „Hele, tady Láďa má

nakladatelství a mohl by to vydat on.“ Původní náklad 50 000 výtisků se vyšplhal na dosa-
vadních 208 000.

Tímto úspěchem inspirované *Velké dějiny zemí Koruny české*, původně projektované na dvanáct svazků („*tuctové dějiny*“), měly vycházet do roku 2003, ale ne všichni autoři splnili, co smlouvou slíbili (někteří se prý do práce nepustili ani po deseti letech), takže dnes chybí ještě tři díly do roku 1945; měly by vyjít do dvou let. Pravděpodobně čtyři díly budou věnovány období od roku 1945 do vstupu Česka do Evropské unie. Mezitím začínají vycházet svazky tematické – *Architektura*, *Cestovatelství*, *Kriminalita*, *Kultura*...

Když si Horáček v polovině devadesátých let usmyslel, že vydá znovu *Ottův slovník naučný*, všichni mu předpovídali krach. Našel jediného spojence, Milana Gelnara z *Arga*. Slovník pak obě nakladatelství několik let slušně živil. Nejvíc se bůhvíproč prodalo svazku sedmnáct...

Jeden čas začal jezdit Horáček do Paříže a historik Jan Frolík ho seznámil s jiným historikem Karlem Bartoškem, který mu jako spoluautor u nakladatelství *La Fontaine* dojednal práva na české vydání *Černé knihy komunismu* (1999). Pět tisíc výtisků se prodalo za tři týdny, provázeno nečekaně polemickým mediálním ohlasem, a tak podnikatelsky opět neopatrný desetitisícový dotisk byl pryč za týden.

INZERCE

ČASOPIS S TRADICÍ SAHAJÍCÍ DO PRVNÍ REPUBLIKY
OD POLOVINY OSMDESÁTÝCH LET NEPŘERUŠENÁ KONTINUITA
VÍCE NEŽ DESET LET VÁM PRAVIDELNĚ NABÍZÍME:

HOST
JAK SE VÁ
s radou denmarkovou
nejed o petru lébloví

ukázky poezie a prózy z dosud nevydaných děl
eseje o literatuře a kultuře
rozhovory se spisovateli
obsáhlý recenzi a kritický blok věnovaný novým knihám
obsáhlou přílohu světová literatura
tematické a literárněhistorické bloky
zprávy a reflexe aktuálních literárních událostí
články o fungování nakladatelství a knižním trhu
rubriku pro začínající autory
profily českých fotografů

www.hostbrno.cz

Když se Petr Šabach koncem devadesátých let zeptal „Uživíš mě?“, Horáček mu řekl: „Když budeš psát, tak jo.“

Katastrofy

V roce 2000 přišel s Pistoriovým týmem (který původně působil v nakladatelství *Mladá fronta*) do *Paseky* jako ekonom Jan Macháček. O tom Ladislav Horáček nemluví rád, ale když už, tak natvrdo:

„Paseku okradl a málem zlikvidoval. Sám mi přitom radil, abych ji rychle prodal. Vypadal vždycky strašně upřímně a já ho měl rád a věřil jsem mu. Pak došlo k tomu, že Paseka málem zkrachovala. Radil mi propouštět lidi; měl k tomu své důvody. Nepotřeboval, aby mu někdo ujídal koláč, který si přisvojil, natož aby mu někdo koukal na prsty. Já blbec mu uvěřil. Všechno mi pak moc mrzelo – to je asi největší chyba, největší zklamání.“

Nejenže Jan Macháček v roce 2006 doporučil Horáčkovi, aby Pistoria vyhodil, ale teprve nedávno se objevily v účetnictví Macháčkovy fatální chyby, jejichž náprava bude hodně obtížná (do účetnictví špatně započítané dotace).

POLSKÉ ZLOTO

STARÝ ŽIDOVSKÝ ROK BILANCUJE ŠTĚPÁN BALÍK

Krakovský Cheder je kavárna, tak trochu také čítárna (www.cheder.pl). Promítají se zde filmy. Konají se koncerty. Diskutuje se. Krakovský Cheder dělá čest svému jménu, tedy židovské náboženské škole toho nejnižšího stupně, a skutečně působí v duchu původní vzdělávací instituce. Na ul. Józefa 36 v židovské čtvrti Kazimierz, kde Cheder sídlí, se tak můžete lecčemuš přiučit.

Například charizmatická Hanna Kossowska – mimo jiné historička umění, malířka a také *mešgijach* (arbitr košerné stravy) ve varšavské židovské škole Lauder-Morasha – zde připravila krom pochutin pořad o radostném jarním svátku Purim. Po přednášce následoval podomácku spíchnutý dramatický kus o zlém králově rádci Hamanovi a chytré královně Ester, které se podařilo od perských Židů odvrátit chystanou záhubu. K účasti na hře byli vyzváni mnozí přítomní návštěvníci, takže jsme si po vyslechnutí příběhu o krutém Hamanovi celý děj zopakovali, každý vtělen do jiné postavy. (V židovské kultuře představuje postava Hamana symbol zla vůbec a Židé se během Purimu snaží jeho vyslovené jméno zahlušit řehtačkami.) Zhruba o měsíc později seznámila přítomné se svátkem Pesach.

Pro mě osobně zásadní byla setkání s několika filmy. Jednak s hraným dokumentem o židovském zloději z meziválečného období Icku Farbarowiczovi, známým lépe pod přezdívkou Urke-Nachalnik. Film *Żywot własny przestępcy (Autobiografie zločince)*, natočený polským režisérem Michałem Wawrem, vypráví o člověku, který se měl stát rabínem, ale nakonec se věnoval činnosti zcela jiné. Přepadáním a okrádáním lidí se živil nejen ve Varšavě či ve Vilniusu, ale i za hranicemi tehdejšího Polska. V německých, ruských a polských vězeních strávil 15 let. Nakonec se ve varšavské věznici Motoków naučil číst a psát polsky (jako dítě chodil do židovské školy, kde se učil hebrejštině, doma se mluvílo v jidiš) a začal publikovat. V roce 1933 vyšla stejnojmenná kniha *Autobiografie zločince*. Jazykově ji upravil filolog Stanisław Kowalski, jenž autora ve vězení našel a přesvědčil ho, že má smysl o svých životních eskapádách napsat, resp. se z nich vypsat. Polákům se tak díky této Kowalského iniciativě dochoval barvitý zlodějský a vězeňský jazyk 20. a 30. let minulého století.

Rovněž v rámci filmového festivalu Židovské motivy zde byl uveden další dokument *Miasteczko Kroke*, tedy *Městečko Kroke*. Natalia Schmidt a Kuba Karys na filmu z roku 2007 zachytili vzpomínky na před-

A další průšvihy?

„Toho, co se nepovedlo, je velká fůra, kromě množství knih, které zůstaly beznadějně ležet ve skladech, to byla zejména spolupráce s tiskárnami v první polovině devadesátých let, dodávaly knihy s velkým zpožděním, takže třeba vánoční produkce přišla 19. prosince. Pak už se nedalo prodat téměř nic a začátkem roku přijížděli noví majitelé těch tiskáren vymáhat peníze, pan Krejčíř přijel do Paseky do hospody s pistolí a bodyguardem a chtěl podepsat směnku. Tenkrát mne zachránil JUDr. Kaválek. Krejčíř se zeptal: Máte pro to nějaké právní důvody? Odpověď: Ne. Moji klienti směnky nikdy nepodepisují. Pak se to urovnalo. Ale nebyla to jednoduchá záležitost. Tiskárny, jak byly zvyklé z minula, oznamovaly, že musely dát přednost exportu. A to i slovenské. Jak exportu? – tázal jsem se – my jsme export. Vy? – dotazovali se udiveně v roce 1998. Zkrachovalo mi knihkupectví na Strossmayeráku, prohrál jsem tehdy s Bohoušem Fišerem basu plzně. Zapomenul jsem na to a teď už to s ním nevypiju, zůstane mi to jako dluh na věky věků. Nebo zachraňování knihtiskové tiskárny. Koupil jsem všechny ty krásné sto let staré stroje

a kasy s písmem a odvezl je do Litomyšle, bohužel i s jedním tiskařem, který je postupně rozprodal po sběrnách a propil v rumu, a já mu platil za údržbu strojů mzdu a bydlení.“

Lidi

„S Bohoušem Fišerem jsme se začali kamarádit v devadesátém, já ho v té době znal už víc jak dvacet let jako zákazník. Vždycky jsem považoval knihkupectví v Kaprově ulici za nejlepší. S Bohoušem jsme krom knih měli společnou i další lásku, pražskou Slávii, a přes její nevalné výkony jsme spolu trávili mnoho času v jejím exilu na Strahově. Stěhování do Edenu se už Bohouš nedožil. Hrozně jsem tehdy bulel. Bohouš byl jeden z nejbližších kamarádů, viděli jsme se denně, protože jsem v Kaprovce bydlel. Potom jsem se setkal s Bohoušovou sestrou a švagrem, řekli, že myslí, že by Bohouš byl rád, kdybych v jeho práci pokračoval. Nerozmýšlel jsem se ani minutu a knihkupectví jsem od nich koupil. Neumím to jako Bohouš, to asi nikdo, ale jsou tam báječní knihkupci a tradice nás zavazuje, abychom úroveň pořád udržovali.“

Když se Horáčka ptám na to či ono, nepomene připomenout, s kým to nebo ono

Poláků mělo učení Jana Pavla II., jenž nabádal k náboženské toleranci a o Židech mluvil jako o našich starších bratřích.

Mezi další pořady tohoto kazimierzského diskuzního klubu patřila i autorská projekce dokumentu *Żydowska muzyka w pamięci wiejskich muzykantów (Židovská hudba v paměti venkovských muzikantů)*. Andrzej Bienkowski ze svého jedinečného archivu vybral do zmíněného filmu ukázky, jež se nějakým způsobem váží k Židům či židovské kultuře. Vedle antisemitských a i z jiných území Polska známých písniček typu:

*Jak się Icek urodził
Miał dwa latka, już chodził
Narodził się o świecie
Jadł z świniami w korycie*

*Jak se Icik narodil
Měl dva roky, už chodil
Narodil se o světě
Jed se sviní v korytě*

Bieńkowski našel mnoho ukázek dokládajících vliv židovské hudby na polskou lidovou tvorbu. Pozoruhodné bylo sledovat, jak se vesničtí muzikanti k poznámkám o přejaté židovské melodice vyjadřovali. Někteří se k ní přiznávali, jiní neobratně dělali, že neví, o čem je řeč, jiní vypadali, že si toho ani nebyli vědomi. Opravdovou perličkou byla i nahrávka Polky, která se naučila zpívat v jidiš za druhé světové války během pobytu v sklepním úkrytu od svých židovských vrsťácků. Svými audiovizuálními nahrávkami tak Bieńkowski pokračuje v dokumentaci a bádání slavného polského antropologa Jana Stanisława Bystroně, který v meziválečném období na toto téma publikoval např. knihu *Uwagi nad dziesięciu pieśniami ludowymi Żydów polskich (Poznámky k deseti lidovým písním polských Židů)*.

Za zmínku v této souvislosti stojí rovněž vydavatelství Andrzeje Bieńkowského a jeho ženy Małgorzaty *Muzyka odnaleziona (Nalezená hudba)*. Přestože oba ukončili studia malby na Varšavské Akademii umění (Bieńkowski zde dokonce působí jako profesor), věnují se od 80. let sběru folklorní hudby v Polsku. Od roku 1979 Bieńkowski sesbíral na tisíce zvukových i obrazových materiálů mapujících v té době již věkovitě muzikanty, kteří již často nemají následníky. Bieńkowski svým dlouhodobým projektem zachytil svět lidové hudby, jenž dnes z části již neexistuje či vymírá. Při sběru se soustředil především na centrální Polsko a tzv. Lubelszczyznu, od roku 2003 začal nahrávat na Ukrajině (oblast Polesie).

Bieńkowski je rovněž autorem knih *Ostatni wiejscy muzykanci-ludzie, obyczaje, muzyka (Poslední venkovští lidé-muzikanti,*

dělal, kdo mu pomáhal. Kromě výše zmíněných například: Pavel Gregor ze *Středočeského nakladatelství a knihkupectví* mu postavil účetnictví. Jiří Kaše mu pomáhal s restaurátorskou školou, dneska je proděkanem fakulty. Jaroslav Horálek, Jan Turský a Ladislav Kryl se tenkrát v té Krušovické pivnici rozhodli, že mu s Portmooneem pomůžou. Kvůli Janu Macháčkovi přišel o skladníka Petra Vrbu – mrzí ho to do dneška, byli velcí kamarádi. Nezapomene vyjmenovat současné redaktory Milana Macháčka, Viktora Bezdička, Stanislava Škodu, Magdalenu Hennerovou, Pavla Bělinu, externí zmíní též. A další a další.

Viš, proč jsi uspěl?

„Uspěl? To je takový příliš jednoznačné slovo, fungujeme už dvacet let, Paseka živí spoustu lidí, mám fůru dobrehch kamarádů, bezvadný jsou moje dcery, který pokračují v mý práci. Nezbohatl jsem, jsem živnostník, ne podnikatel. Peníze jsou pro mne pouze prostředek, ne účel. Asi uspěl. Jsem spokojenější. Svobodná práce je asi největší dar.“

Zdenko Pavelka

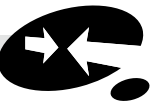
obyčej, muzika; 2001) a *Sprzedana muzyka (Prodaná hudba*; 2007). Tomuto tématu se věnuje i ve svých dalších dokumentárních filmech *Ostatni wiejscy muzykanci (Poslední venkovští muzikanti)* a *Ukraina. W poszukiwaniu pogańskich obrzędów (Ukrajina. Cestou za pohanskými obřady)*.

Diskuzní klub Cheder je dlouhodobý vzdělávací program *Stowarzyszenia Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie (Sdružení Festival židovské kultury v Krakově)*, které již od roku 1988 každé léto na Kazimierzi organizuje stejnojmenný festival. Za dobu více jak dvacet let se ze zlodějské krakovské čtvrti, kde bylo o strach v noci vyjít ven, stala turistická destinace a na koncerty a průřezné doprovodné akce včetně filmových projekcí, kulturnářských workshopů a kurzů hebrejštiny přijíždějí lidé z celého světa. Na Kazimierzi během týdne na přelomu června a července lze po 70 letech opět potkat mnoho semitů a s nimi i množství přízvukujících filosemitů. Polský sociolog Ireneusz Jezior-ski ve své nedávno vydané knize *Od obcości do symulakrum /Obraz Żyda w Polsce w XX wieku/ (Od odcizení k simulakru /Obraz Žida v Polsku ve 20. století/)* dokonce mluví v případě této krakovské obřadky o „virtuálním židovství“, tedy o hraní si na Židy, o židovské kultuře bez Židů. Musím upřímně říct, že i mě masové euforické a někdy značně naivní prožidovské projevy přiváděly do rozpaků. Z Kazimierze se tak v době festivalu stal tak trochu židovský skanzen, jakýsi experimentální smutný důkaz toho, že krakovský židovský svět se vrátit nedá.

Naštěstí diskuzní klub Cheder je záležitostí veskrze periferní a nepříliš módní. Navíc v rámci projektu *Convivencia* přijíždějí do této bývalé židovské modlitebny zahrát nejen židovští muzikanti. Jeden z prvních koncertů v rámci zmíněného projektu měla na svědomí arabská dvojice Amine & Hamza z Tunisu. Od září se zde opět děje filmové, hudebně, diskuzně. Dějí se i židovské výtvarné dílny pro nejmenší v rámci *Školky Cheder*.

A dějí se především semitské útoky na chuťové pohárky. Každý den krom pondělí pravá izraelská káva a výborný zelený čaj s mátou. A na nový židovský rok přijela v polovině října Hanna Kossowska a předvedla *Chutė Roš-hašana*, tedy kulinární workshop. Podle židovské tradice *roš-hašana* nikdy kyselý, slaný ani hořký, ale pořádně sladký šťastný nový rok!

Tento projekt vzniká díky částečné finanční podpoře Grantové agentury Jihočeské univerzity; grantový projekt Polsko-česká komparatistika, reg. pod číslem 004/2008/H.

uf?

AD: RADEK FRIDRICH, VYJMI PENIS Z POUZDRA; TVAR Č. 19/2009

Milý Radku Fridrichu,

viděli jsme se jen letmo, a tak ani nevím, zda si tykáme, nebo vykáme. Snad se nebudeš zlobit, začnu-li rovnou s tykáním. Následující řádky prosím neber jako roz-zlobenou filipiku, je to jen záznam toho, co mě napadá nad Tvou recenzí výboru Pavla Petra *Aréna Pegas*. Ostatně Tvůj text je mi leccím i sympatický. Párkrát si v něm povzdechneš: *Uf!* Což o to, recenzent na to má právo, prostě *Uf!* může být někdy vše-obecně úlevné. Kritik se ovšem musí trefit do černého. Ty však vzdychneš už jen nad třisetstránkovým rozsahem Petrova výboru. Proč, měl snad být výbor z autorových osmnácti let intenzivního psaní kratší jen proto, aby se lépe četl? Aby byl schůdnější, fešnější? Budme rádi, že vzdor dnešní bídě nakladatelství zvládlo bytelnou bilanční knihu, zpřístupňující zejména Petrovy rané sbírky, dnes těžko dosažitelné. Výbor navíc starší básně vtahuje do nového kontextu a ukazuje, že druhdy artistně znějící verše měly ve skutečnosti hlubší podloží. *Aréna Pegas* zjevně není kniha na jedno počtení; jde o zásadní souhrn, k němuž se lze po léta vracet. Pavel Petr je nelehký autor, nechte se snadno – ale probůh vítejte to! Znavené *Uf!* tedy vypovídá spíš o jiném vkusu či záběru recenzenta, ale k podstatě básnickovy poezie nedohmátne.

Druhé *Uf!* se ozvalo nad větou citovanou z mého doslovu. To беру, můj doslov se

možná nechte lehko, možná je špatně napsaný. To naštěstí nemusím posuzovat. Dodám ale: ani mně se nechtělo psát instantní, jedno-rázově použitelný text, zvláště ne o knize jako *Aréna Pegas*. O nesnadných verších se nesnadno píše. A když už jsem v tom, tak zdůrazním, že ve svém psaní nechci být literárněvědný, ale zkouším „znásilnit“ jazyk tak, aby začal vypovídat o věcech a pocitech, jež lze přímočaře sotva postihnout. Což nemusí být dvakrát schůdné. Cituješ Petrův verš: „*Tepáš. Ó kvěsti palmy. A opustit tě. Kdy přel jsem chválu.*“ Co věta, to fragment ukazující někam mimo sebe. Jako by šlo o zbytky fresek, jež smyl čas, útržky jakýchsi zpěvů, jejichž celky neznáme. Píšeš, že tu jsou jen dvě cesty: Buď „si společně zadumat“ nad básnickovou „hrou“, anebo nalít čisté víno a říct, že podobné verše skoro nemají smysl. Jenže platí zde vskutku buď–anebo? Já říkám, že ne. Jde o *proces*, kdy se oba póly (básnická hra–„nesmyslnost“ veršů) propojují. Zmíním jiné místo doslovu, jež necituješ, přestože právě ono zahrnuje i Tvou námitku: „*Ano, nerozumíme, snad dokonce jako bychom neměli rozumět; básník nám klade prst na ústa dřív, než je otevřeme k otázce.*“ Verše vskutku mohou vyznít bezsmyslné. Jenže jdeme-li hloub, všimneme si, že texty si zvolna tvoří svou vlastní fragmentární „logiku“ – a právě Pavel Petr, jako málokdo ze soupутníků, dokázal takhle svébytnou básnickou logiku časem propracovat do

jedinečného osobního jazyka. *Aréna Pegas* tento vývoj krásně ukazuje.

Píšeš o mém „přehnaně adorujícím tónu“. Hm, doslov má skoro 14 stran, a jestli se nepletu, tak vyloženě *hodnotících* pojmů (na rozdíl od pojmů portrétních, charakterizujících) je tam nemnoho. Zkus se mnou ta hodnocení projít: chceš říct, že poezie Pavla Petra nepůsobí bohatě, barvitě, plasticky? Že si Petr nevytvořil originální a jedinečný jazyk, jež ve svých pozdních sbírkách suverénně používá? Že Petrovo dílo není neobyčejně původní a náročné nejen ke čtenáři, ale i k sobě a světu vůbec? Troufám si tvrdit, že všechny tyto kvality, též díky *Aréne Pegas*, jsou dnes evidentní, a jestli přeháním, tak jako recenzent ukaž, v čem. Navíc pomíjíš úvod doslovu, kde naopak jmenuji i mnohá *úskalí*, jimiž poezie Pavla Petra prošla.

Ale možná jsi měl na mysli poslední odstavec, kde zazní, že Petr je jedním z našich „*nejosobitějších, nejvytrvalejších, nejcitlivějších, nejvzácnějších básníků posledních dvou desetiletí*“. Přehání tady tón – anebo sám význam slov? Když jsem si dílo Pavla Petra na závěr dal do souvislosti s ostatní naší výraznou poezií posledních dvaceti let, vyšlo mi, že právě jemu přísluší tyto přímočaré superlativy. Ne *samé* superlativy, ale čtyři konkrétní superlativy. Čtu si ta čtyři *nej* a nemohu si pomoci: které z nich na Petra nepasuje? Stýskáme si, jak je na tom poezie dnes bídne. Vycházejí slabé, zbytné

sbírky a poezie má málo čtenářů, mnohdy z pochopitelných důvodů. A teď je tu člověk, jenž vytrvale pracuje na svém nezaměnitelném výrazu, nebojí se psát náročně, přitom ale věre, z hloubky, o sobě a o tom, co citově žije. To je vzácné. Odložme tedy úzkoprsost: kdo takhle píše a činí tak už po léta, budiž zván jedním z nejvzácnějších. Budme rádi, že je tu vzácný autor!

Post scriptum: při myšlence na folklor Ti poněkud naskakuje husí kůže. Trochu rozumím, ani já nemám k tzv. folkloru blízko. Ale to je nedostatek nás, českých sarkastů! Pavlu Petrovi je totiž folklor úplně něčím jiným: on ho žije, pro něj jde o věc drahou a živoucí. On slaví fašank, připíjí si na mrazu s hornáckými pěvci, a když píše o tom, jak neumí zpívat a že si koupil třímetrový ozdobný pás ke kroji a co si s ním teď počne, znamená to pro něj důležité, *ryzí* věci, jimiž aspoň mě dovede strhnout. On dokonce jinak cítí a žije i češtinu. To je ostatně další faceta jeho jedinečnosti a odvahy: že o nás „západní“ skeptiky nedbá a troufne si na „srdéčko“, „šohajčka“ nebo „čardáš tvého potu“... Nejhorší nakonec: titul Tvé recenze. Kde je ten potěh, jež sis chystal na básníka? Dalo by se podotknout leccos horšího, řeknu jen, že je smutné, když se básník doslova vydá kusem životního díla – a tzv. kulturní veřejnost ho počastuje dokonale uhozeným názvem kritiky. To se na mě nezlob.

S pozdravem

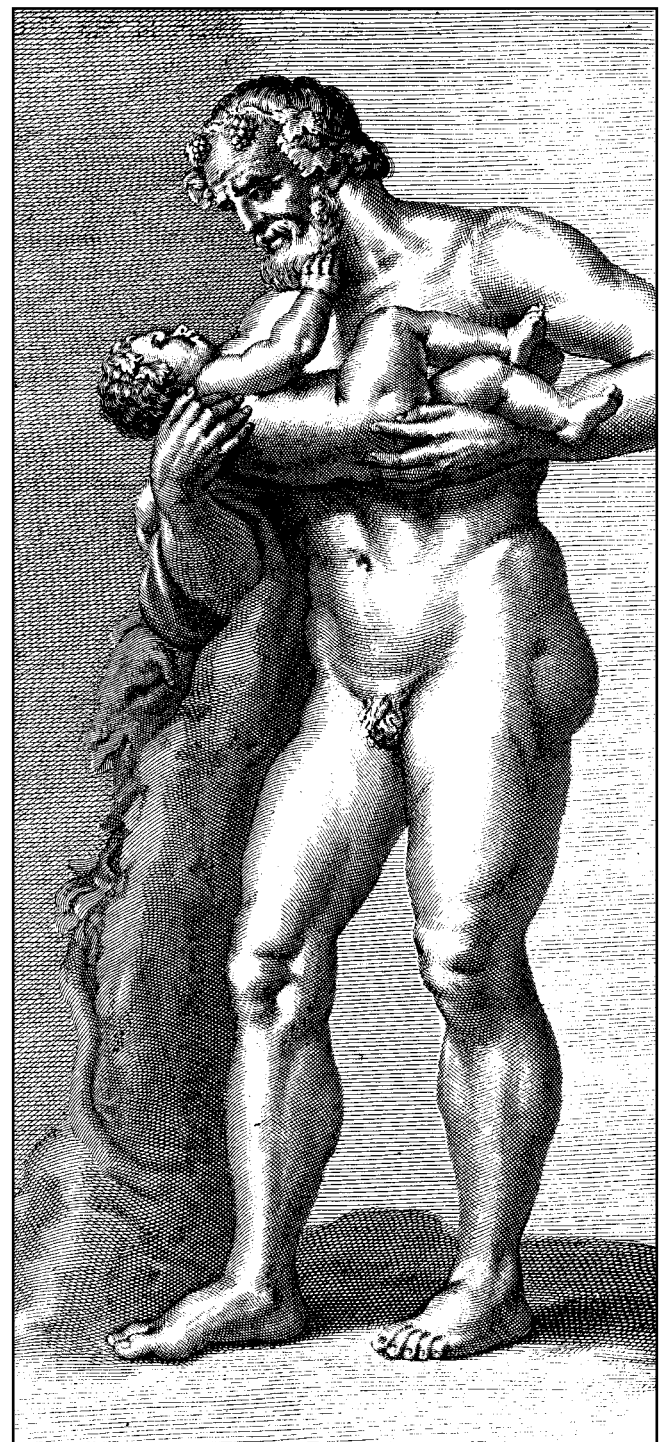
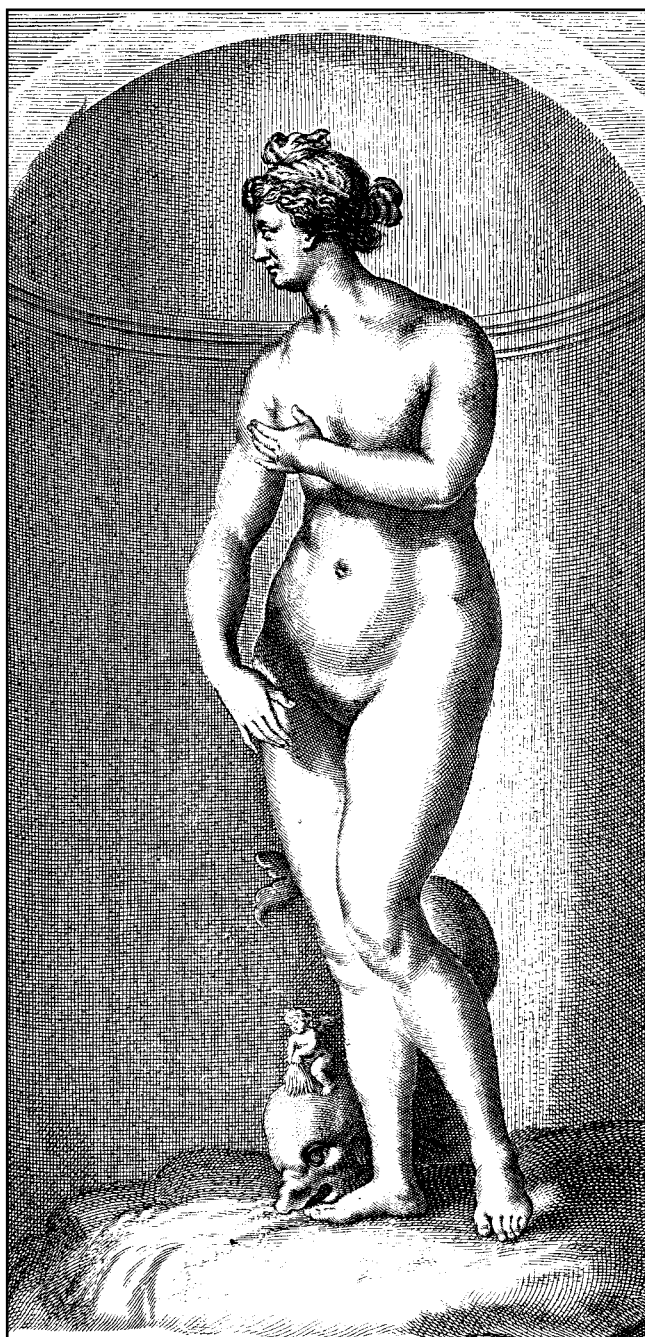
Jan Štolba

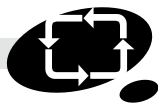
OBRÁZKY Z PŘÍTMÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN

V zámeckých knihovnách nacházíme knihu ICONOLOGIA DEORUM vydanou v Norimberku v roce 1680. Obsahuje třicet rytin antických bohů a bohyň v konvenčním podání Joachima von Sandrart auf Stockau (1606–1688), které do mědi vyryl Richard Colin (1627–1697). Sandrart se narodil ve Frankfurtu nad Mohanem a od svých patnácti let se věnoval malířství a rytectví. Své školení absolvoval v Praze u Jiljího Sadelera, v Utrechtu se stal žákem Gerrita von Honthorsta, známého portrétisty rodiny českého krále Fridricha Falckého. Prostřednictvím Honthorsta se Sandrart setkal

s Rubensem; v Itálii, ve které dlouhodobě pobýval a tvořil, pak byl ovlivněn Tizianem a Veronesem.

la

autor quijota ivan matoušek /21

LXX.

Sancho se oprávněně obával, že mu jeho pán nedopřeje spát. Sotva si totiž lehli, Quijote hned začal vykládat, jak mocnou silou je odmítnutí lásky, neboť Altisidoru nezabila vojenská zbraň ani smrtelný jed, ale žalost nad citovým nezájmem, s jakým s ní vždy jednal. Když oba konečně usnuli, vyličil Cide Hamete, co přimělo vévodu k uspořádání zmíněné ceremonie. Krátce po Quijotově odjezdu do Zaragozy přijel na zámek bakalář Carrasco, kterého sem při pátrání po bludném rytíři dovedl vévodčin dopis a korále Sanchově ženě Tereze. Ze zámku pokračoval do Zaragozy, ale nakonec vypátral a porazil Quijota v Barceloně, což na zpáteční cestě vévodovi oznámil. Ten pro vracejícího se přemoženého hrdinu nachystal vzkříšení Altisidory, aby se ještě jednou pobavil don-qui-jotovstvím a sanchovstvím. Cide Hamete nicméně pokládá posměváčky za stejné blázný jako vysmíváné. Ráno Altisidora vstoupila do pokoje pro hosty, aby Quijotovi znovu vyčetla, že byla z jeho krutého chování dva dni mrtvá. Sancho se jí zeptal, co viděla v pekle, neboť ten, kdo zemře ze zoufalství, se jinam nedostane. Altisidora se domnívala, že asi nezemřela úplně, jelikož se dostala jenom k pekelné bráně, kde asi tucet čertů s manžetami zdobenými vlámskými krajkami, které měli vyhrnuté, aby se ruce zdály delší, soupeřilo s plamenými pálkami. Místo míčů však používali knih. Při hře všichni nešťastně chrochtali, jako kdyby nikdo z nich nevyhrával. To není nic divného, poznamenal Sancho, protože ďáblové ať vyhrávají nebo prohrají, nikdy nemohou být spokojeni. Druhý díl o Quijotovi, složený jakýmsi Aragoncem, zasáhl jeden čert tak prudce, až z něho vyrazil vnitřek a rozmetal listy. A na vysvětlenou prohlásil, že je tenhle Quijote natolik špatný, že by ani on horšího nesvedl. Quijote tvrdil, že historií od Aragonce není uražen, jelikož se ho netýká, a ostatně nemá daleko od své kolébky do hrobu. Ale když řekl Altisidoře, že se narodil, aby náležel Dulcinei, ta ho v hněvu nazvala panem slanečkem a datlovou peckou a chtěla mu vyškřábat oči. Také mu vyrazila, že neumřela, že smrt i vzkříšení předstírala. Quijote poprosil vévodské manželce, aby mu dovolila ještě téhož dne odejet, poněvadž přemoženým rytířům spíš náleží obývat chlév než palác. Co se týče Altisidory, řekl, že se všechno zlo v té dívce rodí ze zahálčivosti, a protože mu řekla, že se v pekle nosí krajky, radil, ať se věnuje háčkování, a bude mít od milostného soužení pokoj. Sancho to potvrdil z vlastní

zkušenosti, neboť pokud okopává, na svou milovanou Terezu si ani nevzpomene. Altisidora se vzdálila, aby už nemusela hledět na Quijotovu smutnou postavu, ale na jeho ohavnou figuru. Vévodští manželé s Quijotem pojedli a on odpoledne odjel.

LXXI.

Protože Altisidora nedala Sanchovi slíbené košile, připadal si jako jediný lékař na světě, který pracuje zadarmo. Quijote se toho chytil a nabídl mu za výprask zaplatit, ač se obával, aby peníze neznavily lék účinku. Sancho ale s placeným výpraskem ochotně souhlasil, neboť láska k rodině ho nutí k zistnosti. Quijote si byl vědom, že kdyby měla být odměna úměrná hodnotě léku, nestačily by na ni doly v Potosí. Sanchovi však stačilo osm set dvacet pět reálů. (Pod čvrtreál za ránu jít nehodlal.) Začít chtěl hned v noci. Nadšený Quijote slíbil ještě sto reálů za zkrácení lhůty a pak již se nemohl dočkat stmívání. Sancho si upletl karabáč, a jakmile nastala tma, odešel stranou mezi několik buků. Quijote ho prosil, ať příliš nespěchá a netluče se zbytečně tvrdě, aby nezemřel dřív, než dospěje k žádanému počtu. Po osmi úderech, jak napočítal opodál stojící Quijote na svém růženci, připadal Sanchovi čtvrtreál za ránu málo, a tak dostal dvojnásobek. Přitom bil do stromu, nicméně vzdychal, jako by mu každou ranou byla rvána duše z těla. Starostlivý Quijote chtěl u tisíce vysvobozování Dulciney přerušit, ale Sancho ho přemluvil, aby mu dovolil ještě tisíc, načež pokračoval s takovou prudkostí, že otloukl kůru z mnoha stromů. Teprve potom Quijotovi vyhověl a bičování přerušil. Jen ho požádal o plášť, protože byl zpocený a nechtěl nastydnout. (Začátečníkům v kajicnictví tohle nebezpečí hrozí.) Když se za svítání probudili, dojeli do hospody v osadě asi tři míle vzdálené. Quijote hospodu nepovažoval za hrad, neboť od své porážky uvažoval rozumně. Ubytovali se v přízemním pokoji, vyzdobeném únosem Heleny a příběhem Didony a Eneáše, jak je to na vsích obvyklé. Obrazy nebyly namalovány příliš dovedně, čímž připomínaly tvorbu Orbaneji z Ůbedy, který když se ho ptali, co maluje, říkal: Co z toho bude. A když namaloval kohouta, napsal pod něj: Toto je kohout, aby si diváci nemysleli, že je to liška. A takovým umělcem je podle Quijota i autor nového Quijota, který zase psal, co z toho bude. Ale nechme toho, řekl Quijote a vrátil se k Heleně a Didoně. Tyto dvě dámy, svěřil se Sanchovi, byly velice nešťastné, poněvadž se nenarodily v našem věku, a já jsem nešťasten, poněvadž jsem se nenarodil ve věku

jejich a nezabil Parida. Sancho je přesvědčen, že za nějakou dobu nebude krčmy, hospody, hostince a holičského krámků, kde by nebyla vymalována historie jejich slavných činů. Máš pravdu, ale pověz mi, vyplatíš-li si druhou dávku dnes v noci. A pod střechou, nebo pod širým nebem? Sancho by si to přál raději mezi stromy, protože mu zázračně pomáhají snášet muka. Takže se rozhodli, že zůstanou celý den v hospodě a večer Sancho dokončí zbytek trestu.

LXXII.

Do hospody dorazil don A'lvaro Tarfe, jehož jméno Quijote zahlédl, když si onehdy letmo prohlížel druhý díl své historie (viz **LIX.**). Host se ubytoval v pokoji vyzdobeném jinými malbami na plátně, podobnými těm u Quijota. Na zápraží hospody se Quijotovi přiznal, že je opravdu postavou z nedávno vydaného pokračování Quijotových dobrodružství. Hlavní hrdina, řekl A'lvaro, byl mým přítelem. Přiměl jsem ho, aby se vydal na turnaj do Zaragozy, kam jsem zrovna tehdy cestoval. Popřel však, že by byl Quijote jeho přítelem v něčem podobný. O Sanchu Panzovi, kterého rovněž znal, prohlásil, že od něho neslyšel jediného vtípu. To se již Sancho neudržel a řekl, že pravý Sancho je on a sype vtípy, jako když srší, ačkoliv často sám neví, co říká. A pak mu představil i pravého Quijota. A'lvaro usoudil, že kouzelníci, kteří pronásledují pravého Quijota, si usmysleli pronásledovat i jeho Quijotem falešným, kterého přitom zanechal v Nunciově blázinci v Toledu. Quijote pravil, že neví, je-li pravý, ale troufá si říct, že není falešný, a jako důkaz prohlásil, že nikdy nebyl v Zaragoze, ale zato byl v Barceloně, na kterou rád vzpomíná, neboť je jedinečná svou polohou a krásou, ač příhody, které ho tam potkaly, byly trapné. V poledne, zrovna když Quijote a A'lvaro spolu obědvali, vstoupil do hospody starosta vsi s písařem a museli hned sepsat, že zde přítomný don A'lvaro Tarfe nezná dona Quijota de la Mancha, taktéž přítomného, a že tento není totožný s mužem, o němž mluví historie dona Quijota de la Mancha, složená jakýmsi Avellanedou, rodákem z Tordesillas. Quijote i Sancho byli nyní spokojeni, jako by na podobném prohlášení záleželo víc než na skutečnosti. A'lvaro pochopil, že je opravdu očarován stykem se dvěma různými Quijoty. Večer pokračoval do Granady a Quijote se Sanchem cestou do rodné vsi strávili poslední noc pod stromy, aby měl Sancho příležitost dokončit pokání, což učinil stejným způsobem jako noc předtím. Quijote se nemohl dočkat dne, kdy již třeba potká kouzel zbavenou Dulcineu, jelikož byl přesvědčen, že Merlínovy sliby nemohou být lživé. Každou ženu si cestou pozorně prohlížel, není-li to Dulcinea, a tak došli až na vršek, z něhož uviděli svou ves, kde budou plánovat pastýřský život.

LXXIII.

Když přijížděli ke vsi, jeden kluk tam zrovna tvrdil druhému: Ani se nenamáhej, ji neuvidíš nadosmrti. Quijote to uslyšel a řekl Sanchovi: Nevšiml sis, příteli, že ten hoch pravil: Ji neuvidíš nadosmrti? Obrátím-li ta slova na sebe, znamenají, že nikdy nespátím Dulcineu. Vzápětí po poli utikal zajíc pronásledovaný smečkou chrtů a Quijote řekl: Malum signum! Malum signum! Zajíc utíká. Chrti za ním. Dulcinea se neukazuje. Na loučce se setkali s modlícím se farářem a s bakalářem, kteří k nim hned běželi s otevřenou náručí. Ve vsi uvítala Tereza svého muže s rozpaky, jelikož se podobal spíš pobudovi než vladaři, ale byla ráda, že přinesl peníze. Quijote se na prahu domu jen krátce pozdravil s neterí a hospodyní, načež odešel s bakalářem a farářem stranou a vyličil jim, co se mu na konci třetí výpravy stalo a že pomýšlí stát se na rok pastýřem, a prosil je, nemají-li mnoho práce, aby se

stali jeho druhy, že to hlavní je už ostatně hotovo, a sdělil jim jejich pastýřská jména. Oba byli jako omámeni Quijotovým novým bláznovstvím, ale aby jim znovu neutekl na rytířskou výpravu, souhlasili, že se stanou Carrascónem a Curiambrem. Bakalář se jako básník rozhodl skládat na lučinách verše k oslavě pastýřek, jejichž jména budou vyrývat do kůry stromů, jak je obvyčejem zamilovaných pastýřů. A nebude-li se nám vhodných jmen pastýřek dostávat z našeho okolí, lze použít jmen z obrazů a knih, poněvadž i svět Filid a Amarillid můžeme pokládat za náš. Neteř a hospodyně však Quijotovi tvrdily, že pastýřské dobrodružství je vhodné pro lidi mladé a otužilé, on ať zůstane doma a pečuje o své jmění. Mlčte, dcery, napomenul je, já vím, co dělám, a o vás se nezapomenu postarat. Pak ho odvedly na lože, neboť řekl, že se necítí nějak dobře.

LXXIV.

Horečka jej na šest dní připoutala na lože. Přátelé ho navštěvovali a připomínali mu pastýřské povolání. Bakalář již složil eklogu a z vlastních peněz koupil dva ovčácké psy. Leč Quijote nepřestával být smutný. Požádal, aby jej nechali o samotě, že se chce trochu vyspat. Když se probudil, chválil Boha, že mu vrátil jasný rozum, zbavený nevědomosti způsobené četbou rytířských románů. Trápilo ho jen, že z jejich bludů vybědl tak pozdě a nestihne to napravit četbou knih hodnotných. Nicméně přátelům radostným hlasem oznámil, že už není donem Quijotem de la Mancha, nýbrž Alonzo Quijano Dobrák a že je nepřitelem Amadise Galského. Ti si pomysleli, že se Quijota nejspíš zmocnil nějaký nový bláznivý nápad. Aby se vzpamatoval, bakalář řekl, že do vsi došla novinka, že Dulcinea je vysvobozena z kouzel. Nechme žerty stranou a přiveďte písaře, abych sepsal závět. Než písař přišel, farář umírajícího vyzpovídal, načež mohl přítomným potvrdit, že opravdu nabyt rozumu. V závěti rozhodl, aby po Sanchovi nebyly žádány účty za jisté peníze, které má. A jemu ještě řekl: Odpusť mi, příteli, že jsi mou vinou působil též jako blázen. Vzlykající Sancho ho prosil, ať neumírá, ať vstane z postele a jdou do polí oblečení za pastýře, že za nějakým křovím najdou Dulcineu a bude po smutku. Jenom pomalu, Sancho, neboť v loňských hnízdech není letos ptáků. Veškeré své jmění odkázal neteri Antonii Quijanové, z něhož však musí dát hospodyni plat za dobu, po kterou u nich sloužila, a mimo to dvacet dukátů na šaty. A ještě bylo v závěti napsáno, že si jeho neteř nesmí vzít za muže čtenáře rytířských knih. Potom omdlel, ale žil ještě tři dny. Písař prohlásil, že se v žádném rytířském románu nadočetl, aby nějaký potulný rytíř zemřel tak klidně na svém loži jako on. Farář žádal na písaři svědeckou výpověď, že Alonzo Quijano Dobrák, obvyčejně zvaný don Quijote de la Mancha, opustil přirozenou smrti tento svět. Chtěl tímto způsobem zamezit všem autorům kromě Cida Hameta Benengeliho v dalším pokračování jeho nekonečné historie. Quijotovu rodnou ves Cide Hamete neuvedl jménem, aby se o tuto poctu v Manchi svářeli podobně, jako se řecká města sváří o Homéra. Nápis na Quijotově hrobě složil Sanson Carrasco. A přerovazný Cide Hamete pověsil své pero za drát k destičce, na kterou napsal:

Vari, vari, darebové!
Nikdo se mne nedotýkej;
toto dílo, dobrý králi,
pro mne bylo vyhrazeno.

A k tomu dodává: Výhradně pro mě se narodil don Quijote a já pro něho. On uměl jednat a já psát. A mým přáním nebylo nic jiného než zošklivit lidem falešná a pošetilá vyprávění o rytířích, která zásluhou a vlivem mé pravdivé historie již upadají, a není pochyby, že upadnou úplně. Vale.

(konec)

pavel novotný

VENDULČIN ZÁPAS

volal mi jestli nechci jít fandit chlapům
že postoupili do finále na turnaji v zákupech
a já neměla sem co dělat říkám proč ne
vzala sem peníze a šla
vlezla sem tam ve tři hodiny odpoledne
vylezla sem ve tři ráno
seděli tam všichni chlapi
všichni chlapi já a petruš
petruš odešla po přestávce domu
chlapi se rozutekli
a já mu říkám za chvíli přijde miruš
a tak sme čekali a čekali
a čekali a čekali
a když sme byli úplně
ale úplně brutálně vožralí
navrh jestli s ním nechci jet k němu domu
a já sem byla tak strašně vožralá
že sem mu řekla že třeba i jo
ne
já sem mu řekla že ne
že mám zejtra zápas a co bych řekla babičce
nakonec sem babičce zavolala
že spim jako u terezky novákovy
a tak vendulka jako spala u terezky

novákovy

a ráno ráno zaspala zápas
protože má takový ty hodinky debilní
který se točej tadydle ten kroužek tady
místo toho času sem tam měla datum
a bylo tam furt dvě dvě dva
nebo já nevím furt dvě hodiny
dvě minuty sem si říkala
že mám čas
a najednou koukám je
já sem zaspala zápas
a tak vendulka chodila pět hodin po lese
protože nemohla přijít domů
protože zaspala zápas
a vrcholem všeho byl můj
debilní bratr debilní ktorej
pak doma řek
že já sem nebyla na zápase
debilní bratr
debilní hodinky
debilní zápas!

ŽÁROVKA

du do sklepa pro brambory
votočim vypínačem
žárovka nic
votočim vypínačem
žárovka nic
votočim vypínačem žárovka nic
du do tmy
pro brambory
du do tmy pro
brambory
du do tmy
padáá
á
ááám
do
tmy
do brambor

žárovka nic

du do sklepa pro vokurky
votočim vypínačem
žárovka nic
votočim vypínačem žárovka nic
votočim vypínačem žárovka nic
du do tmy pro
vokurky
du do tmy pro vokurky
du do tmy
padáám
do tmy
do vokurek

žárovka nic

du do sklepa pro kompoty
votočim vypínačem žárovka nic
votočim vypínačem žárovka nic
votočim vypínačem žárovka nic
du do tmy pro kompoty
du do tmy pro kompoty
du do tmy padám do tmy
do kompotů

žárovka nic

foto archiv Tvaru

Pavel Novotný (nar. 1976) je germanista, pracuje na Katedře německého jazyka (PF TUL), žije v Liberci. Zabývá se též všelijakými zvukovými a textovými projekty (*Lžička, Brambora, Tramvaj, Vesmír*). Od roku 2009 spolupracuje s časopisem *Tvar* (rubrika *Občas neškodí vrátit se úplně na začátek*). Zde publikované texty napsal pro svou hudební skupinu *Nabídka dne*.

Martin Tomášek, Šotek, 2009

MENUJU SE ZDENĚK

menuju se Zdeněk
a mám doma hrnek
puntikatej hrnek
na něm nápis Karel
pak mám taky kabát
pokecanej kabát
s odrbaným límcem
na něm nápis Adam

menuju se Zdeněk
a mám doma bloček
poznámkovej bloček
na něm nápis Vilém
pak mám taky kolo
rozvrzaný kolo
s kolem do osmičky
na něm nápis Otto

la la la...

menuju se Zdeněk
menuju se Zdeněk...

na botu si píšu
fixem méno Josef
na rukáv si píšu
štětcem méno Richard
na čelo si píšu
tužkou méno Milan

ale
menuju se Zdeněk
menuju se Zdeněk...

– a teďka vám zahraju na trubku cé

– a teďka ef

O PRCÁNÍ

židle prcá se stolem
žárovka prcá s objímkou
láhev prcá se špuntem
noha prcá s ponožkou

a okno prcá s krajinou
a vítr prcá se stromem

kýbl prcá s rejžákem
stěna prcá s hřebíkem
zástrčka prcá s lampičkou
kazeťák prcá s kazetou

a slunce prcá s oblohou
a hvězdy prcaj s vesmírem

košile prcá s ramínkem
hrnek prcá s kafem
topení prcá s kohoutkem
kapesník prcá s uzlíkem

a jaruna prcá s richardem
a richard prcá s patrikem

jen blázen by si nevším
že všechno tady prcá se vším
že všechno prcá se vším
úplně se vším

jen já
sem sám
já s nikym

neprcám

ROKENROL

rokenrol	alkohol	cigára	motorky	ženský	heroin
rokenrol	alkohol	cigára	motorky	ženský	metadon
rokenrol	alkohol	cigára	motorky	ženská	byteček
rokenrol	alkohol	cigára	dítě	stará	večeře
rokenrol	alkohol	děti	bačkory	video	křesílko
rokenrol	prednison	termofor	prostata	infarkt	mrtvice
rokenrol	rokenrol	rokenrol	rokenrol	rokenrol	rokenrol

Pavel Kreml, Šotek, kresba, 2009

1976–2009

přišel jsem sem v roce 1976 přidělili mne jako řadovou pracovní sílu na linku pro výrobu plastových granulí práce mne bavila takže mne v roce 1985 přesunuli do hlavního provozu kde se z vyrobených granulí vyráběly plastové pytle a kde byla vyváženější pracovní doba a vyšší výdělek v hlavním provozu jsem dva roky dohlížel na kvalitu vyráběných pytlů v roce 1988 jsem byl jmenován vedoucím směny mým úkolem bylo dožírat na hladký průběh směny v roce 1992 jsem se stal vedoucím provozu v provozu tedy vůbec nejvyšší osobou dohlízející na osoby podřízené pak přišel rok 1996 který pro mne znamenal zásadní obrat neboť jsem byl jmenován do funkce provozního manažera dohlízejícího na distribuci výrobků v roce 2003 jsem postoupil do funkce hlavního manažera a řídil tak tok veškerých našich podnikových financí z funkce hlavního manažera vedl pak už jen krok k postu generálního ředitele ano takže nyní v roce 2009 jsem tedy tam kde jsem a mohu s hrstostí říci že jsem prošel celým naším provozem.

PRASE

To je ti takový prase doslova čuně v pokoji to má jak v kurníku není den kdy by nebyl úplně vožralej jako zvíře dneska ráno sme ho našli jak se válel

támhle u kulturáku
pár kroků od baráku
válel se jak mrtvola v blátě

Pěťá nám ho pěkně naložil na kolečko vyklopil nám ho rovnou do zahrady rovnou vedle pumpy a pustil vodu a takhle to de pořád každé den

dycky u kulturáku
pár kroků od baráku
válí se jak mrtvola v blátě

A já to nechci vidět až mi zestárne to už si vážně tuplem žádnou nenajde která by ho taky chtěla k čemu na co a mně z toho puká srdce je to prase!

VON

von vypadá docela dobře
vopravdu docela dobře
von vypadá vopravdu dobře
fakt není vošklivej

vošklivej to von teda
vošklivej to von není
von není ani hloupej
není to žádněj blb

blb to von vopravdu teda
blb to von vopravdu není
a navíc vypadá dobře
docela dobře jo

ale von se tak divně kouká
tak nějak divně se kouká
kouká se tak nějak divně
tak nějak divně fakt

já neříkám že by třeba
já neříkám že náká jiná
že náká jiná by třeba
ale já vopravdu ne

já neříkám dyť von třeba
von vypadá docela dobře
jiná by po něm třeba
ale já vopravdu ne

dyť von se tak divně kouká
tak nějak divně se kouká
kouká se tak nějak divně
tak nějak divně fakt

MILAN SI KOUPIŤ LYŽE

milan si koupil lyže
jazykem skluznici líže

věra si koupila křídou
zase je na chvíli v klidu

jarda si koupil pedro
žvejka až je mu vedro

soňa si koupila stíny
nevidí v nich na noviny
každěj si chvilku najde
něco si koupit zajde

každěj má občas roupy
občas si něco koupí

U KOCOURA

u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
seděli sme
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
sééééééeli smé
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
séééééédlí sméé
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
ssdlíi zmmme
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
sdlllll zzmééééééééé
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
slld`zmmmm
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
u ko u ko u kocoura
h mlrg g!

DO ZDI

úspěšnej v práci
soukromí napadř
lízť každýmu do řiti
každýmu se klaněť
já chodil v práci
dycky na hajzl
a tam sem mlátil
hlavou do zdi

měl sem i ženu
měl sem i auto
měl sem i děti
s přívěsem ale
dycky sem skončil
na nákým hajzlu
a tam sem mlátil
hlavou do zdi

cokoliv dělám
kam se jen vrtnu
kam se jen pohnu
kam se jen kouknu
pokaždý skončím
na nákým hajzlu
a jenom mlátím
hlavou do zdi

LÉČITEL

léčitel mi jednou
vzal ruku a že prej
mě za tejden začne
bolet v pravým koleno
a hned k tomu dodal:
„tim to jenom začne
pak ti selžou funkce
za rok budeš na prkně
a za rok nato umře
taky tvoje máma
protože jak umřeš
tak vona se utrápí“

ale já furt žiju
moje máma taky
a spíš to vypadá
že umře ten léčitel
utekla mu žena
a von pořád chlastá
a játra má v řiti
do roka to zabalí
a nejspíš taky umře
i ta jeho máma
jak von totiž umře
tak vona se utrápí

CHACHAR

(skočný morytát dle vyprávění
dvou nejmenovaných lesních mužů)

chachar si pod deku
odložil makrelu
a my ji schovali
nahoru na prkno
aby ji nesežral pes
a když sme usnuli
chachar tu makrelu
chtěl ale nenašel
a tak nás ze vzteku
zapálil a pak se zdejch

prkna a koberce
pelechy hořely
plameny šlehalý
a do těch plamenů
nám kapal
na hlavu
tér

v zimě pak udeřil
mráz že bys nevyšel
chachar se objevil
promrzlej skrz naskrz
prej ať ho pustíme dál
furt škrábal na dveře
prej ať mu otevřem
tak sme otevřeli
chachara zmlátili
a von pak venku zmrz

LITERÁRNÍ ŽIVOT

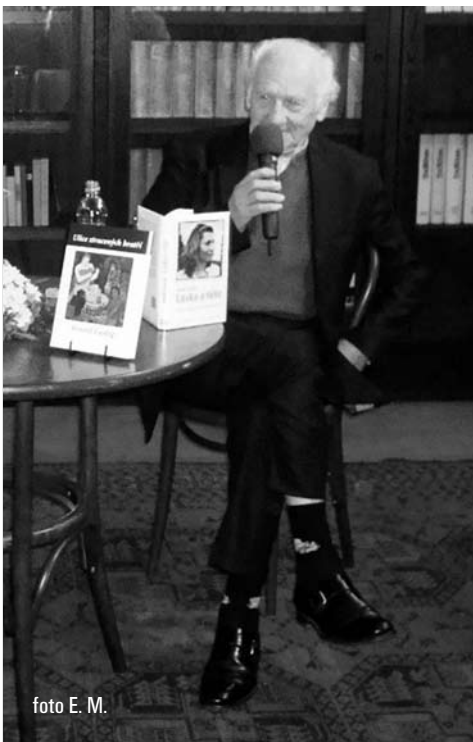

foto E. M.

V podvečer 19. listopadu 2009 se v sále Společnosti Franze Kafky sešli čtenáři nejrůznějšího věku, dychtívi spatřit svého oblíbeného spisovatele Arnošta Lustiga a získat od něj podpis do nově vydané knihy povídek *Ulice ztracených bratrů*. Lustig v ní i tentokrát zůstal věrný svému celoživotnímu tématu: osudům židovských rodin za druhé světové války. Večer věnovaný památce českých studentů – obětí nacistické perzekuce v roce 1939 moderovala ředitelka Centra Franze Kafky Markéta Mališová.

Autor do sálu vešel za doprovodu své oblíbené písně od Karla Hašlera *Libej mne dál* a pohodlně se usadil na židli na pódiu, kde je umístěna i vzácná replika Kafkovy knihovny.

Zavzpomínal na události tohoto roku, které pohnuly osudy mnoha lidí, ke slovu se dostali i čtenáři. „Každá nová kniha je pro mne jako narozené dítě,“ komentoval své nové dílo Lustig. Přátelskou atmosféru podtrhla Ježkova a Hašlerova hudba. Škoda jen, že nikdo netančil...

E. M.

lam panty

foto archiv autorky

Lam Panty se narodila v roce 1990 v Sokolově, střední školu absolvovala v Písku. Hraje na elektrickou kytaru a věnuje se fotografování. Nedávno pod pseudonymem Lan Pham Thi oslnila českou veřejnost knihou *Bílej kůň, žlutej drak*, za kterou získala prestižní Literární cenu Knižního klubu. Před mediálním peklem, které se následně rozpoutalo, uprchla studovat češtinu a českou literaturu do Malajsie – samozřejmě pod svým občanským jménem. I tam ji však málem vyslídil literární investigativce Zdenko Pavelka, nakonec ale z Asie odjel s prázdnou, a tak se svůj neúspěch pokusil zamaskovat aspoň tím, že z napsání *Bílýho koně* obvinil jakéhosi Cempírka, zatímco *Žlutej drak* je údajně Žák. Rve si vlasy porota, která cenu udělila, rvou si vlasy kritici, kteří knihu chválili – v dobré víře, že ji skutečně napsala Viet-

namka. Raduje se vlastně pouze televize Nova: po mnoha letech se konečně v české literatuře stalo něco zajímavého, tzn. bude povoleno zašustit stránkami, mrsknout záložkou a podívat se do kamery chytře přes brýle, už se tam prý na to všichni těší jak malé děti.

Ale pozor! Další média začínají do aféry nebezpečně zaplétat zdejší Vietnamce a vietnamsko-česká válka zdá se být na spadnutí. Zděšený *Knižní klub* pro jistotu ústy své pracovnice Denisy Novotné zpochybnil novinářskou profesionalitu Zdenka Pavelky a ústy předsedy své poroty dosti drsně označil za podvod dosud slibně se rozvíjející kariéru spisovatelky Lan Pham Thi. Přesto její knihu i nadále (a o to více) prodává.

Konsekventněji se k věci postavil server *Čítárny.cz* (www.citarny.cz), na kterém od jisté chvíle místo koně s drakem zeje nápis „pro podvod smazáno“. A tomu my zde ve *Tvaru* moc a moc tleskáme, konečně se někdo upřímně, na férovku vyznal z toho, že o text a jeho kvalitu už v našem postkultur-ním prostoru nejde ani v nejmenším (ať si říkají, co chtějí, ti ostřílení, leč již dosti oldschoolovi literární kozáci z poroty), jde jen a jen o to, zda knihu opravdu napsala ta devatenáctiletá vietnamská modelka. Protože jestli ne, tak mi s ní jděte k šípku. „Baže, vole,“ řekl o tom *Tvaru* nad neperlivou Bonaquou zkušený majitel nakladatelství *Host*, s. r. o., Miroslav Balaštík, „už se vůbec nečtou texty, ale jenom a výhradně kontexty.“

Nějak se ale při tom všem zapomnělo na nebohou Lam Panty, která sleduje dění za záclonkou studentského poko-jíku v Koalu Lumpéru a chvěje se, možná i pláče. Ne pro kontexty a takové věci, jako spíš pro to, jak se teď budou

vyvíjet vztahy mezi Čechy a vietnamskou menšinou. Hryže ji svědomí, jestli to náhodou v té své knize a v rozhovorech, kterých pod jmény Cempírek, Žák, Novotná, Lan Pham Thi atd. rozdala mraky, přece jen trochu nepřetápla. Ve skutečnosti na Čechy zdaleka tak nabroušená není, to přece byla jen literární stylizace, vy blbečkové! Lam Panty vás Čechy má docela ráda, už pro ten půvabný jazyk, kterým se dají psát nejen knihy, ale také básně či písně. Lam Panty miluje české písničky, Honzu Nedvěda, Katapult, ale i starší, jako je Karel Gott, Michal David, Petr Kotvald... Nejen pro jejich zpěvnost, ale právě pro ty jejich verše a cituplné příběhy se spoustou fantazie!

„Milý Tvare,“ napsala Lam Panty do redakce přes Facebook, „vím, že se o můj kejs zajímáš spravedlivě, aniž hysterie. Posílám proto, jsem spisovatelka, a tak vše nejlíp řeknu literaturou, svou poemou pro přátelství mezi lidmi. Je celá složitá z kusů vašich písní, ode mne tam není ani slovo – to je zaprvé moje pokání a omluv, zadruhé tak tobě česky jako Deniska Novotnova s Honzik Cempírek ještě neumím ani. Ale spisovatelka jsem, nejenom jsem ten bílej kůň, jak říkali. Až naučím, napíšu opravdové *Žlutej drak*, že všichni naráz čumět, hlavně Zdenko. Tu poemu posílím jakože zatím, aby jste se zabavili, zatímco já naučím pořádně česky. Tak přeju krásný váš Nový rok co vy tam slavíte a aby měli Češi se s Vietnamcema a vůbec všichni lidi moc se rádi spolu a že jim vzkazuju do srdíčka: Válka je vůl! :-))) Vaše Lam Panty“

Poemu *Zlatobýl* tedy rádi tiskneme, neboť na takové avízo proudu imigrační poezie jsme už dlouho čekali. Zároveň se tím připojujeme k mezikontinentálnímu mírovému poselství.

red

Zlatobýl

Z. Pavelkovi

Kam se podívám, všude je tě kousek, lásko...
Včera vlasy tvý jsem ze stolku vzal
sněd bych tě celou,
yellow,
kůže jak mech, hladká jak slída!
Chceš stahovat neomezeně?
Tvůj horkej lip,
dává mi slib,

a já si ustlal na chodník.

Jsi často pro pláč
příliš vhodnej objekt
primadona s duší jemnou Máme jí co závidět –
troubení, houkání, motorů řev
Ráno do trávy tiše se potají smát,
tomu jak jsi tu šťastnej a jak jsi rád
žil jsem jako boxer a rád
vázně to mám s tebou rád!

Každý den s večerem dřív jsme hráli
spoustu her nebo táta vyprávěl, i když jseš Lída.
Nemá cenu dělat šaška, tvář z reklamních panelů
když ten svět je na tebe tak zlej,
v průvanu tančíš
a rozjásaný jásavíště
vyloupne se ze sálu, mám celou noc na hraní.

Ve skalách už můj vlak zahoukal,
jenom se ptám,
proč v tý hře stínuplný
zář nejdražších hotelů?
Jenom se ptám,
kdoví proč
toužím a kroužím
tvým ústům sloužím?

Až jednou ráno přijdu
abych se najed, převlík a pomiloval, víš?
Rozepni mi šaty plesový,
tvé tělo je krásně mechový. Dáme si čaj o páté
a kolem nás jsou stopy sněhem zaváté.
Na tvý pize krásy sedí si,
noční mūra slzy vyplaví,

a já si ustlal na chodník.

Lítat dost vysoko nad zemí
musí ten, komu ty scházíš.
Jsem chlap a světák, co po hvězdách světa
létá, punc parfému, proud extrémů,

mátové dech, nebo možná černý svědomí
jásá tam, kde já to vzdávám.
Lásko má.
Jseš má.

Chci ti krásu dát,
a proto se ptám:
O-ou-ou? o-ou-ou?
Málo mě však, lásko, znáš,
Jsem chlap a světák, co po hvězdách světa
létá, nemůžeš mi touhu jen tak vzít –
jsem bez touhy tanečník, až budeš chtít.
Když někdo ke mně ruce vztáhne,
z módy vyšlej klaun,
ustoupím bojácně ke dveřím.
Ty ho zatím stále nevnímáš.

Každej vztah je vlastně sázka úplně down.
Tlučem se hodinami dní:
Rozepni mi šaty plesový
a rozjásaný jásavíště vyloupne se ze sálu!
Chceš mi dát,
chceš mi dát!
i když jseš Lída a taky voníš,
a prázdněj sál
se zhasíná... Modlím se, modlím,
kéž jsem to já!

Už zase bohatejch je spousta,
a čím víc peněz, lásky míň,
Marilyn, Marilyn, Marilyn, Marilyn,
Marilyn, Marilyn, Marilyn, Marilyn,
Všechny plány odvolávám.
Ve skalách už můj vlak zahoukal
jak na jaře sníh.
Mlha přede mnou, Facebook
je zdarma a každý
se může připojit.

Učení páni zkušený,
řekněte, kdopak za to může,
kdo dá ti růže bílý,
kdo učil lidi zlobu dýchat,
Kdo na vojáky chce si hrát?
kdo tvář k tvý skrání schýlí?

Nezkoušej mi lhát –
čeká nás jen
troubení, bourání, motorů řev,
my jsme ti pražáci,
my jako hejna divejch včel,
bez konce seriál.

Z něj každé ráno vylétává včelka Mája,
dárkem dar splatí,

Teď se mi o ní bude zdát.
Dala mi ústa, dala mi sebe,
potom šla domů sama spát,

a já si ustlal na chodník.
O-ou-ou, o-ou-ou...
A já si ustlal na chodník.

Nikdo z vás nemá tušení,

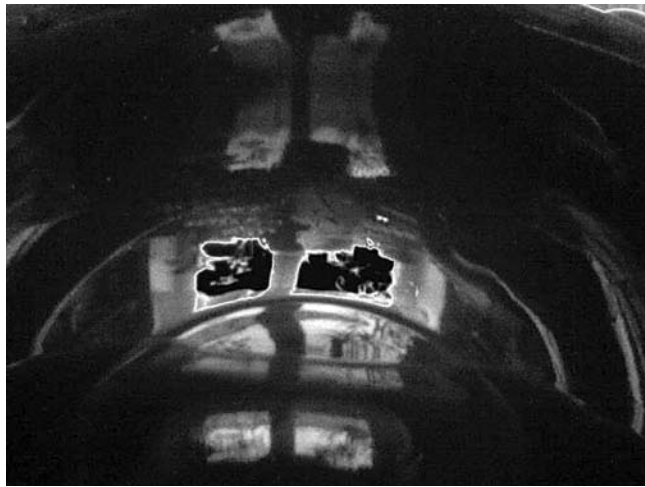
kdo spláchne pláč ti z tváří?
Následující osoba vás pozvala,
abyste se stal/a jejím přítelem až přejde léto v září,
na Facebooku.
(Nějak umírá nám láska.)

Před světem mě žádnéj nechrání,
ve skalách už můj vlak zahoukal,
já rád bych k vám teď podotknul:
Jsem v zásadě přímá,
a v hlavě mý leccos trímá.
V každým záblesku tě hledám dál.
Tak proč mě nikdo nemá rád?

A tak nám zbývá jenom doufat,
že v dálce stojí malý úl,
že už zítra,
že už zítra snad budeme dál,
že se se mnou nerozcházíš,
že prej zná lásku, která je věčná,
na tvý pize krásy sedí si a já (o-ou-ou, o-ou-ou),

si ustlal na chodník.

Když se podaří, co podařit se má,
podaří se také poupata.

Viktorie Rybáková, Šotek, koláž, 2009

za jaromírem hořcem

Dne 1. prosince 2009 se na pohřbu Jaromíra Hořce sešlo zhruba třicet lidí. Trochu to vypovídá také o tom, jak se k jeho dílu veřejnost (i ta literární) měla.

Jaromír Hořec se narodil 18. prosince 1921 v Chustu, zemřel v Praze 22. listopadu letošního roku po krátké nemoci v nedožitých 88 letech. Patřil k výrazným postavám těsně poválečného kulturního života a to, že spolu s dalšími založil hned v květnu 1945 tiskový koncern *Mladá fronta*, zahrnující jak stejnojmenný deník, tak i nakladatelství, mu vlastně trochu uškodilo. Dostal se totiž na vrchol svého profesního života příliš brzy; ve svých čtyřiaadvaceti letech se stal šéfredaktorem tehdy nezávislého (byť poněkud revolučně doleva mířícího) deníku. Hořec, ač též básník a publicista, byl podle mě nejvýraznější v jistém organizačním umění, ve schopnosti spojovat lidi. V období 1945–1949 dal ve „svém“ nakladatelství prostor mnoha desítkám autorů, kteří se v pozdějších letech *zasloužili* o podobu českého písemnictví, a to jak v kladném, tak i v záporném smyslu slova. *Mladou frontou* – ať již deníkem, jejími časopisy nebo nakladatelstvím – prošla jména od I. Skály přes J. Skácela až po J. Koláře. Zapojil do hry

J. Foglara, stejně jako pomohl vydat Fadějevovu *Mladou gardu*. Sám byl Ladislavem Štollem v roce 1950 zařazen mezi formalisty, ale v roce 1953 vydal též knihu *Takový je fašismus* s podtitulem *K americké agresi v Koreji*.

Když byl v roce 1950 donucen odejít z *Mladé fronty*, putoval přes nakladatelství *Mír* do vydavatelství *Svazu protifašistických bojovníků*. Od poloviny 50. let pracoval na Fakultě sociálních věd a publicistiky UK a vedle toho psal písňové texty k tehdejšími šlágrům (pro Vlastu Průchovou nebo Josefa Zímu). Jeho láska k populární hudbě našla výraz i ve spoluredigování ročenky *Taneční hudba a jazz*, která vycházela celá šedesátá léta. Jako básník tvořil i v té době, ale vydání sbírky *Hněv trávy* se dočkal až v roce 1966, kdy už byla dobová poetika jinde. V srpnu 1968 ho to podle jeho vlastních slov „táhlo“ do Panské ulice, kde sídlila redakce *Mladé fronty*, a tam pomáhal v okupačních dnech vydávat noviny. Roku 1969 byl vyloučen z KSČ a zbaven místa na fakultě i místa šéfredaktora časopisu *Universita Karlova* (UK),

kde se předtím opět projevoval jako organizátor – v časopise dával prostor vysokoškolským studentům, kteří tam uveřejňovali nejen publicistiku, ale i beletrii. Na počátku 70. let odešel do invalidního důchodu a jeho chystané básnické sbírky mu byly z nakladatelství vráceny. V jisté umíněnosti začal na přelomu 70. a 80. let vydávat vlastní samizdatovou edici, nazvanou *Česká expedice*, kde kromě svých textů soustředil také např. texty J. Chalupického, Vl. Vokolka, Z. Kalisty nebo J. Hanče a I. Blatného. Jako velmi podstatnou lze hodnotit básnickou antologii *Na střepech volnosti* z roku 1987, ve které se objevily texty širokého spektra autorů – od J. Hiršala přes J. Kuběnu až po P. Placáka nebo P. Buriana.

Jaromír Hořec vedle toho publikoval své básnické sbírky v exilových nakladatelstvích. A pravděpodobně nejvíce se našel v období 70. let – sbírky *Svěcení hlíny* a *Pozdvihování slov* patří asi k Hořcovu básnickému vrcholu.

V roce 1981 byl půl roku ve vazbě kvůli šíření ineditní literatury a za tzv. podvracení republiky. To znamenalo pro šedesátiletého muže značný zásah do jeho života – zásah, ze kterého se vzpamatoval již jen velmi pozvolna. Po roce 1989 se vyskytoval na mnoha přednáškách, čteních, výrazně zasahoval do Masarykovy demokratické společ-

nosti, jejímž byl členem. A hlavně doháněl publikační embargo, takže se jeho knihy, vycházející minimálně dvě do roka, stávaly nepřehlednou řadou. Touto nepřehledností bohužel jeho tvorba trpí dodnes: abychom básníka Hořce mohli mít rádi, bylo by potřeba důkladného a poctivého redaktora, který by z velmi rozsáhlého díla vybral utlý, stostránkový svazek veršů...

Poznal jsem Jaromíra Hořce osobně před nějakými deseti lety: pro časopis *Aluze* jsem po něm chtěl text studie Jaroslava Moráka o Josefu Čapkovi. Slíbil, že ho ve svém archivu vyhledá, a *Aluzi* zatím nabídl soubor textů o *dynamoarchismu*. Když ten vyšel, nabídl také první část svých vzpomínek na počátky *Mladé fronty*. A text Jaroslava Moráka stále zůstával v hloubi archivu. Alespoň jsme si povídali... A já dodnes nevím, zda jeho vzpomínkové setrvávání u let vlastní největší slávy (1945–1950) bylo už způsobeno vysokým věkem, nebo ještě ne. Nějak mi toho starého pána bylo líto. A ta lítost je ve mně stále zakotvená, i když nemá mít opodstatnění – vždyť jsme se takřka neznali. Možná je jen vzbuzená tou poloprázdnou obřadní síní strašnického krematoria, kterou se neslo: „*Dva modré balónky / vyšly si do města / a za ruce drží se spolu...*“ Vyvolávání básníka jménem v katedrálách? Kdo ví...

Michal Jareš

VÝLOV

AUSTIN SE POTÁPĚL A VYLOVIL PŮLBOD. Byl pátek odpoledne a americká dvojice Woody Austin–David Toms se utápěla ve vlastním výkonu, po 13. jamce fourballu prohrávala s dvojicí Immelman–Sabbatini o dvě, Austin navíc na čtrnáctce poslal svůj drajv do vody.
www.casopisgolf.cz

Na sbírku *Pozdní vyznání* (Petrklíč, 2009) Marie Rival jsem se díval od začátku s jistým odporem – už jen ta obálka je vysloveně ohavná. A při otevření sbírky se počínající nausea jen potvrdila. Záložka tvrdí, že básnička v „*knížce doslova odkrývá své nitro, své bolesti a chvíle radosti*“. Skvěle, ale být při tom s ní je více než problematické. V literárních soutěžích i v redakcích se takové texty stávají dost často terčem výsměchu, zcyničtělé duše a okoralá srdce se s takovým „kusem poezie“ nepárou. Však se stačí podívat třeba na závěr básně o pálení čarodějnic: „*V roce dva tisíce devět, / třicátého apríla, / věštba se jim splnila, / hořící když vatra vzplála, / při pálení čarodějnic / heavy metal hudba hrála.*“ Takovéhle tkaní veršů je hrozné, výsledek naprosto nestojí za čtení. Vlastně se tvorba paní Rival míjí zcela s tím, co označujeme jako *žánr poezie*; je to jen psychický odpad a odřezky. Klopotnosti, bezradnost, totální naivita – mor takypoezie naší doby: „*X Faktorem země žije, / na buben zas rozum bije, / rito dobře placené, / sebevě-*

domí mladých ztracené.“ Ale pokud by někdo za pár let dělal antologii nejhorších českých básní, v *Pozdním vyznání* se nemůže zklamat.

Sbírka **Radka Lehkoživa** s názvem *Příšeří se* vyšla letos jako 9. svazek edice *Bagatela* nakladatelství *Marek Belza*. Je to podobný případ jako u paní Rival, i když zasahuje do odvrácenější strany veršování: „*Holčičky moje / čurají vstoj / – hrají si právě / na kluky... // Jediná potíž / – není co totiž / vzít si při té hře / do ruky...*“ Laciné plkání a verše pro hodně opilou společnost, kterou lze obalamutit doslova jakýmkoliv lechtivým slovem. Jestliže by tato poezie náhodně vyplula zpod hospodského stolu a za okamžik byla zase zapomenuta, pak proti ní nelze nic namítat. Její fixace tiskem nemá však absolutně žádný smysl – nejsem puritán ani estét, ale kořenění vulgaritou a lascivitou by nemělo jít hned na první dobu. To, že „lidem se to líbí“, nevypovídá o poezii, nýbrž o ztrátě soudnosti a degeneraci. Však si toho všimneme, jsou typy bavičů, kteří všemi těmi kundami, prdelemi, orgasmy a hovny rozesmívají a roztleskávají publikum. Na jedné straně jde o kretenismus davu, na straně druhé o nebezpečnou manipulaci exhibicionistů, kteří jsou schopni se na místě vykálet, jen aby vzbudili náležitou odezvu. Statečnost? Nikoliv, jen beznadějný polosvět zábavy. Vymezit se proti takovému pseudopsaní je těžké, protože kritika jakéhokoliv stupně už bude nazírána jako intelektuální povýšenost. Nechme jim tedy bažinu a močku, ať se v ní vyvávají a ryjí v ní do sytosti. Stačí to odmáznout názvem románu J. M. Simmela: *Nemusí být vždycky kaviár*.

Václav Daněk měl letos osmdesáté narozeniny, což se to oslavilo knihami. V nakladatelství *Akropolis* mu vyšla sbírka aforistických veršů *Kolibří výlety* a v nakladatelství *Gallery* sbírka sonetů *Svěcení podstatných slov*. Povšiml bych si té druhé, i když je to vlastně v důsledku úplně jedno – Daněk je v posledních letech konstantně nezajímavý autor. V úvodu ke své sbírce sonetů píše: „*kdo nemáš žádný nebo alespoň slušný vztah ke klasickým básnickým formám nekupuj si tuhle knížku prosím nečti ji*“. Po jejím přečtení bych parafrázoval: *kdo máš nějaký vztah k poezii nekupuj si tuhle knížku*. Autor si hraje se sonetem, a vyprazdňuje ho do maximální možné míry. Je asociativně nudný, tvoří, jen aby se tvořilo. Dobře, dove-

napsat sonet – ale co dál? Jsou to všechno bezpříznakové rýmováčky od „*copak je to za hřích / svatý vavřínečku / že máš prázdnou bečku / a já víno v tvářích*“ přes „*všecko už tu bylo nevysedíš hašiš / zarmucuješ zpochybnuješ nesouhlasíš*“ po „*do kytiček rostoucí mé dítě / komu tady když ne tobě chvála / kolikrát už ses mi počůrala / tolikrát zas vykoupávám si tě*“. Zčásti takové to nezvalovské dědictví obžernosti, zčásti anakreontská nota, ale nejvíce básnické prázdno – navlékání korálků na nit, která na konci nemá uzel, takže výsledek je bezčasý, formální. Tento sonetový věnec nevypovídá o básnickově světě, nýbrž o technice provedení. V kontextu současné poezie mám o mnoho raději to, co se sonety dělal Norbert Holub.

Pavel Petr je básník, co vydal stohy a stohy sbírek, a tahle, co se jmenuje *Ve spánku sluncem jsi voněl*, pochází z nakladatelství *Kniha Zlín* a má vročení 2008. Je to sbírka divná, slizká, upocená a rozervaná. Někaké asociace, hrané v dýchavičném rytmu erotického dusna. Hysterické, plné patosu a ohlasů na estetická chvění, která ale probíhají pouze v duši onoho básníka. Nepřirozená, nesnesitelná sbírka, jednostrunná, stavící se sama na odiv, vhodná možná tak pro milence (jako předehra?). Kniha ipsující, chtěně homoerotická a přitom kulhající a vybírající z homosexuality to nejvíc řvavé, sbírka bez většího přesahu, úporně infantilní, plná jakoby snění a veršů, po nichž se nezáživně zívá a hledá se nějaká jiná, adekvátnější zábava či snad poučení. Jsou to trsy veršů, které mohou vzývat jen intelektuální kleštěnci, takováto pseudo-poezie by neměla opouštět intimitu deníčků. Co s tím jiného, než nechat ležet nebo položit stůl! Nechápu literárněkritickou adoraci tohoto pana básníka ani to, že mu vydávají stále nějaké básně. Je třeba jasně říci, že takhle, pane Petře, ne, takhle se přece nedá psát, to jsou přesně ty texty, které čtenáře naprosto odpudí a zhnusí, odvedou od poezie jako takové. Jsou to jen pusté a mdlé stohy písmen a vět.

Další pohroma české poezie: **Miloš Horanský (Jan David)** a jeho *Ruce Goliášovy / Ruce Davidovy*. Vyšlo v nakladatelství *Akropolis* v roce 2008. Tak tohle je unikátní případ slabomyslné poezie! Jde o dvě skladby: jedna vznikla jako reakce na srpen 1968 (*Ruce Goliášovy*), druhá je dithyramb o listopadu 1989 (*Ruce Davidovy*). Ta dobovost je největším

břemenem; *Goliáše* ještě lze s přimhouřením všech očí prolistovat, po těch letech je to dokument o nějakém již dnes mrtvém gestu, ale *David* – je k smíchu. Možná za dalších dvacet let budeme nad tímhle textem plakat. Dnes ne. Patos z toho můžeme těžit jako grafit v dolu, upatlaní z toho budeme a černí a umýt to nejde ani za nic. Lze takhle psát a neztrapnit se? Lze to vůbec – zvláště v čase cyniků a relativity všeho? Dneska i kdyby stříleli do lidických, hned se vynoří nějaká konspirační teorie, že to tak nebylo. Smějící se bestie jsme všichni, deprivanti všech zemí, spojme se! Takovéhle veršičky, co končí „*Krajino Šípková / Proti proudu strachu / Proti pádu světla / procitlá / Naber dech / A vzykni jako novorozenec*“, nelze bez hlasitého chechtotu vůbec číst. – Nu, pobavili jsme se, dobrou vůli spolu měli.

Jan Riedlbauch – a vida, dokonce dvě sbírky se nám tady sešly: *Zelená bříza / Zpěvy pro otce* (Petrklíč, 2007) a *Obrazy / Krajiny / Hry* (vydalo Muzeum středního Pootaví Strakonice v roce 2008). Když někdo napíše „*Vstříc do krásy prvních květů / jitřní rosou nahá věčnost pláče*“, můžeme ho brát vážně? Riedlbauch je druhá strana toho, o čem jsem psal výše v souvislosti P. Petrem: zahledění se do plytkosti a víra v nesrozumitelné mručení, které by mohlo být básní, ale většinou to z básně nevidělo ani foném. Někdo tady chce být vznešený, až zapomíná na to, že se brodí v bahně hádankových jinotajů a klade sám sobě pasti, do kterých se tak rád chytá, protože nikdo jiný mu na celém světě nechce naslouchat. Pro mě jsou ty verše jako hromady shnilé slámy – verše k ničemu. Kdyby aspoň pozlobily nebo našťvaly, ale tyto jsou vařené z destilované vody. Tuny názorů, obrazů, zvuků a barev – a výsledek: jen beztvářá názornost, která se ale nemá o co opřít. Riedlbauch pilně a houževnatě píše jako o závod, vrší lyrické vřídky, které spolehlivě zažene první paprsek slunce. Ó, velikosti, jež jsi jen na papírovém loži a zaplňuješ leda tak snění o nějakém vyslovení se!

Vladimír Stibor se sbírkou *Proniklec*, vydanou roku 2007 v nakladatelství *Řád*: Taký diagnostikovaný básník, kterému není pomoci; odpadáva z něho poetický neřád jako listí z kaštanu napadeného klíněnkou. Víc o této sbírce o čtyřiaadvaceti básních nemá smysl psát.

Michal Jareš alias Larus Ridibundus

CVOKYNĚ, TCHYŇUCHA, FÁG KSÍ BETA A OSTATNÍ

**Eva Hauserová: Cvokyně
Věra Nosková, Praha 2009**

Při vyslovení jména Evy Hauserové (1954) se ve většině čtenářek a čtenářů cosi vzepře – feministka! A mají pravdu. Hauserová je známá především svými feministicky popularizačními knížkami: *Na koštěti se dá i lítat* (1995) či *Jsi přece ženská* (1998). Navzdory mému osobnímu podivu nad celospolečenským konsenzem apriorního odporu k feminizmu se domnívám, že je to trochu škoda, neboť Hauserová je i pozoruhodná prozaička. Inspirována i svou původní profesí biologky vnesla koncem osmdesátých let svými povídkami do české (nejen sci-fi) literatury „biopunk“ (např. výbor *Hostina mutagenů*, 1992). Její první román *Cvokyně* (1992) ale bohužel ve svém prvním „sešitovém“ vydání poněkud zapadl. A tak jej dnes opětovně vydává sisyfovská skeptička Věra Nosková – s nepatrnými textovými změnami, v profesionální typografické úpravě a s pevnou vazbou.

Ač se ve *Cvokyni* cestuje časem, rozhodně se nejedná o typické sci-fi: vědeckofantastický motiv je zde jen nástrojem k vytvoření experimentální situace v našem světě. Kniha je spíše psychologickou fikcí (psy-fi?), ve které hrdinka-vědkyně pracuje s novým laboratorním přístrojem UOW, jehož vedlejším, dosud neobjeveným produktem je vtahování

obsluhy do minulosti a jejího opětovného vracení zpět. Cvokyně Nora se tak vrátí z roku 1988 do roku 1980 a znovu má prožívat část svého života, aniž by zapomněla cokoli ze své budoucnosti. Situace je o to zajímavější, že v těchto letech končila hrdinka vysokou školu, zahajovala vědeckou kariéru, rodila své první dítě, prožívala první léta v nepříliš šťastném manželství a našla si excentrického milence – jedná se tedy o období zásadních životních rozhodnutí. Tentokrát ovšem napodruhé – s chladnou hlavou, skeptickým odstupem, sebevědoměji – již vlastně není naivkou s hlavou plnou idealizovaných představ, ale o osm let zralejší a zkušenější ženou, matkou, zaběhnutou vědkyní i vystřízlivělou manželkou neomylné detekující podvrtné snahy svého okolí vnutit jí pečovatelský, obětující se model chování. Vzniklá zápleтка umožňuje zpětnou reflexi ženských postojů v období, kdy se ženský život opravdu začíná „genderově“ komplikovat, kdy dosud jen holkovsko-klukovské škádlení přerůstá v každodenní boj žen o identitu nespokojující se jen s péčí o dítě a svůj dospělý protějšek.

První zhruba dvě třetiny knihy se odehrávají v tomto návratu prostoupeným nejen komickými paradoxy vzniklými časovým přesunem, ale i dějově zdařilou zápletkou s pokusem kariérně využít vědecké poznatky z roku 1988 v roce 1980, v níž je zobrazena úroveň vědy v deformovaných poměrech hospodářsky a společensky skomírajícího socialismu, následně vzniklá otázka emigrace či udavačství.

Autorka při vyprávění pochopitelně musela obejít paradox, že vrátíme-li se do minulosti a nějak ji pozměníme, ztratíme bod, ze kterého jsme vyšli. Čas konstruuje v zájmu příběhu jako jakousi kapsu či odbočku, ve které se může stát „cokoliv“ bez ohledu na budoucnost. Snad i proto struktura příběhu lehce sklouzává k vypravěčské svévolnosti, když se v poslední třetině knihy nečekaně vracíme zpět do situace z roku 1988 a opětovně do ještě o něco vzdálenější minulosti, do doby počátku vysokoškolských studií. Nora se tentokrát ještě nesnaží vzdorovat přímo stereotypu ženské role, ale pokouší se hledat autentickou seberealizaci ve skromných možnostech režimem nalinkovaných osmdesátých letech. Pro svou stručnost nutně zkreslující kapitoly o undergroundu a hrdinčině letmém kontaktu s ním působí trochu povrchně, trčí z nich křečovitá snaha o úplnost obrazu doby, o výčet všech tehdejších možností. Podobně neústrojně vychází i závěr knihy, který se jednak vrací k první návštěvě manželových rodičů, ale nakonec ústí v experimenty s myšmi cestujícími pomocí UOW časem s úhybným manévrem poměrně nelogické pointy. Přesto právě kapitola návštěvy rodičů v „*Husákově 3 + 1*“ patří k nejlepšímu místu knihy. Je přesvědčivým „dokumentem“ pokleslé estetiky životního stylu režimně konformních vrstev společnosti, ale i groteskní scénkou demaskující funkci stranické příslušnosti v době normalizace a rýpavou polemikou s konvenčními očekáváními „tchýňových“ od družky syna.

Přes zmíněné výhrady k dějové struktuře je Hauserová velmi poutavým vypravěčem. Její jazykový koktejl hovorových a expresivních výrazů (*tchyňucha*, *hysták* – hysterický záchvat) či odborného názvosloví a slangu (*rígo* – rigorózní práce), expresní forma (*fága kší beta*) je svou slovo tvornou invencí i neotřelým využitím odborného lexika v existenciálně působivém rozporu s možnostmi postav manévrujících v úzkých mantinelích života v totalitě a zároveň kontrastuje s dobovou jazykovou konzervativností maskující pojmové vyprázdnění, které způsobila ideologizace všemožných oblastí života.

Kniha je navzdory nutné míře fiktivní fabulace výrazně autobiografická (v tom nejlepším slova smyslu). Takže se v ní nedočkáme mlžícího oparu sentimentality, ale naopak její bilanční rovina vyznívá, přes své humorné pojetí, dokonce velmi tvrdě, především v otázce mateřství a s ním spojené tabuizované ztráty společenské prestiže žen odsunutých do domácností. Nakonec i poněkud radikální přehodnocení hrdinčina mateřství a manželství přesvědčivě dokazuje naléhavost románového sdělení, ve kterém autorka výrazně překračuje pouze sebeočistnou terapeutickou funkci takového psaní a daří se jí postihnout atmosféru konce osmdesátých let. Knihu tak lze doporučit nejen všem odborníkům na to, co ženy mají a nemají dělat, jaké mají a nemají být, ale i jako vhodnou terapii zastydlým milovníkům socialistického retra a jeho „jistot“.

Eva Klíčová

ZÁJEM O ČÍNSKOU POEZII 20. STOLETÍ

**Sü Č'-mo: Píseň spadaného listí
Přeložila Magdalena Rytinová
dybbuk, Praha 2009**

Zpěvy staré Číny, parafráze a variace čínských motivů v podání znamenitého překladatele Bohumila Mathesia (1888–1953), poprvé publikované jako ucelený výbor v r. 1939, hluboce oslovily českého čtenáře v pohnuté válečné době. Byly výsledkem Mathesiova hledání inspirace i útěchy ve volných překladech čínské poezie do němčiny, francouzštiny a ruštiny, které pořídili známí překladatelé Klubund, Hauser a jiní, i sinologové Tsen Tsoming a V. M. Aleksejev. Pokladem další Mathesiovy tvorby se staly přímé překlady z klasické čínštiny, pořízené Jaroslavem Průškem (1906–1980), zakladatelem české sinologie a významnou osobností sinologie světové. Souborné vydání *Zpěvů staré Číny* ve třech knihách, připravené Jiřím Fraňkem (*Československý spisovatel*, Praha 1988), bylo v pořadí již dvacáté osmé. V následujících letech se setkáváme mezi interprety čínské klasické poezie se zvučnými jmény literárních tvůrců, jako byl František Hrubín, Vladimír Holan, Jan Vladislav nebo Jana Štroblová. Přímý překlad z čínštiny jim pořizovali sinologové Augustin Palát, Zlata Černá a Josef Kolmaš. Výčet básníků a znalců čínštiny, jimž učarovala čínská poezie psaná starým jazykem *wen-jen*, jenž připouští volnější interpretace a z toho vyplývající hru fantazie, není samozřejmě zdaleka úplný.

Cílem této recenze je upozornit i na zájem o čínskou poezii 20. století, psanou hovorovým jazykem. Ač ovlivněna moderní poezií evropskou, zejména anglickou, je tematicky i myšlenkově poznamenána tisíci letými tradicemi čínské poezie klasické. Prvními překladatelkami, které již nebyly vázány na spolupráci s básníky, byly dvě absolventky sinologie z 50. let, Danuška Štovičková-Heroldová a Jarmila Häringová. K překládání poezie v moderní čínštině se v současnosti hlásí nejmladší sinologická generace, která dospěla již za příznivějších studijních podmínek. Její nástup signalizuje

výbor *Píseň spadaného listí* z tvorby básníka Sü Č'-moa (1895–1931) v podání nedávné absolventky pražské sinologie Magdaleny Rytinové.

O rytmickou organizaci překládaného verše, v případě čínštiny podmíněnou do značně vysoké míry kulturně a historicky, se pokusily dvě již zmíněné sinoložky. U Štovičkové-Heroldové jde o průřez moderní poezií 20.–40. let (výbor *Stříbrný kůň*, SNKLÚ, Praha 1964). Je to vlastně první pokus o seznámení našeho čtenáře s tematikou moderní čínské poezie, exemplifikovaný na vybraných básních předních čínských tvůrců. Podání překladatelky svědčí o hluboké snaze vystihnout charakteristické lexikální zvláštnosti moderní čínštiny, avšak o vědomé odlišení metrického systému a výstavby verše u jednotlivých autorů interpretce v zásadě nešlo.

Jarmila Häringová se soustředila na dva významné představitele čínského moderního básnictví. Z mladé tvorby básnířky Ping Sin (vlastním jménem Sie Wang-jing, nar. 1902) pro *Květy poezie* vybrala básně ze dvou sbírek (*Hvězdy a Jarní vody*, *Mladá fronta*, Praha 1967). Jsou to verše vycházející z vnitřních hnutí, snů a vizí i přímých postřehů; překladatelka se snaží vystihnout jejich jazykovou prostotu a pravidelný rytmus. Druhým básníkem je Wen I-tuo (1899–1946), z jehož dvou sbírek *Mrtvá voda* a *Rudá svíce* vyšel výbor opět v *Květech poezie* (*Mrtvá voda*, *Mladá fronta*, Praha 1990). Interpretka výstižně vyjadřuje vytříbený, avšak poněkud těžký básníkův styl s malířskou krásou a podtextem anglického romantismu.

Zalistujeme-li v dnes již klasické knize Jaroslava Průška *Sestra moje Čína* (2. vyd. *Družstevní práce*, Praha 1947), setkáváme se s dvěma kapitolami, které nepochybně inspirovaly překladatelky Häringovou a Rytinovou při výběru „jejich“ básníků. Je to kapitola 33 (básník Hsü Č'-mo) a kapitola 35 (Ping-hsin, *Ledové srdce*). Rytinová se v doslovu *Sü Č'-mo – básník mezi dvěma světy* hlásí k Průskovu ocenění Sü Č'-moa jako „*jediného člověka, který mohl dát moderní Číně slovo i rým*“. Bohužel nedal, podlehl své touze létat a nešťastně zahynul při letecké katastrofě. Zatímco Průškův životopis Sü Č'-moa je koncipován jako romantický pohled s narážkami na básníkův pohnutý životní

běh, Rytinová poskytuje přesné faktografické údaje o jeho vzdělání, cestách a působení redaktora, pedagoga a předsedy čínské sekce mezinárodního PEN klubu. Nevyhýbá se ani zmínkám o jeho milostných zážitcích, které se vymykaly společenskoetickým normám Číny 20. let. Její hodnocení postavení básníka mezi dvěma světy je velmi výstižné – jedinec toužící po svobodě, lásce a kráse, idealizující si přírodu a ovlivněný západní poezií a impresionismem, čelí složitému, nepřátelskému světu. Do Süovy lyrické poezie plně symbolů se ústrojně vřazují významné zážitky z jeho cest po Číně i západní Evropě. Moderní čínština v básníkově době teprve krystalizuje a vzdaluje se přetrvávání vlivu klasického jazyka *wen-jen*. Sü Č'-mo usiluje o vytvoření nových básnických forem, inspirací je mu anglická romantická poezie.

Štovičková ve stručné charakteristice Sü Č'-moa (*Stříbrný kůň*, s. 138) uvádí kritickou poznámku, že jeho stavba vět připadala čínským čtenářům „příliš evropeizovaná“. V obou výběrech jsou jen dvě totožné Süovy básně, a to *Ach, nehodný je tento svět* (Š. s. 49–50) a *Tohle je zbabělý svět* (R. s. 36–37). Obě překladatelky shodně užívají obraty, připomínající evropské vyjadřování (např. *řící shohem*, *dávat shohem*; slova jako *láska*, *radost*, *svoboda*, *volnost*). Obě jsou ale též poplatné tradičním poetickým obrátům (např. Štovičková: „*ohromné zpěněné moře*“, Rytinová: „*běloskvoucí širý oceán*“, opakovaně; Štovičková: „*nebe bylo bez hvězd*“, Rytinová: „*rumělkové květy slivoně*“). Celkové podání je u Rytinové přitěsnější a libozvučnější. Rytinová volí adekvátní výrazivo, zejména v básních s typicky čínsky emotivním námětem (např. *V měsíční noci naslouchám hře na loutnu*, *Radost sněhové vločky*). Básně vázané na domácí prostředí vyjadřují Süovo až melancholické sejetí s rodnou půdou (např. *Obrázek Leifengské pagody v měsíčním svitu*, *Ve vlaku z Chang-čou do Šanghaje*, *Hora Tchaj*). Z veršů evokujících básníkovy toulky po Evropě (např. *Noc ve Florencii*, *Před chrámem v Exeteru*) vyznívá ladění anglického romantismu – i to se podařilo interpretce vystihnout. Výběr ze čtyř sbírek Sü Č'-mooých je zdařilý, většinu tvoří jeho oblíbené milostné básně, prostřídány jsou básněmi na sociální notu.

Programovou organizací čínských prvků v čínské básni, zejména klasické, je střídání tónů. V básni moderní, při pevně dané struktuře čínských slabik a jejich omezeném počtu a z toho vyplývající homonymie, není rým rozhodujícím prvkem strofy. Přetlumočení do češtiny musí stavět především na typu přízvuku, tedy na rytmu sestupném. Rytinová užívá daktylských, u delších veršů daktylotrochejských stop, což se jeví při tlumočení moderní čínské poezie do češtiny jako nejvhodnější způsob. Rýmu Rytinová neužívá – na rozdíl od svých předchůdkyň, u nichž se občas s rýmem setkáváme.

Počín Magdaleny Rytinové, zaměřený na seznámení našeho čtenáře s tvorbou předního představitele moderní čínské poezie 20. a 30. let, je třeba ocenit velice kladně, též i proto, že se jedná o první překladatelčin pokus. Kéž se o něco podobného ve větší míře pokoušejí další mladí sinologové, kteří mají dobré znalosti čínštiny i cit pro mateřštinu. Mnozí z nich to ukázali v překladatelských soutěžích, pořádaných *Česko-čínskou společností* a *Obcí překladatelů*.

Zdenka Heřmanová

INZERCE

€

**RUBA
RUBA
RUBA**

**tóny-barvy-vůně
klub-obchod-čajovna**

Mánesova 87, Praha 2
(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)

Otevřeno denně kromě neděle
od 10 do 22 hodin

DEBUT, JAK MÁ BÝT

**Vladka Vokurková-Košková: Dny blízké odpovědi
Perplex, Opava 2009**

Svěží, možná trochu nevyrovnaný, ale výrazný. Pokud jsou tohle atributy, které by člověk očekával od dobrého debutu, pak tady jeden takový je. Vladka Vokurková Košková je ročník 1975 a dosud publikovala v almanachu *Opava City / Poezie v otevřeném prostoru* (2004) a *Míň než všechno neberu* (2006).

Už skoro symptomatické je, že jde o další opožděnou prvotinu – jak se uvádí v ediční poznámce, většina textů pochází z druhé poloviny 90. let. Protože většina těch básní je zvláštním způsobem „nenuceně výborná“ (a propady skoro sympatické), skoro by jednoho zajímalo, co se děje od té doby. Autorka s psaním přestala? Nebo píše, ale nepublikuje? Anebo snad člověku její básně někde trestuhodně propluly mezi prsty, respektive mezi řádky? Protože je, příznějme, možné, že c) je správně, opustme raději tohle téma a místo planého teoretizování „co by, kdyby“ přejdeme k praxi, i když vlastně mluvíme o docela vzdálené minulosti.

„Říkám tomu / Lehkost“ – tyhle verše sbírku otevírají, a dobře dělají. Právě *lehkost*

je výraznou předností této poezie. Není to přitom *povrchnost*, i když Vokurková-Košková ví, jak slastné je jen tak se sklouznout po povrchu, tak jako děti zkoušejí pevnost zamrzlých kaluží. Její poezie umí být umě- řeně hravá, což zní jako podivný protiklad, ale je to tak, a co víc, funguje to. „*Dlátem / každé slovo / každou vteřinu / stejně ten příběh nevytesáš / Tak si ho pískej! / Tak si ho pískej!*“ – ta lehkost a férovnost se nená- silně (jak taky jinak) prolíná celou sbírkou, leccos podepře, leccos zachrání, a když už nejde zachraňovat, pak aspoň omlouvá. Teď je řeč o několika faux-pas, které si jistě mohla dovolit dvacetiletá pokusitelka slov, ovšem třiatřicetiletá básnířka je už nemá zapotřebí. Generační sounáležitost však praví, že žena po třicítce obvykle dobře ví, co dělá, i že je jí spousta věcí už příjemně fuk. Takže přejdeme s nadhledem občas- nou pubertální přemoudřelost („*Silný je nejsilnější sám / Vzdálenost v čase množí slova*“), případně prvoplánovost podivně kombinovanou s klopotným vysvětlováním („*Vykloubil si zápěstí / aby viděl / ukápnout měsíc / v ulicích petrolejových lamp / grafic- kej list umělých večerů / odpor dřeva nepovolil / po letech v spáleništi času / A pak / uviděl se zblízka*“). Dramatičnosti a patosu je tu tolik, až je báseň nechtěnou parodií sebe sama. Takle „snaha o vznešené umění“ se

Vokurkové-Koškové dá těžko věřit, a tak se nejspíš přihodí, že mnohý čtenář víc ocení prostou přímočarost, zpětně prodchnutou ironií a vtípem, který se z básně vyloupne jako jádro ze skořápky ořechu („*Ten smích stékal po tvářích / Lepil se na rtech / Jako med / Byla to inspirace? / Bylo to vdechnutí! / Pak nic a ticho / Tajná přání seriózních dam?*“). Vtip je přítomen dokonce i v náznaku ero- tiky, a to je co říct, zvlášť když ta báseň vposledku není žádná selanka („*Měla jsem na kolenou / V klině / V bílých úžlabinách / Na vrásce zad / I v bocích / Vřelou přítom- nost...*“).

S lehkostí souvisí další přednost této poetiky: spontánnost. „*Málokdy voní den / Tak silně kouřem / Jako když zhýralí a bledí / Brodíme se / Ráno čerstvou šedí / Jsou to dny / Bílých hlav a indiánských ohňů / Dny blízké odpovědi.*“ Teď, právě v tuhle vteřinu tu má někdo nastražené všechny smysly, a i když to vypadá, že jen tak nezávazně přihlíží a zaznamenává, děje se tu víc. Jsme svědky tvůrčího procesu, který je v tomto případě (nebo se tak aspoň jeví) vlastně jednodu- chý, nejpřirozenější z přirozených: čeká se, co uvízne v síti dne, chvíle, zostřené- ho vnímání. Někdy se to povede, jindy ne – ale zase to není tak, že by se střídalo od boku nebo dokonce naslepo. Celé je to zároveň tak trochu záhada a alchymie, a při vši vážnosti,

stvrzené prokmitnutím „velkých slov“, je tu spásně znát radost z tvoření, radost z exis- tence. S tím jen souzní, když se autorka zhlíží ve slovech a nechává se jimi okouz- lit, podobně jako dívka oblostí a třpytem šperků, i ve chvíli, kdy promyšleně buduje báseň-metaforu, k tomu zřejmě tragickou („*Rozpadl se v prach / Extáze / Dobrodružství v prášku / Donatello / Donatello / Asuán*“).

Tenhle debut rozhodně není dokonalý a vlastně ani nijak provokativní, je ale mladý, svěží a je radost ho číst. Kdybychom vybírali z nedávných prvotin, našli bychom ve všech ohledech nejvýrazněji protichůdnou poezii ve sbírce Pavlína Lesové *Dítě mlhy* (jde navíc o další debut opožděný o dobrých deset let). Tam se komplikovalo i jednoduché, tady se říká jednoduše i složité. Tam se do sebe slova složitě zaplétala, až občas nebylo cesty ven, tady se zlehka vykračuje a do slov se spíš jen tak radostně pinká, jako by nebylo nic při- rozenějšího. Tam intelektuálnost a zřejmá „poučenost literaturou“, tady prostě básnění, jak se to zrovna namane. Ať už porozumění a souznění stejně jako „odborné argumenty“ podpoří tu nebo onu stranu, máme tu dva výrazné debuty, navíc z per či klávesnic žen. Tohle je už samo o sobě dobrá zpráva pro současnou poezii, ať si o ní koneckonců myslí kdo chce co chce.

Simona Martínková-Racková

ZAJÍMAVOSTI? ZVLÁŠTNOSTI!

**Jan Králík (ed.): Každý den s češtinou
(Zajímavosti a zvláštnosti)
Nakladatelství Lidové noviny,
Praha 2009**

Nevím, zda vůbec někde v jiné zemi a jiném jazyce mají co podobného. Jazykový koutek, sloupek, zákampí. Je to prazvláštní žánrový kříženec: na jedné straně si žádá hlubokou odbornou znalost tématu, na druhé pak cit a ostré pero fejetonisty. Aby byl čtenář ochotný se poučit, musí být taky pobaven. A aby byl přesvědčen o správnosti autoro- vých vývodů, k tomu nestačí jenom citáty ze slovníků a mluvnic či doklady z korpusu. Především ho autor musí přesvědčit svým vlastním jazykem a stylem. Nebo byste se šli k hluchému učit zpěvu?

Jazykové koutky a sloupky, útvar dříve zajisté četnější i čtenější, dnes vznikají spíš poskrovnu (skončily v časopise *Vesmír*, kam je kdysi brilantně psával František Daneš, po něm pak rubriku převzala Pavla Loucká), pro rozhlas (psává je Jaroslava Hlavsová, zároveň vycházejí i v týdeníku *Rozhlas*), nověji si svou podobu žánru zkouší korektor *Lidových novin* na jedné ze zadních stránek listu, a jak se dočteme v úvodu ke knížce *Každý den s češtinou* (s podtitulem *Zajíma- vosti a zvláštnosti*), řada jich nedávno vznikla taky pro televizi: „*Soubor 121 krátkých kapitol o češtině, které tvoří tuto knihu, rozvíjí krátké jazykové lekce připravené pro přímé vysílání v rámci pořadu Dobré ráno v České televizi (2002–2005).*“ Knížka prý umožnila „*oproti vysílání dosáhnout věčné celistvosti, zpracovat i podněty diváckého ohlasu a některá témata v knize aktualizovat až k roku vydání 2009*“. Autoři příspěvků pracují v *Ústavu pro jazyk český Akademie věd*, editorem knížky je jeden z autorů Jan Králík, celé to vyšlo v *Nakla- datelství Lidové noviny*. Knížka má nějakých deset tuctů nedlouhých kapitol, řekneme kolem dvou až čtyř stránek, rozdělených do necelé desítky celků s obecnými názvy jako *Tvaroslovi, Pravidla pravopisu, Jména míst, Tituly a zkratky* nebo třeba *Cizí slova*. Můj výtisk má taky na předsádce připsáno *Ať žije Eisner!* – ale je to obyčejnou tužkou, takže by se to dalo vygumovat. Sloužit to má asi jako zábavné poučení, denně kapitolu k rannímu kakau a žemli. Jaromír Slomek ve svém blogu doporučuje využít k vyrovnávání nábytku do rovnovážné polohy.

U editorova úvodu bychom mohli ještě chvíli prodlít a tu i tam si ironicky rejpnout – dozvídáme se například, že „*autoři otevřeně upozorňují na proměnlivost jazyka, na jeho nestálost, neustálý pohyb, na potřebu hledání a objevování nových jazykových prostředků*“. Inu, pročpak se to tak zdůrazňuje. Před- stavte si, že by v úvodu knížky popularizu- jící fyziku podobně stálo, že autor otevřeně upozorňuje, že vesmír se rozpíná. Ne, on o tom mlčet nebude! Je to ovšem poněkud pochopitelnější, když si uvědomíme rozpor mezi tím, čím chce *Ústav pro jazyk český* být a čím ho chce mít (a za co ho považuje) veřejnost. Lid si totiž žádá jasná pravidla a *ÚJČ* si povětšinou redukuje na jeho *Jazy- kovou poradnu*. Ústav sám by se ale nevděčné role toho, kdo předepisuje *P/pravidla* nejra- ději vzdal a jazyk jen popisoval. Na každém kroku naráží na to, že se ho někdo ptá, jak je to nebo ono správně – a on si netroufá to rozhodnout. Nebo přesněji: nechce být ten, kdo rozhoduje. Doporučuje a vysvětluje. „*Při samozřejmém a zcela nezbytném respektu k současné jazykové normě a kodifikaci autoři nezastírají, že v jazykové normě existují nelogičnosti. Uvažují otevřeně nad smyslem některých pravidel a neskrývají, že současná Pravidla českého pravopisu nenabízejí vždy nejrozsumnější řešení.*“ Rozřešit, jestli to je, či není alibismus, nechám na jiných. Mně osobně doporučování a vysvětlování vcelku nevadí. Jinak to ale nejspíš může vidět sekretářka, již něco vysvětlovat je marné, protože potřebuje vědět, jak to je.

Nyní už ale k jádru pudla. Jedna věc jsou ušlechtilé ideje o doporučování a vysvět- lování, druhá věc je, jestli mám důvěru v toho, kdo mi doporučuje a vysvětluje. A tu mi autorka jednoho z článků do očí tvrdí (s. 117), že „*jména na -el (...) např. Gab- riel, Daniel mají (...) v 5. pádě vedle koncovky -e (podle „pane“) také často -i (podle „muži“): Gabriele i Gabrieli, Daniele i Danieli*“. A to pr! V tomhle století i ve století minulém to prostě bylo vždycky obráceně: nejprve Gab- riel, nejprve Danieli, pak Gabriele či Dani- ele. A to v naprosté většině od dětí, které prostě skloňují podle vzoru. Ale spral to řas, berme to jako drobnou nepřesnost, přejdu to, aby se neřeklo, že jsem osobní. V témže článku přejdu směle i to (s. 115), že míváme problémy s pátým pádem jmen následují- cích „*za podstatným jménem pán*“ – snad tedy *pán soudce, pán Švec*. V knížce, jejímž ouče- lem má být třibení jazyka, by se sice takové

věci stávat neměly, ale proč se jimi zabývat, když tu máme příhody, které se prostě stát nesmějí. Nesmí. Obojí.

Otevru knížku na s. 113. A čtu: „*Pro počítaný předmět při počtech 2, 3, 4 důsledně užíváme množného čísla v nominativu: dva šlechtici z Verony, dvě vdovy, tři zralé hrušky, tři ušetřená sta (...). Od počtu pět následuje po číslovce počítaný předmět v genitivu: pět nezralých hrušek, pět set korun českých.*“ Nějak se tou větou prokoušete. Na první pohled v pořádku? Na první pád v pořádku. Ale s pouhými pěti sty korunami mnoho švandy neužiješ, když jdeš se dvěma vdo- vami do kavárny. Najednou ony důsledné nominativy a genitivы mizí a nastupuje docela obyčejná shoda... To už je na jazyko- vou příručku trochu silné kafe. A na straně 113 navíc už víte, že lautr ten samý nesmysl byl na s. 103 u jiného autora, resp. autorky. Po číslovce jedna „*v češtině následuje 1. pád jednotného čísla: jeden most, jedna cesta, jedno jablko*“. A podobně.

Nebudu ovšem zvlášť rozebírat drobnosti, jako je překlep ve jméně Chalíla Džibrána (na s. 211 překlepnutý na Džabrána, bohužel právě v pasáži o prepisech z cizích abeced) nebo obsahový úlet (s. 310), když se v kapitole o vlivu slovenštiny píše, že slovenská vazba je na *čele* a jako příklad vazby české se udává „*stát na čele pelotonu*“ (přitom, když se na čele pelotonu zastavíte, peloton vás prostě předjede, a kdo chvíli stál...). Podobně říci o Eddě, že je to „*norská sbírka písní, zachovalých v rukopise ze 13. sto- letí*“, je mírně řečeno hanebně zjednodušu- jící. Tvrdit, že „*Džejár*“ z Dallasu je anglicky vyslovená zkratka jr. (junior), je pro změnu sice důmyslné – ale prostě mylné, neboť jak každý vzdělanec ví, je to J.(ohn) R.(oss).

Větší i drobnější chyby lze přehlédnout, ovšem třeba příspěvek věnovaný názvům hudebních skupin na s. 56–58 by bylo snazší škrtnout (*Mňága a žďorp* má v názvu jen jeden výraz označující něco mazlavého, rozbředlého, bahnitého, nikoli dva; měli jsme skupinu *E* a máme skupinu *E!E*, ale ne skupinu *!E*!; extáze (sv. Terezy) se ang- licky řekne *ecstasy*, nikoli *ectasy*; vysvět- lovat znak *q* v názvu kapely *Iné kaqbe* jako řecké *fi* je sice možné, ale slovy zmiňované *Mňagy* „*zbytečné, zbytečné a marné*“ (azbuka je jednak pro Slováky víc po ruce, jednak se dá snadno zjistit, že jde přímo o ni), pokud mluvíme o angličtině v názvu kapely *Sup- port lesbiens*, měli bychom v tomto kontextu

říct nejen to, že název „*tvoří anglickou větu*“, ale rovněž to, že v ní je chyba. I když si tedy představím knížku *Každý den s češtinou* bez celé řady menších i větších chyb faktických a především stylistických (řekneme, že vypíšu ještě pár bujarých příkladů na závěr, pan redaktor ve *Tvaru* je buď nechá, nebo škrtně a bude vyprávět na požádání), pořád ještě vám ten svazek nedokážu doporučit. A to prostě proto, že se téměř nedá číst. Jed- nak naprostá většina pisatelů nemá ten dar vyprávět poutavě (z čestných výjimek bych rád jmenoval Josefa Šimandla, zastoupe- ného žel skromně), jednak často nemají co psát. Když čtete článek o Turcích v češtině (ve kterém autorka dochází k podivuhod- nému zjištění, že frazém jednoho jazyka lec- kdy nemá frastický protějšek v jazyce jiném), zjišťujete, že má o odstavec nebo dva míň. Pořád čekáte na závěr, pointu a shrnutí. A takových je tam prosím víc.

Snad bych na závěr měl říct: zdaleka netvrdím, že je v *Každém dni s češtinou* všecko špatně, naopak, většina textů je bez vady. Nechci ani tvrdit, že jsou její autoři banda amúzických badatelů, kteří sice bádají o stylistice, ale neumějí udělat pěk- nou větu se začátkem, koncem a obsahem, natož fejetonisticky nabroušený útvar. Chci říct, že se do té knížky dostalo také mnoho chyb, díky kterým (vlastně *jejichž vinou*) je jako jazyková příručka nebezpečná.

Tak, a nyní slibované perličky. Patří mezi ně třeba komický příklad užití čtvrtého pádu jednotného čísla mužského rodu zájmena *jenž*: „*Použil jsem hasák, jež jsem si půjčil od bratra.*“ (s. 88) „*Před narozením dítěte jsou rodiče povinni vybrat dvě jména, pro holčičku a pro chlapečka,*“ píše se zase na s. 201. Bohužel už se nedozvíme, jestli – pokud si to nechají třeba až na dobu po narození – budou zastřeleni nebo jinak sankcionováni. A na závěr ukázka korporač- ního newspeaku v ústech jazykovědce: „*To je hlavní důvod, proč je dobře mít jistotu při volbě jazykových prostředků k vhodnému řešení.*“ (s. 230) Či z příbuzného pramene se napáje- jící absurdní tvrzení: „*Také je obvyklé, že mlu- víme-li o starších spoluobčanech, nenazýváme je stařečky, stařenkami, dědečky, babičkami, ale v obecné rovině užíváme zdvořilejší pojme- nování senioři, seniorky.*“ (s. 235) Jauvajs. Pro mne tedy *stařenka* nikdy nebude méně zdvořilá než *seniorka*.

A dost.

Gabriel Pleska

O DĚRAVÝCH OČÍCH FATA MORGANY TEORIE

Antoine Compagnon: Démon teorie. Literatura a běžné myšlení
Přeložila Eva Sládková
Host, Brno 2009

Sedm souvislých esejů Antoina Compagnona, orámovaných vlastním metateoretickým úvodem a závěrem a doplněných doslovem Ondřeje Sládka, vychází v prvním českém vydání pod původním názvem *Démon teorie*. Čteme-li, jsme chtě nechtě dovedeni k rekapitulaci peripetií velkého literárněvědného období, vrcholícího šedesátými a sedmdesátými lety, jež pamatují vzmach i první náznaky krachu všeobecného nadšení pro teorii literatury (metakritika diskurzů o literatuře) a literární teorii (kritika běžného myšlení, ideologií a jazyka věnujícího se témuž předmětu). To byly časy frenetického strukturalismu, kroceného obezřetnou hermeneutikou, sarkastickými výboji dekonstrukce aj. Autorovi, příslušníkovi následující generace, však nezbylo než s lítostí konstatovat, že už je dávno po žních a sýpky jsou vyspané a že přese vše své bohatství nedokázala teorie nakonec běžného čtenáře na dlouhé zimní večery s knihou vybavit petrolejovým balzámem odpovědí, a to ani na jednu ze sedmi základních otázek: *Co je to? Kdo to? Odkud a kam? Pro koho? Jak? Kdy? Proč?*

Odtud sedm oddílů nazvaných *Literatura, Autor, Svět, Čtenář, Styl, Dějiny a Hodnota*. Sedm klíčových trofejí či teritorií, o něž se podle Compagnona na poli teorie vedou nekonečné ideologicky podbarvené a metodologicky vybroušené rozepře, jež pravidelně ústí v komické situace, kdy například dvojice soků do sebe zaklesnutých parohy uléhá v mlází bok po boku pod vahou vlastních argumentů, kdy se jiní s řinčením své pojmové výbavy rozbíhají proti sobě, míjejí se a padají do pangejtů a srna se smíchem uniká, nebo kdy dobromyslní soudci usmířují souřadnou alej stromů, které na sebe zle

ukazují dlouhé nosy, kladením kamenných smířčích znamének do prachu zlaté střední cesty, která pak nevede nikam.

I tato recenze je fiaskem, neboť brzy bude metakritikou, transgresivní odpovědí na Compagnonův „umírněný relativismus“. Doufám, že přinese čtenáři užitek alespoň v tom, že ho poučí, že dívat se pod vodou v krytém bazénu je z hygienických důvodů zakázáno, jak ví každý, kdo má duši.

Přestože je Compagnonova kniha pojata jako apologie požadavků běžného myšlení o literatuře a zároveň jako pobídka adresovaná vědcům, aby jich dbali, aniž by se uchýlovali ke snadným kompromisům, postrádá důkladnější náčrt struktury nebo povahy onoho běžného myšlení. Omezuje ho abstrakcí sedmi základních otázek, jež se literární teorie bezmocně snaží zodpovědět nebo se jim vyhnout, přičemž se vyčerpává udržováním binárního napětí v rámci teoretického diskurzu.

Cobyztělesnění věčně popírajícího *démona teorie* přitom vystupuje přede všemi Roland Barthes, jemuž autor v každém ze sedmi diskutovaných bodů důsledně přisuzuje místo na jedné z protivných front. Ovšem už tím, že ho nejprve viní z rozvracečství, aby ho nakonec pro ně velebil, už tím, jak vehementně a takřka posedle Compagnon prosazuje nekompromisní překonávání či vyvracení mylných opozic, už tím se ukazuje potřeba katalyzátoru, který negativně přispěje k udržení kompoziční konzistence celé koncepce. Postupem kapitol se tak vyjevuje, že svrchovaně démonickou tu není teorie v zastoupení svého advokáta Barthesa, nýbrž právě ono nedourčené běžné myšlení, jež si tu zjevně, tu ze zákrytu podmaňuje autora knihy posedlého démonem, kterého vymítá a vyzývá. Compagnonův přístup k běžnému myšlení je totiž podle mého názoru teoretický tam, kde by měl být a musí být filozofický. Nejde o to, že je jeho počín nekritickému čtenáři nepřístupný, ale o to, že běžné myšlení, jehož pohledávek se despoticky ujímá, není představeno

ve své každodennosti, v povrchním zájmu i odporu vůči teorii atp. Je to do očí bijící, neznamená to však, že měl napsat populárně naučnou příručku, nýbrž že měl prostě s běžným myšlením jakožto běžné myslícím počítat. A konečně, nedělá totéž běžné myšlení, pokud jde jen o suchou vědu? Nejedná se pak o zrcadlovou parodii?

Běžné myšlení tu nefiguruje ani ve své dějinnosti, ani jako činitel reagující na vývoj vědy, ale jako skopová hlava zdravého rozumu ustavičně opakující totéž. Compagnon si je samozřejmě vědom toho, že postavení čtenáře, autora i vědce je historicky a sociálně determinováno, nicméně jeho práce postrádá spolu s definicí běžného myšlení také rekapitulaci konkrétních responzí běžného myšlení na dějinné obraty literární teorie.

Místo toho se pečlivě věnuje deskripci a mapování protichůdných univerzálních tendencí v teorii literatury (jejichž zrod spojuje s rétorickým předpokladem duality myšlení a jazyka), jak se projevují zejména v ovzduší šedesátých let dvacátého století. K tomu přičtème Compagnonův odpor k eklekticismu a vědomí narůstající krize humanitních disciplín. Přestože kniha nechce být přehledovou encyklopedií, vyjadřuje se ke krizi celé teorie literatury. Nevysušíl tím autor pluralitu možných teoretických přítoků literatury, podobně jako v případě běžného myšlení?

Nepokouší se na poušti násilím přemostit bájný dvouocasý tok obecného lidského myšlení o literatuře v jeho deltě, přelévající se z břehů, konstrukcí hráze hypotetické vodní nádrže živé a mrtvé vody? Pravda, v teorii se vedly a vedou vyhlazovací boje o strategické oázy. Je však třeba počítat i s dezertéry, kteří se mohou za dva a půl tisíce let nebo co nevidět vynořit v plné síle. Pak tedy znovu z dun vyvstává utkvělá a rovněž aktuální otázka: nuže, jak přejít od konstatování krize k nasazení v činy? Třebaže si ji Compagnon určitě klade, v jeho knize zůstává řečnickou a neúčinnou, neboť je uřknut fatamorgánou

démona, který se žíví teoretickou hysterií, rozsévající mrtvé moře z rozumu.

Nuže, zaplnil Compagnon, jak si předsezal, průrvy uvnitř falešných dilemat teorie literatury, aniž by se přiklonil na stranu teorie či běžného myšlení, nebo se jedná o sofistikovaný kompromis, který nejprve odstraní předešlá kompromisní řešení, aby se mohl prostřednictvím Bourdieuho pojmu instituce postavit na jejich místo? Fungoval by předestřený návrh pružného umírněného relativismu, kdyby nebyl vybudován na rigidním binarismu, který předpokládá, vůči němuž se vyhraňuje a k němuž se v pozměněné, konsenzuálně posílené verzi vrací? Fungoval by jediné tehdy, kdybychom mohli nedávnou historii celého literárněvědného pole traktovat sériovou texturou divergentních brázd a neúspěšnými pokusy o jejich zorání. Na tomto úhuru by kontrolovaná instituce zmatku měla své místo.

Neutralizační vyhocených dogmatických opozic Compagnon usiluje o revitalizaci literárněvědného diskurzu. Chce ho ustavit v pohybu, přitom však zapomíná na to, že by kýženým zaplněním „falešných mezer“, motivovaným nároky běžného mínění, mohl znemožnit antinomickou dynamiku myšlení, kterou sám potřebuje a kterou v závěru otevřeně přijímá jako konstitutivního činitele oboru. Byť by se tyto mezery ukázaly fiktivními, jejich přítomnost v diskurzu je produktivní, což empiricky dokládá i existence recenzované knihy. Když se vyčerpají, prací dějin a okolí se zavrou, otevrou se jinde jiné. Neměli bychom je preventivně zašít, neboť často poskytují nečekaný kontakt s literární fikcí, která jimi hmatatelně vyhřezává, vytvářejíc nové tkáně na okrajích jizev, které do nebe volají po infekci. Ostatně, pokud jde o literaturu, „*většina dveří je pootevřená nebo přivřená*“, říká Compagnon. Jak by pak o ní mohla teorie psát, kdyby nebyla, byť fiktivně, děravá? Není Olympie z povídky E. T. A. Hoffmanna *Pískoun* tím pravým miláčkem myšlení literatury?

Martin Poch

JEŠTĚ JE HVĚZDA A SLITOVNÉ OKO

Josef Kostohryz: Básně. Povídky a jiné prózy
Ilustrace Marie Kostohryzová
Kalina, Putim 2009

Více než po sto letech od narození básníka Josefa Kostohryze (1907–1987) vychází ve dvou svazcích jeho souborné dílo. Básník, překladatel, gymnaziální profesor, politický vězeň (autor *Memoranda českých spisovatelů*), odsouzený v procesu s tzv. *Zelenou internacionálou*, po podmíněčném propuštění v roce 1963 příležitostně překládal, v letech 1968–1970 mohl nakrátko publikovat, od té doby až do své smrti byl zakázaným autorem. V dalších téměř dvaceti letech vydal dva tituly v exilovém nakladatelství v Německu (*Poezie mimo domov*) a v samizdatovém vydání sbírku *Strmá nenaděj* s obsáhlým doslovem Bedřicha Fučíka *Donquijotská melancholie*, který je dnes považován za nejzasvěcenější literárněhistorický text, který byl kdy o Josefu Kostohryzovi napsán.

V prvním, obsáhlejším svazku najdou čtenáři kompletní básnickou tvorbu od první sbírky *Prameny ústí* z roku 1934 přes básnickou skladbu *Rekviem* o 10 let později i jedinou sbírku poválečnou *Ať zkamení*. Následuje *Jednorozec mizí* (1969) a *Přísný obraz* (1970), pak sbírky vydané posmrtně a verše z pozůstalosti. Do druhého, útlejší svazku zařadila editorka (a současně nakladatelka) Věra Matoušová povídky napsané v mládí i texty z druhé poloviny osmdesátých let. Podrobnou bibliografii a životopisné údaje připravila po dlouholetém pátrání v archívech, knihovnách a dalších pramenech bás-

níkova manželka Marie, která využila svých odborných zkušeností z dlouholetého působení v Slovanské knihovně.

Za jakých podmínek se přežívalo a často i umíralo ve věznicích v 50. letech, o tom Josef Kostohryz nevyprávěl téměř nikdy. Přežit mu pomohlo či umožnilo vědomí, že doma na něj čeká žena a dcera Baruška. V prosinci 1963 stál před branou věznice, jenom tak trochu svobodný, v lehkém letním oblečení (byl zatčen v létě 1951), bez peněz, a zakrátko zjistil, že i bez domova a rodiny. Být „trochu svobodný“ v jeho případě znamenalo, že byl propuštěn podmíněčně, takže i nadále byl komunistickou mocí považován za zločince, protistátní živel. I když v tom čase nesvobody byl jen o něco více nesvobodný než ostatní obyvatelé... Možná to však bylo právě opačně – ačkoli strávil dlouhá léta ve vězení, v mnoha ohledech byl vlastně svobodnější než tehdy většina občanů, předstírajících ze strachu loajalitu s režimem. Jak obtížný a neschůdný byl v tomto období jeho život, líčí vedle mnoha dalších zážitků, příběhů a událostí ve své vzpomínkové knize *Polární záře nad pastvištěm* (2004, 2008) vdova po básníkovi Marie Kostohryzová.

V jedné z próz z pozůstalosti Josef Kostohryz ve vzpomínce na přítele z mládí a o mnoho let později i spoluvězně, básníka Václava Renče, poznamenává: „*Nikdo už ze mne nedostane všechno, co vím, ani já bych to nemohl, nedovedl povědět, i kdybych chtěl. A nadto, každá ta chvíle má nikoli jen jednu podobu a jen jednu pravdu. Kdo může soudit!*“

Po propuštění občas překlady či lektorské posudky, studené podnájemy sotva na přespání, téměř žádný příjem. Nemůžeme se ani pokusit představit si tu sílu, kterou

v sobě musel za těchto podmínek denně hledat, aby nerezignoval. Možná lidé, kteří prožili komunistický kriminál v 50. letech, překročili jakousi hranici utrpení, kdy žili s vědomím, že konec může přijít kdykoli. Jejich věznitelé ovšem uměli najít to příznačné „slabé místo“ – a jestli měl kdy Josef Kostohryz nějaké slabé místo, byla to jeho dcera Baruška, pokud by se láska a oddanost daly označit takhle hloupě a nepatříčně. Citové vazby politických vězňů byly zákeřně zneužívány k jejich dlouhodobému deptání a ponižování – věznitelé pochopili, že skutečný strach, který vězňům zůstal, je právě ten o rodinu.

V jedné z próz z pozůstalosti můžeme číst: „*Odešla (manželka Marie, pozn. E. Š.) do husté mlhy, zmizela mi v ní, a já teď začínám čekat, až zavolá, že už je v Klementínu, a budu čekat, jestli se ozve Baruška ze Stockholmu a uslyším-li také Tomáše. Vlastně celý život čekám. Jako by to bylo mé povolání nebo odsouzení. Osud.*“ Pro vnuka Tomáše napsal pohádkové příběhy, které měly svou původní podobu jako improvizované vyprávění po telefonu. I když nevyšly česky, nepochybně si je dávno již dospělý vnuk pamatuje dodnes.

Přítele Václava Renče oslovil autor už v básnické skladbě *Mohyly* ze sbírky *Jednorozec mizí*. Je to vnitřní monolog, v němž jsou nejen vzpomínky na léta studií, na rané literární pokusy i na lásky, básník si vybavuje i dobu věznění. *Mohyly* mají přesah do jiných časů, vyprávějí i o zlu minulém, v kontrastu s prožitky radosti, krásy a okouzlení. Báseň je rovněž odezvou na jeden z nejtragičtějších a nejobludnějších projevů komunistické zvůle.

„*Jen s malým úsměvem trpkým se zeptám, / zda ještě vzpomeneš na chvíli první, / kdy*

jako studentík přišel jsi za mnou / pokorně přiznat, že také jsi básník. / Byl večer. Dost jasně vidím to dosud. // Tu první chvíli / v tetině salonu spolu jsme stáli / tak jako v přísaze. Jako náš svědek / stála tam Marie Antoinetta. (...) Spadla klec. Sprostá a posměšná slova, / která jsem později z českých úst slyšel, / když mě tam vedli. A vzpomněl jsem na ni, / oni se chlubili ještě, že ženu / dovedli popravit. Běda! A běda! / Z těch míst jen prchat! / Leč neznal jsem tehdy, / když jsme tam spríznění zasněním stáli, / když jsem tě přivítal, tehdy jsem neznal / tolik, co teď vím. Kdo tenkrát by strašil / básníka hrdelním soudem! A ženu!“

Osudovost, okouzlení krásou, prožívání lásky i její hledání, ale i zklamání a hořký stesk z míjejícího času, to vše nachází v díle Josefa Kostohryze současný čtenář, pokud patří k těm, kteří tuší či vědí, že věci pro život nezbytné (láska, krása, soucit a mnohé další, z nichž některé ani neumíme pohotově pojmenovat) se dají „vytáhnout“ z hlubin zapomnění, i když o nich autor, jenž nám je pro naši přítomnost oživuje, psal před desítkami let a svět se mezitím tolik změnil. A že býval k básníkovi také vlídný, poznáme i z úryvku z básně *Krajiny jiné* ze sb. *Jednorozec mizí*: „*Pojď se mnou raději na naši procházku, / tou cestou lukami nahoru do polí, / až k lípám prastarým, k hloží a šípkoví, / odkud zas uvidím ten šedomodrý dým / z chalupy stvořené z vymyšleného snu, / kde dědek s bábou svou o Múzách hovoří. // Proto jsi plakala? Z loučení mnohého / vědělas líp než já mlhu a neznámo. / A příběh nekončí. Nebude nadarmo. / Té chvíle kratičké nesmíš se příliš ptát: / je sama křídlo jen, bez hlasu jemný dech, / kmit hvězdy osudné.*“

Eva Škamlová

ŽENSKÝ ÚDĚL BEZ PATOSU A SENTIMENTU

Anica Jenski: Dnes půjdu za ženu UJEP, Ústí nad Labem 2009

Mám rád, když se kolem mne něco děje: I tuto recenzi píšu u otevřeného okna, přestože za ním poprchává mlžnatě nevlidný podzim mezi Dušičkami a Adventem.

Stále nové studentské generace vyrývají svá jména do škamen ústecké Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, aby po sobě ta poslední zanechala pomník v podobě kulturní (a především literární) revue *H_aluze*, jež se z časopisu ryze studentského (jak o tom alespoň svědčí první tři čísla) postupně proměnila v periodikum záběru nyní už nadregionálního (viz v posledním čísle rozhovor s letošním laureátem *Ceny Jaroslava Seiferta* Ludvíkem Kunderou), přestože kořeny dosud pevně tkví v univerzitním prostředí i sudetském kraji.

H_aluzi každoročně pořádaný literární festival Antropotyjátr přivádí do severočeské metropole špičky naší současné literatury, zatímco nově vzniklá *Edice H_aluze* si naopak klade za cíl představit autory začínající a krajové (tato edice je financována z prostředků státního rozpočtu a Evropských sociálních fondů v rámci grantového projektu *Vzděláním k multikulturalitě*). Na

činnosti edice se podílí studentský okruh kolem *H_aluze*, odpovědným redaktorem námi recenzovaného titulu byl student ústecké univerzity (sám zručný literát) Tomáš Čada.

Jeho autorkou je Anica Jenski, nedávná absolventka ústeckého UJEPu, která se narodila v roce 1977 a doposud žije v Děčíně. Předtím publikovala v *H_aluzi*, v *Psím víně* a literárním almanachu *Wagon*. Sbirka *Dnes půjdu za ženu* je tedy jejím knižním debutem.

Na jejím přebalu se dočteme, že v ní pisatelka dále rozvádí otázku „*Jak žít s novým životem?*“, přičemž pro nás bude podstatné, o jaký že to život a jaké jeho podoby (jak vyjádřené, kterák projádřené) půjde. Dodejme tedy, že někdejší civilizační patos beat generation je u Anicy Jenski proměněn v záměrně nepatetickou, civilistní reflexi mezilidského soužití (realizovaného v relacích žena–muž, manželka–manžel, matka–dítě) a jeho problémů. Vše je podáno tak, aby nemizela takřka osudová tíže něčeho daného, neměnného (vztah zůstává, proměňují se jen jeho projevy).

Básně Anicy Jenski jsou psány výrazně rytmovaným volným veršem. Rytmus je udáván střídáním pojmenování – vlastně jakýmsi rychlými prostřihy obrazů zpřesňovaných k větší plasticitě, naturalističnosti, expresivitě: „*svlékneš ji triko / pod ním*

trí rty prs / dvě budou sána / třetí sát / a trhat.“ A přece jsou však působivější tehdy, když nedopovídají přes míru (tak, aby bylo beze zbytku dáno, co si za tím nebo oním obrazem máme představit: mění se pak jenom zorný úhel), ale když ponechávají prostor mezi verši natolik volný, aby jej čtenář mohl vyplnit vlastním příběhem: „*bude to cítit / když se podívám na jiného? / bude to vonět / když mu uhnu pohledem?*“ Neboť Anica Jenski nám nenabízí celé příběhy, jen útržky – abychom si uměli představit, co mohlo předcházet a co může následovat.

Mírné rozpaky (vždyť jde o debut!) jsem pocítoval nad místy, které až příliš usilovně „vyrábějí poezii“: „*zapomněl jsem se za dveřmi / tvého těla / zapomenout / toužím / by dokázal / za nimi dech / tajně / otevřít / stehna své ženy.*“ Spolu se zákonnou segmentací textu do veršů mizí i básnický rytmus, slova se navíc stávají sémanticky nedosycenými (ve sdělení natolik soukromém, že k němu nelze čtenáři už nic přidávat). Objevují se obrazy an sich zajímavé a nosné („*z úst by měli padat andělé*“), které však básnička nesvede textem dále definovat a rozvinout, takže zůstávají na úrovni vnějškové efektního ozvláštnění či ornamentu.

Zatímco jinde umí Anica Jenski být zároveň významuplná i přesná: „*usnu v tvém chřípí / ráno mne vydechneš.*“ Humor, hořkounoucí ironií, nalézá v detailech kouzlo sig-

nifikantního: „*přeskládalas ručníky podle barev / den předtím podle vzorů // nyní je teprve možno / je považovat za // ručníky.*“ Anebo jinde, v představě vyprazdňování rodinných rituálů, v nichž už není prostoru pro smysluplné sdělení a sebe-vědomé žití: „*večeře / do stolu nohama kopeme / aby aspoň něco.*“ Někdejší sváteční něha se proměnila v posuncinu téměř mechanicky vykonávaných úkonů (o nichž plným právem můžeme hovořit jako o zvyku) a zdánlivě nezaujaté podání jenom násobí skrytou a tíživou tragiku: „*je prostřeno k rodině / dívám se // je prostřeno / a každý má něco říci / dobrou chuť / nebo něco v tom smyslu.*“

Koneckonců i (nově) objevované mateřství je pojednáno civilně: od prvotního úžasu se velmi rychle přechází k oné praktické jeho stránce: „*a já budu moct konečně / usnout / po tolika dnech usnout.*“ Nadána silnými (a věru dobře zvládnutými) tématy, prosta začátečnického tápání, machy či lyrických klišé, básnická sbírka Anicy Jenski, a snad se tohoto paradoxu mohu dopustit, je vpravdě mužná.

A pokud už zde byla řeč o ústeckém literárním kontextu, doplníme nyní, že se její autorka připojila k takovým osobnostem, jakými se v jejím rodném městě už dříve stali Radek Fridrich, Tomáš Řezníček nebo J. H. Kalif.

Ivo Harák

OZNÁMENÍ

MNOHO ORGAZMŮ, ZAJÍCOVA SMRT

Nick Cave: Smrt Zajdy Munroa Přeložila Michala Marková Argo, Praha 2009

Nick Cave, hudebník, básník a spisovatel, představuje typ umělce-vizionáře, jemuž se podařilo dosáhnout unikátní všestrannosti. Psychotický šaman, filozof a geniální interpret, tvůrce, jehož osobností lze nejlépe demonstrovat rozdílem mezi schopností příběhy psát a příběhy vyprávět, mezi pojmy *produkovat* a *tvorit*. Jeho potenciál básnit, fabulovat, vyprávět pohádku, vzbudit údiv i znepokojit je výjimečný. Pro Caveovu poetiku je příznačná melancholická osudovost, která umí být zároveň rozverná a hravá, je v mnoha aspektech tradiční, avšak experiment a nepředvídatelnost jí nejsou cizí. Hovoří tempem, které je často téměř mučivé, namísto nudy se ovšem dostavuje kontemplace. Užívá jazyka, který je archaický, perverzní, plný symbolů a metafor, vede příjemce údolím temné imaginace i hýčká slasti čiré psychedelie. Cave vzbuzuje dojem, že pro něj neexistuje žádný přesně definovatelný modus operandi. Jeho projev je bezprostřední, divoce intuitivní, nekompromisní a okatě sebevědomý, zároveň však chrlí slova v kompozicích, jež svou precizností a smyslem pro detail fungují do posledního slova. I z toho důvodu je román *Smrt Zajdy Munroa* jedinečný počín, který sotva snese pokusy o srovnání s jinými texty či hledání styčných bodů se styly dalších autorů. Takový postup se v případě střetu s Caveovou vyhraněností a solitérstvím stává zbytečnou a neúčelnou berličkou.

Zajda Munro je muž, jenž se celou podstatou svého bytí míjí se světem, který

ho obklopuje. Jeho soukromá apokalypsa vyplývá z banální skutečnosti a v tomto ohledu je emblematická scéna, v níž po noci strávené v náručí děvky projíždí ve svém žlutém voze letním mumrajem. V jediném nekonečně dlouhém a bravurně koncipovaném záběru se před námi rozprostírá celické Zajdovo univerzum, jehož středobodem a mírou všech věcí není nic menšího než vagína. Zajda Munro se nebojí tuto skutečnost světu sdělit či se ji přinejmenším nezdráhá jakkoliv zatajovat. I když se sporadicky snaží ženu vnímat jinak než skrze její pohlaví, respektive tak intuitivně oddálit okamžik finální sebestrukce, a dá průchod své fantazii, asi po miliont si uvědomí, že žádnou nemá, takže si představí její vagínu. Ani Zajda junior se nijak nevymyká schématům bizarního světa. Chlapec, jenž se senzitivitou dítěte vnímá mrtvé lidi a s klidem mentálně zralého jedinice vystupuje jako rovnocenný partner svého otce, jemuž se po sebevraždě manželky žití vymklo z rukou. Není tak obtížné představit si Zajdu juniora jako Caveovo alter ego, jež horečně listuje encyklopedií a bez přestání glosuje svět enigmatickými hesly. Je přesně tím druhem vypravěče, na jehož bedrech nakonec spočine hlavní břemeno, a sice být svědkem zakončení příběhu.

Pochmurný svět s puncem karnevalového pozlátka v sobě bezprostředně mísí zcela různorodé žánrové a stylové prvky. Hranice mezi snem a realitou přestává být relevantní. Konzistentní a důmyslně propojená tkanina narativu do sebe nasála dávku oplzlého humoru (kterému se smějete), to nejlepší z městských legend, hororu, popkultury, pohádky i magické formule: *Kvasar, Fata morgana, Zjevení, Navštívení, Předsmrtná zkušenost, Fantazie*. Město, zaplivané hotýlky, moře, ženy, nebe, byty plné harampádí, ženy, promenády, zlaté

kratásky Kylie Minogue, duchové a ženy. Taková struktura bez problémů funguje jako humoristický román, kramářské mysterium, filozofický text, iniciační road story i duchařská historka. Na jedné straně přerůstá ve vizuální uragán představující svět jako hotové orgie psychedelických tapet a krvavě rudého kašmírového koberce jako vystřiženého z barevné noční mýry australské anděličkářky, zároveň se šklebí do tváře všem samozvaným „strážcům morálky“ stejně podvrtně, jako to umí seriál *South Park*. I v případě *Smrti Zajdy Munroa* jsme přímými svědky ukázkového selhání aktuálních společenských (pseudo)konstruktů a jejich následného obratu proti svým produktorům. Hrdina typu Zajdy Munroa pak – nebojme se to říct – z bitvy paradoxně, avšak nutně, vychází jako morální vítěz.

Je poslední relikvií starého řádu, světa, jehož kontury nenávratně rozmělnily vrstvy prachu ulpívající na starožitném nábytku, se kterým kdysi křečtoval Zajdův otec. *Chlívák, Cesták, Mrtvý muž*. Poslední přeživší z generace podomních obchodníků s kosmetikou, eskamotérů a pouťových vyvolávačů, potulných kazatelů bludů s excelentní znalostí vůní. Bandita a vyvrženec. Může být čímkoliv, jen ne příkladným otcem a manželem, tak, jak tento stav chápe společnost, jejíž je součástí. Řadí se do linie zádumčivých mužů, již si za všech okolností zachovávají výraz svého nezlomného světonázoru. Oněch posledních romantiků, kteří všemu navzdory čelí strastem života a slastem smrti, dopodrobna zkoumají pohyby planet i odstíny nebeské báně, a svým nepřítelům při tom ještě galantně připíjejí na zdraví. Ve věčné sklíčenosti zmatením světem, který nechápou a který nechápe je, si drží tento postoj až do samého konce, který je bolestný, tragický a fatálně nevyhnutelný.

Jarmila Křenková

Kolektivní výstavu studentů třídy „textuálního sochařství“ s názvem **Trial** (vystoupí zde např. Steffi Alte, Simon Iurino, Imre Nagy, Pia Niewöhner nebo Osama Zatar) můžete navštívit do 5. 2. 2010 v Galerii Rakouského kulturního fóra v Praze.

Táž instituce už nabízí i novinky na příští rok: v Brně proběhne do 26. 2. 2010 výstava věnovaná **Rakouské meziválečné architektuře**, v Plzni zase výstava s názvem **Gustav Mahler a Vídeň** (do 29. 1. 2010).

V Kroměřížské Galerii v podloubí navštivte do konce ledna 2010 výstavu **Medailí, grafiky a známek** od **Karla Zemana**. A to přímo v budově Muzea Kroměřížska.

Výstavu současných slovenských fotografů **V. Szemöho, P. Homoly a A. Balca**, kterou nazvali **Suburbia**, nabízí chebská Galerie G4 do konce letošního roku.

Galerie AMU v Praze vystavuje do 29. 1. 2010 fotoprojekt studentů FAMU z let 2008–2009 s názvem **Vesnice**.

Liberecká Galerie U Rytíře vystavuje práce na papíře českých autorů 20. století ze sbírky D. Ž. Bora. Hleďte pod názvem **Dary & Nedary** do 7. 1. 2010.

Karel Nepraš, Lupa, 1984; z výstavy Dary & Nedary

Tvar lze objednat e-mailem, telefonicky nebo poštou

tvar@ucl.cas.cz

Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

tel.: 234 612 398, 234 612 399

cena pro předplatitele 22,- Kč

„Má milá, odkud jsi zabloudila?“ „Z domova.“ „Z domova?“ podívá se Mrazík. „Už je ti teplo, děvče?“

„Teplo, dědečku Mrazičku,“ třese se Nastěnce zimou hlas.

„Dobrá.“ Nastěnka: „Opravdu teplo!“ Mrazíkovi to nedá a obíhá veliký strom, aby viděl Nastěnku i z druhé strany. „Teď už je ti teplo, děvče?“ „Teplo, Mrazičku, teplo, dědečku.“ Zima ji roztřásá čím dál víc...

I tak to chodí ve světě pokory, který jistě nehraničí s právy v Plzni, a chce to vpravdě žaludek z betonu, podepsati se pod českou úpravu překladu ruského filmového scénáře Nikolaje Erdmana a Michaila Volpina! Pan Smudek to nicméně udělal, knížka vyšla a podle očekávání šla na dračku. Divíte se? Asi ne, že. Jde přece o přepis notoricky známé kultovní pohádky z roku 1964, režírované Alexandrem Rouem, která v našich luzích a hájích zdomácněla díky bezpočtu repríz vysílaných v čase vánočním či silvestrovském. Bylo nebylo, začíná archetyp. Žil kdysi stařeček... Kuzma se jmenoval. Měl hodnou,

pracovitou dceru, jenže se znovu neměl ženit s Jevdokijí. Ta začala oba týrat. Její rozmazlená Marfuša moc krásy nepobrala a macecha o to víc nahání Nastu, a když přijde ruská zima, i do lesa ji vyžene, ale nad děvčetem ustrnou samy stromy a... ano, sám „car“ Mrazík. Pohádka přímo napěchovaná neúnosně zploštělými figurami však disponuje i chlapskou linií: Žil byl Ivan, který když se díval na sebe, tak se musil pochválit! Nevypadal věru zle, zkrátka chlapec, jak má být. Před naší, za naší, cesta má at' nepraší!

Zpívá, nicméně uvnitř lesů ho poněkud infantilně oslovuje loupeživá partička idiotů. Ivánek pobere jejich kyjů a frk s nimi po vertikále! Klacky podle všeho putují pak kosmem celé věky, než se vrátí jako podle GPS, a Váňa pokračuje světem a přechytračí babu Jagu i její otočné bydlo. „K lesu vpřed, k Ivanovi zády.“

Hrdopýšek bohužel podcení a urazí oči vidně frustrovaného dědečka Hříbečka a stane se medvědem. Co ruský Mírek Dušín tedy počne konat skutky a hle, ruský Ostrov

doktora Moreau zase pomíjí. A Nasta? Je od počátku takřka mučena, což mnohého vnímatele až vzrušuje, a trpně se podvoluje. Neoplácí zlo zlem a rodina je svatá. Ťukáš v noci pletacími jehlicemi? Ven! Do rána bílého však dopleť! A dívčina tedy žalostně prosí: „Prosím tě, kohoutku milý, musím plést ještě chvíli.“ A ještě unyleji: „Smiluj se, Jitřenko jasná. Smiluj se, sluníčko krásné. Ještě chvíli musím plést – nebo mne stihne krutý trest. Macecha mi vlasy vyškube!“ Myslím, že by to skoro stačilo.

Někdy počátkem osmdesátých let jsem zažil chmelovou brigádu, kdy došlo večer i na spontánní inscenování Mrazíka vysoškoškoláky. Ne, moc jsem text neznal, jenže jsem byl výjimka a provedení krácené verze se naprosto nesetkalo s problémy. Dokonce i sličné studentky navíc braly rády i roli Marfuši a „Ach ty Váňo, Ivane, jen podívej se na mne,“ rýmovaly.

Jedním z vrcholů příběhu pak ovšem zůstává extrémně přeslazená scéna prvního setkání hlavních hrdinů: „Ta musí být moje. Dobrý den, děvče.“

Nastěnka stydlivě skloní hlavu: „Ano.“

„Dobrý den, krasavice. Neboj se mě, moje milá. Podívej se na mne, jen se podívej!“

Nastěnka stále klopí oči k zemi. Ivan: „Nelíbím se ti?“

„Nemám čas si s tebou povídat,“ špitne Nastěnka tichým hlasem.

„A co máš na práci?“ „Zalévám suchý pařez.“ „To bude dlouho zalévat?“

„Tak dlouho, až na něm vykvetoú květy. Macecha mi to nakázala.“ „Máš zřejmě náramně zlou macechu.“ „Ale ne. Takovou, jak to obvykle bývá.“

„A jak ti říkáš?“ „Jmenuji se Nasta.“ Zapýří se. „Nasta,“ opakuje Ivan láskyplně.

„Říkají mi různě. Tatínek mi říká Nastěnko, sestra mi říká Nasto a macecha mi říká – ty čarodějnice, ty zmije jedovatá.“

Vidíte! A přece to všechno dobře dopadlo, i navzdory maceše, i navzdory Jaze, která soptila jako Stromboli a hlasem Františka Filipovského si stěžovala: „Ani spát mi nechutná, ani jíst mi nechutná, ten čo tu byl, mě urazil!“ Nezapomenutelné!

Ivo Fencel

VÝROČÍ

Ivan Blatný

*21. 12. 1919 Brno
†5. 8. 1990 Colchester

Advent

Prosincě bez sněhu, hled, krajka Prahy čeká, hled, koně čekají, až postroj postříbříš! Jak skvělé přibory kéž svítí do daleka sněhové brvy říms i vytepaná mříž!

Sněhové brvy říms i vytepané mříže, kamenná roucha soch a tiché lucerny... Až bílé zamžení se snese níž a níže, chci, Praho, viděti ten pohled nádherný.

Nad tvými paláci a nad orchestrem věží chci vidět táhnouti závoje dlouhých tich.

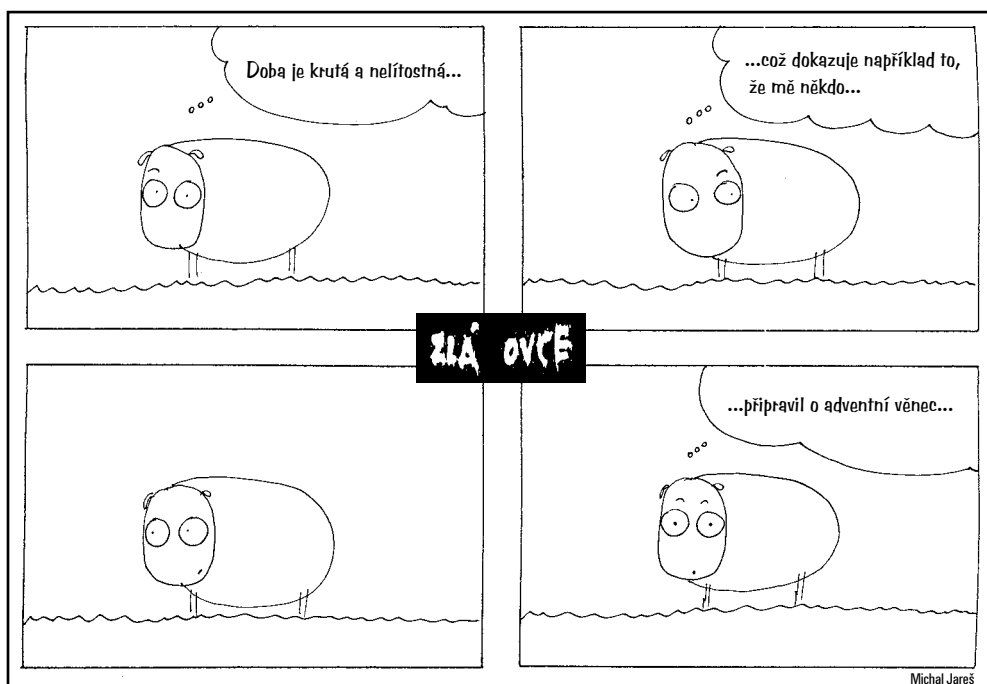
Jak je to veselé, když dítě volá: „Sněží!“ Daleká ozvěna odpoví: „Padá sníh!“

Ty tvrdý prosincě, hled, Praha čeká, čeká na hebké girlandy v tvém mrazu vyzáblém, čeká a s úzkostí se dívá do daleka, čeká, ach čeká jen, tak jako celá zem.

(Paní Jitřenka, 1940)

V prosinci si připomínáme ještě tato výročí narození:

6. 12. 1949 Jan Tomášek
11. 12. 1939 Antonín Drábek
12. 12. 1969 Mnoháček Zgublačenko
26. 12. 1949 Marie Havránková
27. 12. 1929 Josef Pavlík
28. 12. 1959 Marka Míková
30. 12. 1929 Nataša Tanská
30. 12. 1959 Marcel Arbeit

POSLEDNÍ ROZPTÝLENÍ

Představovat našeho největšího národního velikána **Járu Cimrmana** (18??–19??) snad nemá v literárním časopise ani valného smyslu. Velmi zarážející je ale fakt, že Cimrman nebyl pochován ani na Slavíně, ani na jiném čestném místě. Dodnes nebylo vůbec jasné, kde byly jeho ostatky uloženy. Jediným informačním zdrojem doposud zůstává publikace Jiřího Šebánka *Za Járou Cimrmanem až do hrobu* z roku 2001. Cimrmanolog v této knize přináší objev místa, kde byl Cimrman pohřben. Tím je podle Šebánka a jeho týmu hrob na hřbitově v Šemanovicích na Kokořínsku označený anonymním litinovým křížem. Následná exhumace ostatků údajně potvrdila Šebánkovy domněnky. Já si však při vši úctě dovoluji s tímto tvrzením nesouhlasit. Při hledání hrobu se Šebánek spolehl na názor jakéhosi místního hrobníka a těžko lze potvrdit pravost ostatků někoho, po kom se nedochovala jediná podobizna. Velmi nepravděpodobný je též výběr dekorativních motivů na křížifixu, který byl v předpokládané době Cimrmanova úmrtí již dávno překonaný – ovšemže za předpokladu, že Cimrmanovi nebyl přidělen již použitý kříž. Tato praxe (tedy jakýsi fune-

rální second hand) byla však tehdy, na rozdíl od současnosti, naprosto vyloučena.

Neúnavná badatelská práce v archivech mne dovedla až do Kalifornie, kde Cimrman s hrstkou krajanů založil vesnici Jaravalle (čti: džaraveli). Zde se pak na sklonku svého života začal věnovat vynalézání zcela nových technologií, jež by usnadnily lidstvu práci i komunikaci. Jeho druhové zcela jistě nemohli porozumět nadčasovým vizím velíkána, využili však alespoň plány a nákresy, které po Cimrmanovi zbyly, pro úpravu místa jeho posledního odpočinku. Cimrmanovu náhrobku tak dali podobu osobního počítače (aniž ovšem věděli, že se jedná o osobní počítač) a nechali ho vyrobit z mramoru. Pod klávesnicí na rovu nalezneme jasně čitelný Cimrmanův vizionářský epitaf, vyvracející jakoukoli pochybnost. Tento objev nevnesl světlo pouze do hledání Cimrmanova hrobu, nýbrž odhaluje i géniovu aktivitu na poli výpočetní techniky. Lépe řečeno při vývoji technologií, jež předběhly samotný oficiální vznik tohoto oboru dokonce o několik dekád. Čtenáři určitě již tuší, že Jaravalle bylo později přejmenováno na Silicon Valley.

Vladka Kuchtová

Ročník XX. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Svatava Antoňová, Ondřej Hanus, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyň šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Petra Hasmanová. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: tvar@ucl.cas.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvoždanská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.braillnet.cz

2009/21

www.itvar.cz * MK ČR E 5151 * ISSN 0862-657 X * F 5151 46771 * 25,- Kč * 10. prosince 2009

tvar
LITERÁRNÍ OBČTYDENÍK